

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ» ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΗΣ Ε.Ε.

Τεχνητή Νομοσύνη στη Δικαιοσύνη

Προοπτικές και Προβληματισμοί

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Μαρία Μακροβασίλη

Αθήνα, 2024

Τριμελής Επιτροπή

κ. Σπυρίδων Πολυμέρης, Επίκουρος καθηγητής Παντείου (επιβλέπων)

κα. Χαρίκλεια Αθανασοπούλου, Επίκουρη καθηγήτρια Παντείου

κα. Χριστίνα Χριστοπούλου, Επίκουρη καθηγήτρια Παντείου

Copyright © Μαρία Μακροβασίλη, 2024

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Συντομογραφίες

(ΓΚΠΔ) Γενικός Κανονισμός Προσωπικών Δεδομένων

(ΕΕ) Ευρωπαϊκή Ένωση

(ΕΔΔΑ) Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

(ΕΧΔΤΝ) Ευρωπαϊκός Χάρτης Δεοντολογίας για τη χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης

(ΚΠΔ) Κώδικας Ποινικής Δικονομίας (ΤΝ) Τεχνητή Νοημοσύνη (ΠΚ) Ποινικός Κώδικας

(ΧΘΔΕΕ) Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Περίληψη

Η τεχνητή νοημοσύνη παρουσιάζει ραγδαία εξέλιξη, η οποία απαντάται καθολικά στο σύγχρονο κοινωνικό γίνεσθαι, αποτελώντας εφαλτήριο επιστημονικής έρευνας. Ο κρίσιμος τομέας της δικαιοσύνης, για κάθε ευνομούμενη πολιτεία, δεν θα ήταν εφικτό να μείνει ανεπηρέαστος, από την αλματώδη πρόοδο της ΤΝ.

Στην παρούσα επιστημονική μελέτη, γίνεται ακροθιγώς προσπάθεια κατανόησης των εννοιών της τεχνητής νοημοσύνης και της δικαιοσύνης, προβαίνοντας ταυτοχρόνως και σε μία ιστορική ανασκόπηση της έννοιας της ΤΝ, με σκοπό να καταδειχθεί εναργώς η ταχεία εξέλιξη και η αξιοποίηση της, από το σύνολο των πτυχών της κοινωνίας.

Εν συνεχεία, μελετάται ενδελεχώς, η μέχρι σήμερα πρακτική αξιοποίησή της στον τομέα της δικηγορίας, στον τομέα της δικαστηριακής πρακτικής και λήψης δικαστικών αποφάσεων, στο θεσμό του δικαστικού λειτουργού, στην δράση των διωκτικών αρχών όσο και κατά την συλλογή αποδεικτικών μέσων. Η διερεύνηση του συνόλου των ως άνω θεμάτων καθίσταται επιτακτική, καθώς η δικαιοσύνη εσωκλείει λειτουργικά και θεσμικά όλους τους ανωτέρω παράγοντες, οι οποίοι συνολικά επηρεάζονται από την χρήση της ΤΝ. Αναδεικνύεται η εξέχουσα προοπτική της ΤΝ, ως αρωγός των επαγγελματιών της δικαιοσύνης και συνάμα ερείδονται προβληματισμοί ως προς τη διασφάλιση της αμεροληψίας και της ορθής ερμηνείας των κανόνων δικαίου, καθώς ο νομικός συλλογισμός δεν καθίσταται στατικός, αλλά πολυσήμαντος και πολυσχιδής.

Η επισκόπηση των προειρημένων θεμάτων λαμβάνει χώρα, πάντοτε σε συνάρτηση με την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του κράτους δικαίου, που επιτάσσει την διασφάλιση του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη.

Λέξεις – κλειδιά: δικαιοσύνη, τεχνητή νοημοσύνη, δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, ευφυή συστήματα, αλγόριθμος

Artificial Intelligence in Justice Perspectives and concerns

Maria Makrovasili

Abstract

Artificial intelligence shows a great development, which is widely known in the modern social system, hence triggering scientific research.

The critical sector of justice, for any favored state, would not be possible to remain unaffected by the significant progress of AI.

In this scientific study, there is an attempt to understand the terms of artificial intelligence and justice, while at the same time conducting a historical review of the concept of AI, aiming to demonstrate its rapid growth and utilization, by all aspects of society.

Additionally, a study is made on how AI can contribute in fields such as, law, judicial practice and decision-making, institution of the judge, in the action of the prosecuting authorities, as well as in the collection of evidence.

The examination of the above becomes vitally important, as justice functionally and institutionally encompasses all the above factors, which are overall affected by the use of AI.

The outstanding perspective of AI, as an assistance to justice professionals, is highlighted, and at the same time, concerns regarding the assurance of objectivity and the correct interpretation of legal rules, as legal reasoning does not become static, but multi-meaningful and multi-faceted are discussed.

The review of the intended topics takes place, always in accordance with the protection of human rights and the rules of law, which mandate the guarantee of the right to a fair trial.

Keywords: justice, artificial intelligence, right to a fair trial, intelligent systems, algorithm

Πίνακας περιεχομένων

Εισαγωγή.....	8
1. Τεχνητή Νοημοσύνη (TN) Artificial Intelligence (AI)	10
1.1 Νοημοσύνη (Intelligence).....	12
1.2 Εκφάνσεις της Τεχνητής Νοημοσύνης.....	13
1.3 Τα είδη της Τεχνητής Νοημοσύνης.....	15
2. Δικαιοσύνη.....	21
2.1 Θετικό και Φυσικό Δίκαιο	21
2.2 Έννομη Προστασία.....	22
2.3 Ιδιαιτερότητες του νομικού συλλογισμού.....	23
3. Τεχνητή Νοημοσύνη: Εφαρμογές σε όλους τους τομείς της Δικαιοσύνης.....	27
3.1 Δικηγόροι και Τεχνητή Νοημοσύνη	27
3.1.1 Αυτοματισμοί στο δικηγορικό γραφείο.....	29
3.1.2 Βάσεις δεδομένων και τεχνητή νοημοσύνη στα δικηγορικά γραφεία.....	29
3.1.3 Εταιρίες Νομικής Τεχνολογίας.....	31
3.1.4 Δικηγόρος ρομπότ	32
3.1.5 Τεχνητή Νοημοσύνη εργαλείο εξωδικαστικής επίλυσης διαφορών.....	33
3.1.6 Δικηγόροι και τεχνητή νοημοσύνη: Η περίπτωση της Αυστραλίας	33
3.2 Νέα εργασιακά δεδομένα στο δικηγορικό επάγγελμα	34
3.3 Δικαστές και Τεχνητή Νοημοσύνη.....	36
3.3.1 Προβλεπτική Δικαιοσύνη (predictive justice)	38
3.3.2 Το ζήτημα της κατανομής των υποθέσεων σε δικαστές	38
3.3.3 Το ζήτημα της προγνωστικής κωδικοποίησης.....	39
3.3.4 Η μηχανική μάθηση στην αποδεικτική διαδικασία.....	39
3.3.5 Παραδείγματα εφαρμογής της TN στο δικαστικό λειτούργημα	39
3.4 Ειδικότερα: Η TN στην Ποινική Δικαιοσύνη	45
3.4.1 Πρόβλεψη Επικινδυνότητας του δράστη	45
3.4.2 Η θετική επίδραση των προβλεπτικών συστημάτων	45
3.4.3 Προβλεπτικά Συστήματα: δυσχέρειες και παραδείγματα	46
3.4.4 Νευρολογικά συστήματα ποινικής διερεύνησης.....	52
4. Τεχνητή Νοημοσύνη & Δικαιοσύνη στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ελλάδα.....	54
4.1 Ενδεικτικός πίνακας αποτελεσμάτων της Ε.Ε. για την χρήση της TN.....	54
4.2 Αλγόριθμοι και ευρωπαϊκή δικαιοσύνη.....	55

4.3	Κανονισμός για την Τεχνητή Νοημοσύνη (2024/1689).....	57
4.4	Τεχνητή Νοημοσύνη και Δικαιοσύνη στο Ελληνικό Κράτος.....	58
5. Προοπτικές από τη χρήση της ΤΝ στη Δικαιοσύνη		60
5.1	Ευθυγράμμιση τεχνητής νοημοσύνης.....	60
5.2	Επιτάχυνση διαδικασίας.....	61
5.3	Εξόρυξη επιχειρήματος.....	62
6. Προβληματισμοί από τη χρήση της ΤΝ στη Δικαιοσύνη		62
6.1	Η αξιολόγηση των αποδείξεων.....	63
6.2	Αόριστες Νομικές Έννοιες.....	63
6.3	Νομολογία	64
6.4	Ποιότητα δικανικής κρίσης και δικαίωμα σε δίκαιη δίκη.....	64
Συμπέρασμα.....		67
Πηγές.....		69
Α΄ Νόμοι.....		69
Β΄ Ιστοσελίδες.....		69
Βιβλιογραφία.....		72
Ελληνική.....		72
Ξενόγλωσση.....		73

Εισαγωγή

Ένα χαρακτηριστικό του ανθρώπινου πολιτισμού ήταν η αλαζονεία του ανθρώπου για τα υπόλοιπα στοιχεία της φύσης υπό την έννοια της αλόγιστης εκμετάλλευσής τους, γι' αυτό και το δίκαιο θα χαρακτηριζόταν ως ανθρωποκεντρικό. Με την πάροδο των χρόνων το ανθρωποκεντρικό δίκαιο αντικαταστάθηκε από το «οικοκεντρικό», ένα δίκαιο που μεριμνά και προστατεύει τη φύση στο σύνολο της προς όφελος των μελλοντικών γενεών, χωρίς όμως να μεταβιβάζει τον άνθρωπο, αφού η προστασία της φύσης συνιστά προϋπόθεση για την ύπαρξη, την υγεία και τη διαβίωση του ανθρώπου.

Τη θέση του «παλιού» οικοκεντρικού δικαίου έρχεται να αντικαταστήσει η εισαγωγή της τεχνητής νοημοσύνης σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης ζωής. Όπως αναφέρει εύστοχα ο Κατσιμίτσης στην εισαγωγή του στη μετάφραση του βιβλίου *“Η εποχή της τεχνητής νοημοσύνης και το ανθρώπινο μέλλον μας”* (Kissinger Henry/ Schmidt Eric/ Huttenlocher Daniel) *“ο άνθρωπος που πίστευε ότι είναι το μοναδικό και ανώτερο όν στη Γη, δημιούργησε την ΤΝ, ένα όν που ενώ δεν έχει κανένα από τα στοιχεία που διακρίνουν τα έμβια όντα λειτουργεί όχι μόνο ως έμβιο όν, αλλά και σε μερικές περιπτώσεις, ως όν κατά πολύ ανώτερο στη σκέψη από τον άνθρωπο”* (Βλαχόπουλος, 2023).

Η Τεχνητή Νοημοσύνη στη δικαιοσύνη αποτελεί θέμα μείζονος σημασίας, τόσο για τις κυβερνήσεις των κρατών που θα κληθούν να εφαρμόσουν και να αξιοποιήσουν προηγμένα τεχνολογικά συστήματα, όσο για τους επαγγελματίες του κλάδου, αλλά και για τους πολίτες, οι οποίοι είναι οι φορείς του δικαιώματος παροχής δικαστικής προστασίας.

Το δικαίωμα της δικαστικής προστασίας, αποτελεί το θεμέλιο λίθο του κράτους δικαίου και της δημοκρατικής πολιτείας. Το γεγονός αυτό, διαφαίνεται από την θεώρησή του, ως ατομικού δικαιώματος, καθώς οι πολίτες έχουν την αξίωση από το κράτος, η οποία μάλιστα καθίσταται αγωγήμη, να προβαίνει στην αποτελεσματική παροχή της, μέσα από διαδικασίες και θεσμούς που δύναται να τη διαφυλάξουν. Αποτελεί και κοινωνικό δικαίωμα με την έννοια, ότι η πολιτεία οφείλει να δημιουργήσει τις συνθήκες αποτελεσματικής προστασίας, μέσω της ύπαρξης προσήκοντος δικαστικού συστήματος, προσδίδοντάς του, συνάμα την ιδιότητα και ενός δικαιώματος διαδικασίας. Η βαρυσήμαντη αυτή λειτουργία του, δίνει το έρεισμα στην επιστημονική βιβλιογραφία να το χαρακτηρίσει ως ένα πολυμορφικό δικαίωμα

(Βλαχόπουλος, 2017).

Η ανεξαρτησία της δικαιοσύνης εκφράζει την αληθινή ουσία αυτής. Η προειρημένη ανεξαρτησία, συνιστά επί της ουσίας «ατομική ελευθερία» που οδηγεί στην προστασία των πολιτών από κάθε μορφή καταχρηστικής εξουσίας και αυτή η προστασία εκφράζεται, μέσα από την υποχρέωση αιτιολογίας των αποφάσεων. Η αιτιολογία της δικανικής κρίσης που χαρακτηρίζεται από λογική ακολουθία, από αξιολόγηση των αποδεικτικών μέσων και συμπορεύεται με τις κοινωνικές αξίες, εδραιώνει, τη θέση του δικαστή και εν συνεχεία ολόκληρου του δικονομικού συστήματος.

Η αναπαράσταση της Δικαιοσύνης, γίνεται μέσω μίας τυφλής γυναίκας, συμβολισμός που καταδεικνύει την αμερόληπτη κρίση της, ανεξάρτητα από το ποιον θα κληθεί να δικάσει. Δεν είναι όμως και «κουφή», ώστε να μην «ακούει» τις ιστορικές και τις κοινωνικές εξελίξεις, διότι η δικαιοσύνη είναι αυτή, η οποία μέσα σε μία οργανωμένη πολιτεία θα εμπεδώσει στην εμπιστοσύνη των πολιτών στην κρατική εξουσία (Παπαδαμάκης, 2024).

Πράγματι η δικαιοσύνη, πάντοτε αφουγκράζεται και προσαρμόζεται στις αλλαγές της κοινωνίας, προκειμένου να είναι αποτελεσματική και τελικά χρήσιμη για το κοινωνικό γίγνεσθαι, εν συνόλω, αλλά και για κάθε πολίτη, ξεχωριστά. Η εισαγωγή της ΤΝ, στα δικαστικά συστήματα στο μέτρο και στο βαθμό που επιτρέπουν, αφενός η εξελικτική πορεία της ΤΝ και αφετέρου τα ανθρώπινα δικαιώματα και η λειτουργία της δικαιοσύνης καθίσταται δεδομένη. Δεν δύναται, όμως η νέα πραγματικότητα, όπως διαμορφώνεται, να διακυβεύει βασικές αρχές, όπως ο φυσικός δικαστής και η υποκειμενική ματιά του, η αμεροληψία και η αιτιολογία της δικαστικής κρίσης (Παναγοπούλου-Κουτνατζή, 2023).

Απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάλυση των προοπτικών και τη διατύπωση των προβληματισμών που απαντώνται στην θεωρητική αλλά και στην πρακτική εφαρμογή της τεχνητής νοημοσύνης στη δικαιοσύνη, είναι από επιστημονικής απόψεως, η προσπάθεια κατανόησης και ορισμού των υπό επιστημονική επισκόπηση εννοιών.

Η τεχνητή νοημοσύνη, ως όρος, που εξετάζεται με τη δικαιοσύνη στην παρούσα επιστημονική εργασία, παρουσιάζεται ως η αλληλεπίδραση ανθρώπου και μηχανής, η οποία καθίσταται πιο ευρεία από ποτέ, με την «μηχανή» να διαδραματίζει πλέον

καθοριστικό ρόλο στο σύγχρονο κόσμο, και με αποτέλεσμα να καθίσταται απαραίτητη, η ετυμολογική - ιστορική προσέγγιση, και η εξελικτική πορεία αυτής. Συνιστά μία πολυεπίπεδη συνθήκη, η οποία ήρθε για να ανατρέψει σε μεγάλο βαθμό την υφιστάμενη έως σήμερα κατάσταση, και δύναται να εντοπιστεί σε κάθε πτυχή της ανθρώπινης κοινωνίας.

Ο ορισμός της δικαιοσύνης από την άλλη, έχει αποτελέσει αντικείμενο έρευνας και φιλοσοφικής ενδοσκόπησης από αρχαιοτάτων χρόνων, με τον Γερμανό Φιλόσοφο Κάντ, να αναφέρει ότι οι νομικοί επιστήμονες δεν έχουν καταφέρει να αποδώσουν έναν ορισμό στο δίκαιο, που να τυγχάνει καθολικής αποδοχής, αποδίδοντας εναργώς την πολυσήμαντη χροιά της έννοιας της δικαιοσύνης (Γεωργιάδης, 2019) .

Αφού γίνει ανάλυση των δύο αυτών εννοιών στη συνέχεια η έρευνα θα επικεντρωθεί στην εφαρμογή της Τεχνητής Νοημοσύνης στους τομείς της δικαιοσύνης και δη, στο δικηγορικό επάγγελμα, στο δικαστικό λειτούργημα το οποίο περιλαμβάνει τους δικαστές αλλά και τις εισαγγελικές και ανακριτικές αρχές που προβλέπονται στο ποινικό σύστημα. Θα γίνει ανάδειξη των πιθανών εφαρμογών της TN στους τομείς αυτούς, θα γίνει αναφορά σε παραδείγματα που έχουν ήδη δοκιμαστεί και χρησιμοποιηθεί και τέλος η παρούσα εργασία θα αναφερθεί στις προοπτικές και στους προβληματισμούς της εφαρμογής της TN νοημοσύνης στη Δικαιοσύνη και στη θέση της πρώτης σε ευρωπαϊκό και κρατικό πλαίσιο.

1. Τεχνητή Νοημοσύνη (TN) Artificial Intelligence (AI)

Στη σύγχρονη εποχή, η ανθρωπότητα έρχεται αντιμέτωπη με μία πρωτοφανή και εξαιρετικά ραγδαία ακμή της τεχνολογίας και ειδικά στον τομέα της τεχνητής νοημοσύνης, η οποία αποτελεί το μεταίχμιο για την τέταρτη πλέον βιομηχανική επανάσταση. Οι απαρχές της εντοπίζονται με τη σημερινή μορφή ήδη από το 1950. Ο όρος μάλιστα Artificial Intelligence, αποδόθηκε για πρώτη φορά το 1956, στο Dartmouth college, με εφελτήριο το πώς δύναται να αποδοθεί – και κυρίως να αντικατασταθεί – η ανθρώπινη νοημοσύνη. Αυτή καθ' αυτή η έννοια δεν απαντάται ως μία εδραιωμένη επιστήμη, αλλά ως ένα συνονθύλευμα επιστημών, οι οποίες καλούνται να συνεργαστούν προκειμένου να πραγματώσουν, διάφορες, αρχικά επιβοηθητικές, λειτουργίες για τους ανθρώπους (Κανέλλος, 2021).

Ως Τεχνητή Νοημοσύνη, ορίζεται ένα πρόγραμμα που παρουσιάζει ιδιότητες ευφυΐας, οι οποίες είναι συνδεδεμένες με την ανθρώπινη φύση, όπως να λαμβάνει αποφάσεις, να μαθαίνει από την εμπειρία που έχει αποκτήσει από προηγούμενες καταστάσεις που έχει έρθει αντιμέτωπο, να συνομιλεί και να επιλύει προβλήματα. Τόσο από τεχνικής όσο και από νοητικής φύσεως, υπάρχουν διάφορες τεχνικές για να επιτευχθεί αυτό - όπως θα αναφερθεί εν συνεχεία (μάθηση με επίβλεψη, χωρίς επίβλεψη και μάθηση με ενίσχυση). Το χαρακτηριστικό όμως, και ιδιαίτερα κρίσιμο στοιχείο της ΤΝ, είναι ότι δύναται να αναπτύξει ισχυρότερες και σημαντικότερες ιδιότητες μέσω της μάθησης όπως συμβαίνει και στην ανθρώπινη φύση (Κοφίνης, 2021).

Όμοιος ορισμός αποδίδεται και από την ηλεκτρονική εγκυκλοπαίδεια Britannica η οποία συνδέει την λειτουργία ενός υπολογιστή ή ενός ρομπότ με ενέργειες τις οποίες πραγματώνουν ευφυή πλάσματα (Copeland, 2024). Διάφορες απόψεις διατυπώνονται ανά διαστήματα, για αυτό το πολυεπίπεδο και δυσχερές ζήτημα, αναφορικά με τη χρησιμότητα και συνάμα με τους κινδύνους που ελλοχεύουν από την αξιοποίηση της ΤΝ, στους διάφορους, και κρίσιμους τομείς, όπως η υγεία, η δικαιοσύνη, η δημόσια διοίκηση. Η μία πλευρά, αναδεικνύει τη χρησιμότητα της, καθώς θεωρεί ότι τεράστιος όγκος εργασιών οι οποίες σήμερα πραγματοποιούνται από τους ανθρώπους, θα μπορέσουν να αντικατασταθούν από τις λειτουργίες που θα επιτελέσει η τεχνητή νοημοσύνη. Εντούτοις, υποστηρίζεται ότι ο έλεγχος καίριων πτυχών της κρατικής εξουσίας, θα αποτελέσει αντικείμενο εργασίας μεγάλων ιδιωτικών εταιριών, οι οποίες θα κληθούν να διαχειριστούν ζωτικής σημασίας πτυχές της κοινωνίας και της δημοκρατίας, με αποτέλεσμα να τεθούν ζητήματα παραβίασης της ιδιωτικότητας, κοινωνικής χειραγώγησης και εφαρμογής προκαταλήψεων και διακρίσεων (ΤΝ, 2024).

Αξίζει να επισημανθεί, ότι η ειδοποιός διαφορά της τεχνητής νοημοσύνης από τα παραδοσιακά πληροφοριακά συστήματα, είναι ότι ο τρόπος λειτουργίας δεν καθίσταται πάντα προβλέψιμος, αλλά πλέον παρουσιάζεται έντονα ένα στοιχείο ασάφειας και αβεβαιότητας καθώς, υπό τις νέες συνθήκες υπάρχει δυνατότητα ακόμα και αυτοεκπαίδευσης, βασισμένη σε πιθανότητες οι οποίες προκύπτουν συνέπεια στατιστικών στοιχείων (Κανέλλος, 2021).

Εν συνεχεία, ακολουθεί η αποσαφήνιση βασικών εννοιών:

1.1 Νοημοσύνη (Intelligence)

Νοημοσύνη ορίζεται η ικανότητα λογικής σκέψης και κατανόησης. Να μπορεί, δηλαδή, ο έχων νοημοσύνη, να είναι δημιουργικός και να παρουσιάζει ευχέρεια ως προς την επίτευξη επίλυσης προβλημάτων. Ανάμεσα στις ποικίλες θεωρίες που έχουν διατυπωθεί, ο Howard Gardner, δημιούργησε τη θεωρία της Πολλαπλής Νοημοσύνης (The theory of Multiple Intelligences), κατά την οποία, η ανθρώπινη νοημοσύνη υπό τη μορφή της ευφυΐας, δεν αποτελείται από μία ύπαρξη ενιαία και καθολική, αλλά από εννέα τομείς, οι οποίοι μέσω των ερεθισμάτων που προσλαμβάνει ο κάθε άνθρωπος (homo sapiens) που διαθέτει λογική, δύναται να τις αναπτύξει. Πρόκειται για τις κάτωθι:

- *οπτική - χωρική*: η οποία σχετίζεται με την αντίληψη του ατόμου στο χώρο.
- *γλωσσική – λεκτική*: απαντάται στον τρόπο που χειρίζεται κάποιος τη γλώσσα, που αντιλαμβάνεται και συνάμα που εξωτερικεύει τα συναισθήματα και τις σκέψεις του.
- *λογική-μαθηματική*: αποτελεί εκείνη την οντότητα της νοημοσύνης του ανθρώπου, που τον κάνει λογικά σκεπτόμενο, με ακολουθία πράξεων και σχεδίων και συνάμα την ικανότητα να παρουσιάζει ιδιαίτερες μαθηματικές ικανότητες.
- *σωματική – κιναισθητική*: πρόκειται για εκείνη τη συνθήκη που ο άνθρωπος έχει ευχέρεια και αντίληψη του χειρισμού του σώματός του και ειδικά των άκρων του.
- *μουσική – ρυθμική*: αφορά την ικανότητα κατανόησης ήχου και μουσικής και την ευχέρεια επιτέλεσης μουσικών εργασιών.
- *διαπροσωπική – κοινωνική*: αναφέρεται στην επικοινωνία και στο τρόπο αλληλεπίδρασης με τους άλλους ανθρώπους. Εδώ, εντάσσεται και η συναισθηματική νοημοσύνη.
- *ενδοπροσωπική*: περιλαμβάνει την ικανότητα του ανθρώπου να αντιλαμβάνεται τον ίδιο του τον εαυτό (γνώθι σαυτόν).
- *νατουραλιστική – φυσιγνωστική*: αφορά στην αντιληπτική ικανότητα του ανθρώπου, αναφορικά με τον κόσμο και το σύνολο της φύσης.
- *υπαρξιακή – φιλοσοφική*: αφορά υπαρξιακά θέματα, με τα οποία ασχολείται η συγκεκριμένη οντότητα (Gardner, 1999).

Η ως άνω αναφερόμενη θεωρία, έχει τεθεί πολλές φορές υπό αμφισβήτηση, καθώς έχει λεχθεί ότι αποδίδει «ταλέντα», και εστιάζει σε δεδομένα τα οποία δύνανται να συναχθούν εμπειρικά, με αποτέλεσμα, ο αριθμός των ως άνω αναφερόμενων οντοτήτων να δύναται να αυξηθεί.

Ο παρόν όμως διαχωρισμός, καθίσταται χρήσιμος στην παρούσα μελέτη, καθώς μπορεί να καταδείξει, πως η τεχνητή νοημοσύνη ταυτίζεται με την ανθρώπινη, ανάλογα με το σκοπό που η εκάστοτε μηχανή επιδιώκει να επιτελέσει. Για παράδειγμα, ένα έξυπνο ρομπότ επικοινωνίας, που καλείται να επιτελέσει λειτουργία βοηθού δικηγόρου, θα πρέπει να έχει αναπτύξει τη λεκτική ικανότητα, ως μορφή νοημοσύνης που θα το καθιστά, χρήσιμο και αποδοτικό. Βέβαια, γεννάται ευλόγως το ερώτημα εάν η τεχνητή νοημοσύνη, δύναται να αναπαριστά στο σύνολο τις ως άνω αναφερόμενες πτυχές της ανθρώπινης νοημοσύνης, με την απάντηση στην σημερινή εποχή να καθίσταται αρνητική, καθώς όπως θα εξεταστεί στη συνέχεια, η γενική νοημοσύνη – που προσομοιάζει καθ' ολοκληρίαν σε εκείνη του ανθρώπου - απαντάται μόνον σε θεωρητική σύλληψη (Κανέλλος, 2021).

Καταληκτικά, για τη νοημοσύνη δεν υπάρχει ένας κοινός τύπος, ένας καθολικά αποδεκτός ορισμός, σε αντίθεση με τον επιθετικό προορισμό «τεχνητή», ο οποίος αποδίδει την πραγματοποίηση με τεχνητά μέσα. Εν συνεχεία, ακολουθεί η μελέτη της έννοιας της τεχνητής νοημοσύνης, ως προεξέχουσας έννοιας τόσο της παρούσας μελέτης όσο και εν γένει της σύγχρονης εποχής.

1.2 Εκφάνσεις της Τεχνητής Νοημοσύνης

Η Τεχνητή Νοημοσύνη αποτελεί τη δυνατότητα ενός υπολογιστή να επιτελεί εργασίες με τρόπο που προσομοιάζει σε αυτόν με τον οποίο ένας άνθρωπος θα διεκπεραίωνε μια αντίστοιχη εργασία - λειτουργία.

Ωστόσο, η έννοια αυτή, παρουσιάζει διάφορες εκφάνσεις, ανάλογα με την δυναμική που της προσδίδεται, καθώς συνιστά μία πολυεπίπεδη έννοια, με ποικίλες προσδοκίες και δυνατότητες αξιοποίησης, από τους σύγχρονους επιστήμονες. Οι κυριότερες εκφάνσεις της τεχνητής νοημοσύνης είναι:

- *ανθρωπομορφική προσέγγιση*: εστιάζει στην λειτουργία της ως επιδίωξη προσομοίωσης της ανθρώπινης σκέψης και λειτουργίας.

- *συνθετική νοημοσύνη (synthetic intelligence)*: αντιλαμβάνεται την τεχνητή νοημοσύνη ως αυτόνομη μορφή, η οποία διαχωρίζεται και δεν ταυτίζεται απόλυτα με αυτή, δύναται να υπάρχει και πέραν αυτής.
- *υπολογιστική νοημοσύνη (computational intelligence)*: χρησιμοποιεί αριθμητικά δεδομένα προκειμένου να παραχθούν αποφάσεις κοινής λογικής. Επρόκειτο, κατ' ουσίαν για «μαύρα κουτιά» τα οποία δεν έχουν δυνατότητα αιτιολόγησης των αποφάσεων τους.

- *υπερνοημοσύνη (superintelligence)*: πρόκειται για την μελλοντική ικανότητα των μηχανών να πραγματοποιούν ενέργειες, οι οποίες ξεπερνούν τις γνωστικές ικανότητες του σύγχρονου ανθρώπου (Κανέλλος, 2021).

1.3 Τα είδη της Τεχνητής Νοημοσύνης

Συμβολική Τεχνητή Νοημοσύνη

Αφορά το προγενέστερο χρονικό στάδιο της τεχνητής νοημοσύνης περιλαμβάνοντας τη δεκαετία από το 1960 έως 1990. Επρόκειτο, για αλγόριθμους οι οποίοι είχαν μία προδιαγεγραμμένη πορεία της λογικής, που αποτυπώνεται με τα στάδια -εάν συμβεί αυτό,- τότε. Οι μεταβλητές που χρησιμοποιούνται εδώ, δύναται να έχουν ένα αποτέλεσμα που ανταποκρίνεται στην αλήθεια βάσει πιθανοτήτων.

Πρόκειται επί της ουσίας για το πρώιμο στάδιο, που οδήγησε εξελικτικά στην μηχανική μάθηση. Η συμβολική τεχνητή νοημοσύνη, επί της ουσίας, αποτελούνταν από συστήματα βασισμένα σε κανόνες (rule based systems), τα οποία όμως παρουσίαζαν την ιδιαιτερότητα ότι, απαιτούνταν άτομα με εξειδικευμένες γνώσεις, που να μπορούν μέσω αυτών των συστημάτων να αξιοποιήσουν τα αποτελέσματα τους, δημιουργώντας μια κωλυσιεργία στην απόκτηση της γνώσης. Βέβαια, τα συστήματα μηχανικής μάθησης, η μελέτη των οποίων ακολουθεί κατωτέρω, δεν μπόρεσαν να απαλλαγούν ολοσχερώς από το ως άνω πρόβλημα, καθώς και εδώ χρησιμοποιείται πληθώρα επισημειωμένων δεδομένων (Κοφίνης, 2021).

Γενική ή Ισχυρή Τεχνητή Νοημοσύνη (Artificial General Intelligence)

Η Γενική Τεχνητή Νοημοσύνη, αποτυπώνει, τη δυνατότητα ενός υπολογιστή να περατώνει επιτυχώς το σύνολο των ενεργειών που δύναται να επιτελέσει ένας άνθρωπος, έχοντας συνάμα συνείδηση τόσο του περιβάλλοντος – κόσμου, όσο και της οντότητάς του μέσα σε αυτόν (Κοφίνης, 2021).

Επί του παρόντος, η παρούσα προσέγγιση της τεχνητής νοημοσύνης έχει περιοριστεί μόνο σε θεωρητικό επίπεδο, καθώς δεν έχει καταστεί εφικτό, οι μηχανές να έχουν τη

δυνατότητα να πραγματώσουν το σύνολο των λειτουργιών της ανθρώπινης νοημοσύνης - ή και τον συνδυασμό ορισμένων εξ αυτών, αλλά περιορίζονται μόνο σε μία συγκεκριμένη – εξειδικευμένη δραστηριότητα.

Οι επιστήμονες, υπό την παρούσα σύλληψη της έννοιας της τεχνητής νοημοσύνης, επιδιώκουν να επιτύχουν με διάφορους τρόπους την ομοιότητα μίας μηχανής με την ανθρώπινη ύπαρξη. Ενδεικτικά, αναφέρεται το τεστ Turing, στο πλαίσιο της έννοιας της Γενικής Τεχνητής Νοημοσύνης, σύμφωνα με το οποίο ένας άνθρωπος, συνδιαλέγεται ταυτοχρόνως με ένα μηχάνημα και έναν έτερο άνθρωπο, εν συνεχεία η μηχανή καθίσταται επιτυχημένη, όταν ο άνθρωπος, δεν δύναται να διαγνώσει πότε επικοινωνεί – αλληλοεπιδρά με τη μηχανή και πότε με τον έτερο άνθρωπο (Κανέλλος, 2021).

Ασθενής Τεχνητή Νοημοσύνη (Artificial Narrow Intelligence)

Ο όρος αυτός, αποτυπώνει τη σημερινή μορφή της TN, καθώς συνίσταται στην ικανότητα ενός υπολογιστή να φέρει εις πέρας μια συγκεκριμένη εργασία, όπως επί παραδείγματι να επιτελεί δύσκολους μαθηματικούς υπολογισμούς ή να πραγματοποιήσει μία μετεωρολογική πρόβλεψη. Εφόσον, καθίσταται σαφές πως λειτουργεί ένα φυσικό σύστημα, μπορεί να αποτυπωθεί και με τη μορφή της τεχνητής νοημοσύνης.

Εδώ δηλαδή, η «μηχανή» δρα στοχευμένα στην επιτέλεση μίας εξειδικευμένης διαδικασίας χωρίς να παρουσιάζει όλα εκείνα τα στοιχεία της αντίληψης, χωροχρονικά του περιβάλλοντος, με συνείδηση τόσο της ίδιας της οντότητας όσο και του κόσμου που την περιβάλλει, με αποτέλεσμα να δρουν με πολλούς περιορισμούς (Κοφίνης, 2021).

Μηχανική Μάθηση

Η δεκαετία του 1990 χαρακτηρίστηκε από μεγαλύτερη ευχέρεια υπολογισμών και τεράστιους όγκους στη διαχείριση των δεδομένων, με αποτέλεσμα, να αναπτυχθούν στατιστικά μοντέλα τα οποία απογείωσαν την μηχανική μάθηση και την αξιοποίησή της, τόσο στον ιδιωτικό όσο και στον δημόσιο τομέα.

Η μηχανική μάθηση, αποτελεί μέρος της τεχνητής νοημοσύνης, η οποία εν τοις πράγμασι, χρησιμοποιεί τα δεδομένα τα οποία της έχουν δοθεί, προκειμένου να βελτιώνεται, χωρίς για τον σκοπό αυτό να απαιτεί επιπλέον προγραμματισμό. Υποσύνολο της μηχανικής μάθησης καθίσταται η βαθιά εκμάθηση, η οποία θα μελετηθεί κατωτέρω (SAP, n.d.).

Η διαδικασία αυτή δύναται να συντελεστεί με τρεις τρόπους:

- Πρώτο, εξ αυτών, αποτελεί η *επιβλεπόμενη μάθηση*, κατά την οποία το πρόγραμμα αναλύει τα δεδομένα που επεξεργάζεται με σκοπό να μπορέσει να δημιουργήσει μία νέα κατηγορία παραδειγμάτων. Συγκεκριμένα αποτελεί, εκείνη τη διαδικασία κατά την οποία ο προγραμματιστής ορίζει ένα σύνολο αποτελεσμάτων για ένα σύνολο δεδομένων, προϋποθέτοντας το σύνολο αυτό των δεδομένων να καθίσταται επισημειωμένα (labeled) και συνάμα ο χρήστης θα πρέπει να προβεί σε έλεγχο των αποτελεσμάτων (Κοφίνης, 2021).
- Εν συνεχεία, και με τη μέθοδο της *μη επιβλεπόμενης μάθησης* κατά την οποία, δημιουργείται ένα μοντέλο, το αποτέλεσμα του οποίου δεν μπορεί να προβλεφθεί. Εν τοις πράγμασι, στην περίπτωση αυτή, από τα δεδομένα που δίδονται στο σύστημα, οδηγείται στην εξαγωγή αποτελεσμάτων, τα οποία θα προκύψουν εκ νέου, όταν θα λάβει πάλι τα δεδομένα που συγκρότησαν το πρότερο αποτέλεσμα (Κοφίνης, 2021).
- Η μέθοδος της *ημι-επίβλεψης*, όπου ένα μέρος των δεδομένων είναι επισημειωμένα, ενώ στα υπόλοιπα δεδομένα εφαρμόζεται η τεχνική της μη επιβλεπόμενης μάθησης, καθιστώντας ουσιαστικά, την ως άνω μέθοδο, συγκερασμό των ως άνω προηγούμενων περιπτώσεων (Κοφίνης, 2021).
- Τέλος, η ενισχυμένη μάθηση κατά την οποία υπάρχει οργανωμένη διαδικασία – στρατηγική - προκειμένου ο αλγόριθμός να εξάγει ένα αποτέλεσμα (SAP, χ.χ.) Συγκεκριμένα, το πρόγραμμα καλείται να προβεί στην έκδοση ενός αποτελέσματος, παρατηρώντας συνάμα το περιβάλλον, επί του οποίου τίθεται το πρόβλημα, λαμβάνοντας μιας μορφής επιβράβευση όταν το αποτέλεσμα στο οποίο οδηγήθηκε ήταν σωστό, οπότε και δημιουργείται μνήμη, με απώτερο σκοπό τη μελλοντική χρήση (Κοφίνης, 2021).

Τεχνολογία Βαθιάς Εκμάθησης (deep learning)

Ο τρόπος λειτουργίας της TN, που ομοιάζει με τη λειτουργία του ανθρώπινου εγκεφάλου, με πολλαπλά επίπεδα νευρώνων, εξέλιξε ακόμα περισσότερο τη μηχανική μάθηση, πηγαίνοντας σε ένα επίπεδο, «τεχνολογίας βαθιάς εκμάθησης». Εν προκειμένω, επιδιώκεται η λειτουργία του συστήματος με όμοιο τρόπο με αυτόν του ανθρώπινου εγκεφάλου με σκοπό την επεξεργασία μεγάλου όγκου δεδομένων και την παραγωγή νέων αποτελεσμάτων (SAP, χ.χ.).

Αυτή η υποπερίπτωση, και προηγμένη μορφή μηχανικής μάθησης, μαθαίνει να λαμβάνει αποφάσεις μόνη της, καθομιοίωση του εγκεφάλου του ανθρώπου. Επρόκειτο για μία καθόλα αυτοματοποιημένη διαδικασία, με τα δεδομένα να εκπαιδεύουν τους νευρώνες της «μηχανής», και η εξαγωγή σφάλματος να οδηγεί σε περαιτέρω εκπαίδευση της. Στην μηχανική μάθηση, εν αντιθέσει με τα ανωτέρω, απαιτείται η διαδικασία που λαμβάνει χώρα να εκτελείται με μία προδιαγεγραμμένη διαδικασία, η εξαγωγή των χαρακτηριστικών να πραγματοποιείται από τον άνθρωπο, και ενώ απαιτείται πληθώρα δεδομένων, επρόκειτο για μικρότερες ποσότητες δεδομένων από την τεχνολογία βαθιάς εκμάθησης (Χασάπη, χ.χ.).

Βεβαίως, αντικείμενο της παρούσας μελέτης καθίσταται και πως η διαδικασία αυτή, δύναται να γίνει αποδεκτή, με βάση τη σύγχρονη δομή των κοινωνιών, όπου απαιτείται, ότι αποτελέσματα παραχθούν, να έχουν λογική εξήγηση, η οποία θα μπορεί να γίνει αντιληπτή, από το μέσο άνθρωπο. Τα αποτελέσματα που θα παραχθούν από μαύρα κουτιά, βασισμένα στους δαιδαλώδεις, νευρώνες του εγκεφάλου, όπως θα αναλυθεί κατωτέρω, επηρεάζοντας τις ζωές των πολιτών, σε οικονομικό, πολιτικό, ατομικό και κοινωνικό επίπεδο, θεωρείται ότι μπορεί να οδηγηθούν σε τέλμα εφαρμογής τους, διότι θα έχουν απωλέσει το στοιχείο της αιτιολογίας και άρα της αποδοχής τους από τα πρόσωπα που θα κληθούν να τα εφαρμόσουν και να αποδεχθούν το αποτέλεσμα τους.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, ήδη από ιδιαίτερα πρώιμο στάδιο, απαγόρευσε ρητά με τον Γενικό Κανονισμό Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων (ΓΚΠΔ – 679/2016) τις αυτοματοποιημένες έννομες αποφάσεις, οι οποίες αφορούν ειδικές περιπτώσεις και οι οποίες δύναται να παράγουν συνέπειες για τα υποκείμενα των δεδομένων. Συνεπώς η *διαφανής τεχνητή νοημοσύνη (Whitebox AI)*, καθίσταται πρόκληση και απαραίτητη συνθήκη για την επιτυχή εφαρμογή και αξιοποίηση της TN, στις σύγχρονες

δημοκρατικές κοινωνίες.

Συνεπώς τίθεται υπό αμφισβήτηση, και υπό έρευνα στην παρούσα μελέτη, εάν ένα αλγοριθμικό σύστημα καθίσταται εφικτό να αμβλύνει την μεροληπτική κρίση και να διαφυλάξει τα συμφέροντα των ευπαθών ομάδων, προκειμένου να δράσει, σύννομα, όπως επιτάσσει το κράτος δικαίου. Συνάμα, η όλη διαδικασία έρευνας και ανάπτυξης, και προσαρμογής στα υπάρχοντα συστήματα, απαιτεί ιδιαίτερα υψηλές δαπάνες, με αποτέλεσμα να παρουσιάζεται και έντονη επιχειρηματική αξία.

Συνεπώς, στη σημερινή εποχή, η πρόβλεψη των συστημάτων βασίζεται, όχι στην προειρημένη περίπτωση της ακολουθίας, αλλά σε μηχανές οι οποίες εκπαιδεύονται με βάση μία περιπτωσιολογία, όπου θα κληθούν σε μία νέα – όμοια - περίπτωση να εφαρμόσουν και να προσαρμόσουν προηγούμενες λύσεις. Τέτοια συστήματα, επιχειρούν να χρησιμοποιήσουν, όπως θα αναλυθεί ειδικότερα στη συνέχεια, και στον νομικό κλάδο, για την εύρεση λύσεων σε προβλήματα που παρουσιάζουν προηγούμενο, στο δικαστικό και στον νομικό εν γένει τομέα (Κανέλλος, 2021).

Τεχνητό Νευρωνικό Δίκτυο (Artificial Neural Network)

Το Τεχνητό Νευρωνικό Δίκτυο, που όπως προαναφέρθηκε είναι στοιχείο της βαθιάς εκμάθησης, προσομοιώνει μοντέλα μάθησης αντίστοιχα του ανθρώπινου εγκεφάλου, αποτελούμενα από τεχνητούς νευρώνες, οι οποίοι λειτουργούν κατ' ακολουθία των φυσικών νευρώνων του ανθρώπινου εγκεφάλου. Κάθε τεχνητός νευρώνας, μπορεί να δέχεται πολλές πληροφορίες, αλλά δύναται να εξάγει μόνο μία πληροφορία, με αποτέλεσμα να μπορεί να επιλύσει κρίσιμα προβλήματα με διάφορες παραμέτρους. Παράλληλα, εμφανίζουν δυνατότητα μάθησης, αναγνωρίζοντας τα ερεθίσματα που δέχονται από το περιβάλλον. (SAP, χ.χ.).

Οι νευρώνες αποτελούν, τα δομικά στοιχεία του δικτύου, και διακρίνονται σε τρεις τύπους. Οι νευρώνες εισόδου, που δεν προβαίνουν σε κάποια επεξεργασία, οι υπολογιστικοί νευρώνες, οι οποίοι πραγματοποιούν τους απαραίτητους υπολογισμούς, προκειμένου να εξαχθούν τα αποτελέσματα του συστήματος από τους νευρώνες εξόδου (Χασάπη, χ.χ.).

Μαζικά δεδομένα (Big Data)

Τα μαζικά δεδομένα (big data) αποτελούν σύνολα δεδομένων, τα οποία χαρακτηρίζονται από μεγάλο όγκο, μεγάλη ταχύτητα παραγωγής και παρουσιάζουν αυξημένη δυσχέρεια στην επεξεργασία τους από τις σύγχρονες μηχανές καθώς προέρχονται από πολλές και διακριτές πηγές (όπως κεραίες εταιριών κινητής τηλεφωνίας, drones κ.λπ.) (Ε.Ε, χ.χ.)

Αλγόριθμος

Μέσω μιας διαδικασίας, η οποία δύναται να προσδιοριστεί σε συγκεκριμένα στάδια, δημιουργείται, ένας αλγόριθμος, για την λειτουργία του οποίου, απαιτούνται πρακτικά, δύο πρόσωπα, ένας άνθρωπος, ο οποίος θα κληθεί να προσδιορίσει λογικά τα βήματα που θα ακολουθηθούν και εν συνεχεία ο προγραμματιστής, ο οποίος θα μετουσιώσει τη θεωρητική προσέγγιση σε μία γλώσσα προγραμματισμού.

Οι αλγόριθμοι, παρά την μεγάλη χρηστικότητα που παρουσιάζουν σε διάφορες επιστήμες, ενέχουν τον κίνδυνο της μεροληπτικής κρίσης, διότι βασίζονται στην εκπαίδευση και στην επεξεργασία των δεδομένων, τα οποία έχουν στη διάθεσή τους (Κανέλλος, 2021).

Επί παραδείγματι, πανομοιότυπες αποφάσεις δικαστηρίων, που αποτέλεσαν τα δεδομένα, που επεξεργάζεται ένας αλγόριθμός, χωρίς να έχει ενημερωθεί για τις δικαστικές αποφάσεις ανώτερων δικαστηρίων και την εξέλιξη της νομολογίας, θα τον οδηγήσουν στην εξαγωγή αποτελέσματος το οποίο θα αφορά σε αναποτελεσματικές αποφάσεις. Και αυτή η πραγματικότητα, εντείνεται και δυσχεραίνεται από την ιδιομορφία της νομικής επιστήμης, η οποία χαρακτηρίζεται από αφηρημένες έννοιες και δυσχερείς νοητικά λειτουργίες, οι οποίες δεν μπορούν να αποδοθούν από έναν υπολογιστή, όπως η ερμηνεία νομικών εννοιών, οι οποίες δεν δύναται να αποδοθούν μέσω μίας διαδικασίας ναι ή όχι, αληθές ή ψευδές, εάν – τότε.

Η αλληλουχία σε ένα βαθμό θα μπορούσε να διαμορφωθεί, σχηματικά, ως ανάλυση των εκάστοτε πραγματικών περιστατικών, εντοπισμός των νομικών ζητημάτων, των κανόνων δικαίου που πρέπει να εφαρμοστούν, υπαγωγή των πραγματικών

περιστατικών σε αυτούς και κατάληξη σε ένα συμπέρασμα – αποτέλεσμα το οποίο θα πρέπει να αποτελέσει το διατακτικό μιας δικαστικής απόφασης. Για το λόγο αυτό, οι υπολογιστές πολλές φορές υπολείπονται της ανθρώπινης νοημοσύνης, διότι δεν μπορούν να εξειδικεύσουν αόριστες νομικές έννοιες και να κρίνουν ad hoc ποια νομική ερμηνεία θα πρέπει να δοθεί στην υπό κρίση περίπτωση, όπως αναλυτικότερα θα εξεταστεί στη συνέχεια (Μυλώση, 2021).

Έμπειρα Συστήματα

Τα έμπειρα συστήματα (ΕΣ) παρουσιάστηκαν περισσότερο φιλικά προς τη νομική επιστήμη, αλλά τυγχάνουν εφαρμογής, σε εξειδικευμένη περίπτωση. Είναι πανομοιότυπα προς τον ανθρώπινο συλλογισμό, καθώς εάν συντρέχουν ορισμένες περιπτώσεις, επέρχεται μια συνέπεια. Η λειτουργία τους, βασίζεται στην γνώση, παρά στην λογική σκέψη. Αξιοποιούνται, είτε με αποφασιστικό ρόλο είτε με επιβοηθητικό. Εν τοις πράγμασι, επιτελούν εργασίες, τις οποίες συνήθως πραγματώνουν ειδικοί επιστήμονες. Ως μειονεκτήματα, τα οποία θα πρέπει να συνεκτιμηθούν, είναι η έλλειψη της απόλυτης διαφάνειας και η μεγάλη πιθανότητα να προκύψουν σφάλματα κατά την εξαγωγή των συμπερασμάτων (Κανέλλος, 2021).

Τα συστήματα αυτά, παρουσίασαν το μειονέκτημα να μην δύνανται να αποβούν αποτελεσματικά, όταν αφορούσαν πάνω από 200-300 κανόνες κωδικοποίησης, χωρίς οι σχεδιαστές τους πολλές φορές να μπορούν να κατανοήσουν τη συλλογιστική που είχε το σύστημα. Σήμερα ο συλλογισμός, που λαμβάνει χώρα σε επίπεδο μηχανικής μάθησης, δεν θέτει κανόνες που αναπαριστούν τον ανθρώπινο συλλογισμό, αλλά το σύστημα εφαρμόζει το υπό κρίση στατιστικό μοντέλο και παράγει τα αντίστοιχα αποτελέσματα (CEPEJ, 2018).

2. Δικαιοσύνη

2.1 Θετικό και Φυσικό Δίκαιο

Η λέξη δίκαιο προέρχεται από το ρήμα δείκνυμι που σημαίνει δείχνω. Το δίκαιο λοιπόν, είναι αυτό που δείχνει προς τα πού πρέπει, να κινηθεί κανείς, ποια κατεύθυνση οφείλει να ακολουθήσει. Όμοια, αποδίδεται και σε έτερες γλώσσες όπως

το *droit* στην γαλλική γλώσσα, ή το *right* στην αγγλική γλώσσα με προέλευση από το λατινικό *directum*. Άρα, ως δίκαιο ορίζεται ως ένα σύνολο κανόνων, που ρυθμίζουν κατά τρόπο υποχρεωτικό, την αλληλεπίδραση των ανθρώπων που κατοικούν σε μία κοινωνία, η οποία παρουσιάζει στοιχεία οργάνωσης (θετικό δίκαιο). Σαφώς, επιχειρείται η απόδοση της έννοιας του δικαίου με έναν ευρέως αποδεκτό ορισμό, ο οποίος καλείται να προσδώσει την νομική διάσταση της έννοιας (Γεωργιάδης, 2019).

Το φυσικό δίκαιο, από την άλλη πλευρά συνιστά το ιδεώδες της δικαιοσύνης, έννοια την οποία πρώτοι συνέλαβαν οι Αρχαίοι Έλληνες, και αποτυπώνει εναργώς το κριτήριο εκείνο, με το οποίο θα χαρακτηριστούν οι κανόνες που θεσπίζονται σε μία πολιτεία, ως δίκαιοι ή άδικοι. Πρόκειται, για το τέλειο και το αμετάβλητο δίκαιο, το οποίο έχει τις καταβολές του στην ανθρώπινη φύση, εξ' ου και ο χαρακτηρισμός του ως φυσικό δίκαιο (*natural law*) (Πολυβίου, 2024). Συνεπώς, το θετικό δίκαιο τυγχάνει ως έργο ανθρώπινο να παρουσιάζει τρωτά σημεία, τα οποία δεν συμπορεύονται με αυτό, το οποίο θεωρείται δίκαιο, από ηθικής απόψεως. Ως εκ τούτου, η δικαιοσύνη είναι η «κατεύθυνση», την οποία πρέπει να λαμβάνει το θετικό δίκαιο, για να βελτιώνεται, και τελικά να συμπορεύεται στο μέτρο του δυνατού, με το φυσικό δίκαιο (Πολυβίου, 2024).

2.2 Έννομη Προστασία

Στις αρχέγονες κοινωνίες, καθοριστικό ρόλο στην εξασφάλιση των δικαιωμάτων αποτελούσε η αυτοδικία, η οποία ήταν άμεσα συνυφασμένη με το δίκαιο του ισχυρού. Στις σύγχρονες κοινωνίες, του αναπτυγμένου κόσμου, η έννομη προστασία παρέχεται καθολικά στους πολίτες από το κράτος. Η επιβολή αυτή, σε μία δημοκρατικά οργανωμένη κοινωνία, γίνεται μέσω των μηχανισμών της, ένας εκ των οποίων καθίσταται, και ο δικαιοδοτικός μηχανισμός (Νίκας, 2022).

Η απονομή της δικαιοσύνης αποτελεί εξέχουσας σημασίας λειτουργία για κάθε κράτος. Η οργάνωση της έννομης προστασίας των πολιτών συνιστά βασική υποχρέωση κάθε ευνομούμενης και δημοκρατικά οργανωμένης πολιτείας, γεννώντας συνάμα την αξίωση κάθε πολίτη για παροχή έννομης προστασίας. Συνιστά αναπαλλοτρίωτο δικαίωμα του ανθρώπου, το οποίο δεν επιδέχεται περιορισμούς. Μάλιστα το άρθρο 20 του Ελληνικού Συντάγματος αναφέρει ως προς το δικαίωμα παροχής εννόμου

προστασίας, «ως ο νόμος ορίζει» καταδεικνύοντας ότι ο νομοθέτης θα καθορίσει τη διαδικασία με την οποία θα παρασχεθεί η δικαστική προστασία, που αποτυπώνει και εν προκειμένω, για την παρούσα έρευνα, τη δυνατότητα ρύθμισης των δικονομικών κανόνων, από τον νομοθέτη, όπως την εισαγωγή προηγμένων συστημάτων ΤΝ, σεβόμενος πάντοτε τα ανθρώπινα δικαιώματα και το Σύνταγμα.

Ως εκ τούτου, έργο του νομοθέτη είναι η εξασφάλιση της πρόσβασης στα δικαστήρια η οποία παρά των τιθέμενων περιορισμών, θα πρέπει να αφορά σε όλους τους πολίτες, και μάλιστα κατά τρόπο ουσιαστικό, να καθίσταται γενική, πλήρης, έγκαιρη και αποτελεσματική. Χαρακτηριστικό είναι ότι η θεά Δίκη παριστάνεται έχοντας τον ζυγό, ο οποίος αναπαριστά το δίκαιο και από την άλλη πλευρά έχει το ξίφος, δηλαδή την ανάγκη επιβολής του (Νίκας, 2022).

Η πρόσβαση στη δικαιοσύνη συνιστά, ταυτοχρόνως θεμελιώδη αξία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία αποτελεί το δικαίωμα του κάθε ανθρώπου να απολαύει πραγματικής προστασίας, ενώπιον ανεξάρτητου και αμερόληπτου δικαστή, σε δημόσια συνεδρίαση, διατηρώντας το δικαίωμα επιλογής δικηγόρου, προς ανάθεση της υπερασπίσεως ή και της εκπροσώπησής του (Μυλώση, 2021).

2.3 Ιδιαιτερότητες Νομικού Συλλογισμού

Ποια είναι όμως η ειδοποιός διαφορά που δημιουργεί προβληματισμούς για την εφαρμογή της ΤΝ στον τομέα της Δικαιοσύνης; Στο πρότερο στάδιο, της μελέτης των κατ' ιδίαν περιπτώσεων της δικηγορικής αλλά και της δικαστικής πρακτικής, συνάμα και της ανάδειξης των προβληματισμών και των προοπτικών που παρουσιάζονται από τη χρήση της ΤΝ, στη δικαιοσύνη, καθίσταται απαραίτητο να αναδειχθεί η ιδιαίτερη περίπτωση της νομικού συλλογισμού, καθώς συνιστά εξ απαλών ονύχων, στοιχείο της παρούσας έρευνας και τον μέχρι στιγμή ανασταλτικό παράγοντα από την εφαρμογή της ΤΝ στον τομέα της Δικαιοσύνης.

Ο νομικός συλλογισμός, είναι σύνθετος και δαιδαλώδης και ως εκ τούτου η νομική επιστήμη παρουσιάζει αυξημένες ιδιαιτερότητες, ως προς την δυνατότητα εισαγωγής προηγμένων συστημάτων τεχνητής νοημοσύνης.

Σε μία απόπειρα μοντελοποίησης του νομικού συλλογισμού, θα πρέπει τα πραγματικά

περιστατικά που αφορούν τον χρήστη - δηλαδή η βιοτική σχέση (ελάσσων πρόταση), να υπαχθεί (υπαγωγή), σε έναν κανόνα δικαίου (μείζονα πρόταση). Συνεπώς, πρέπει να εξεταστεί εάν η υπό κρίση περίπτωση, δύναται να υπαχθεί σε έναν κανόνα δικαίου, προκειμένου να εξαχθεί ένα συμπέρασμα, όπως για παράδειγμα, η αθώωση ή η καταδίκη ενός προσώπου. Η διαδικασία που λαμβάνει χώρα είναι, αρχικά η εισαγωγή δεδομένων, και εν συνεχεία εξάγονται κάποια πορίσματα, τα οποία όμως σε κάθε περίπτωση καθίστανται απλοποιημένα, σε σχέση με τον νομικό συλλογισμό που θα μπορούσε να πραγματοποιήσει ένας νομικός, εκτός αν αφορούν περισσότερο απλοϊκές νομικές διαδικασίες (Κανέλλος, 2021).

Γι' αυτό το λόγο και η μοντελοποίηση απέδωσε καρπούς σε κάποιες επιστήμες, όπως η ιατρική, η βιολογία και τα μαθηματικά που δεν παρουσιάζουν τις ιδιαιτερότητες της νομικής επιστήμης, αλλά και εν γένει των ανθρωπιστικών επιστημών (Μυλώση, 2021).

Μία πραγματικότητα για την νομική επιστήμη, είναι οι αόριστες νομικές έννοιες, όπως η έννοια των χρηστών ηθών ή η κατάχρηση δικαιώματος. Σύνηθες, στη νομική επιστήμη προκειμένου να εξαχθεί ένα συμπέρασμα, είναι να πραγματοποιείται στον νομικό συλλογισμό η προσφυγή σε τέτοιου είδους έννοιες και μάλιστα σε όλους τους κλάδους του δικαίου. Συνεπώς, για να καταλήξει σε ένα συμπέρασμα ένας νομικός, εξετάζει πολλάκις την βούληση του νομοθέτη, τον σκοπό του νόμου και προβαίνει σε διάφορες ερμηνείες, όπως λόγου χάριν η ιστορική ή η τελολογική (Κοφίνης, 2021).

Το ερώτημα το οποίο γεννάται είναι εάν μπορούν τα νευρωνικά δίκτυα να αποδώσουν έναν νομικό συλλογισμό, που θα κληθεί να πραγματοποιήσει, ένας δικαστής ή ένας δικηγόρος ή εν γένει ένας νομικός. Όπως ελεγχτεί ήδη ανωτέρω, τα έμπειρα συστήματα, τα οποία λειτουργούν με συγκεκριμένη καθοδήγηση ανάλογα με τα δεδομένα που εισάγονται και τα βήματα που έχουν ρυθμιστεί να ακολουθούν, κρίνονται ακατάλληλα, αρκετές φορές, να εκφράσουν και να αποδώσουν επιτυχώς έναν νομικό συλλογισμό (Κοφίνης, 2021).

Υπό έρευνα τίθενται τα νεότερα συστήματα, που απαντώνται στην εξελικτική πορεία της τεχνητής νοημοσύνης, εάν μπορούν να οδηγηθούν σε ασφαλέστερα αποτελέσματα, μέσω της μηχανικής μάθησης, η οποία θα πραγματώνεται μέσα από μία αέναη διαδικασία εκπαίδευσης του συστήματος, στην οποία θα δύναται να προβαίνει το

ίδιο, και να αφορά τη μελέτη μεγάλης πληθώρας περιπτώσεων, έτσι ώστε το σύστημα να καταφέρνει να προβαίνει σε συσχετίσεις.

Η εκπαίδευση του συστήματος, πραγματοποιείται με εφόδιο μαθηματικές μεθόδους, μετά τη συλλογή και την επεξεργασία, μεγάλης πληθώρας δεδομένων (αρχεία μαζικών δεδομένων – big data). Η δυσκολία που ανακύπτει και στην παρούσα περίπτωση των νευρωνικών συστημάτων είναι ότι ένα σύστημα, αποκτά μία συντακτική δομή, μία αλληλουχία βημάτων, μια επεξεργασία πληροφοριών ακόμα και στην περίπτωση, που υποβάλλεται σε μηχανική μάθηση αδυνατεί να κατανοήσει να επεξεργαστεί και τελικά να απαντήσει, όπως ένας άνθρωπος μέσω της φυσικής γλώσσας που έχει νομικές γνώσεις. Ο δικαστής ή ο δικηγόρος διαθέτουν την ικανότητα να χρησιμοποιήσουν πληθώρα διαφορετικών λέξεων, και με δυνατότητα διαφορετικής χρήσης κάθε φορά, προκειμένου να αποδώσουν αφηρημένες νομικές έννοιες και τελικά, τον κανόνα δικαίου που θα εφαρμοστεί σε μία συγκεκριμένη περίπτωση (Κοφίνης, 2021).

Ο κανόνας δικαίου, και αυτός είναι μία πολυσήμαντη και ευρεία έννοια, και η υπαγωγή σε αυτόν δεν ομοιάζει με μία απλοϊκή διαδικασία. Αποτελείται από δύο στοιχεία, το πραγματικό – που αφορά τα πραγματικά γεγονότα (ανθρώπινες πράξεις ή παραλείψεις, ή έννομες συνέπειες από προηγούμενο κανόνα δικαίου) και την έννομη συνέπεια – που αφορά στην σύσταση, στην αλλοίωση ή στην κατάργηση ενός δικαιώματος. Έτσι, λοιπόν η υπαγωγή σε έναν κανόνα δικαίου καθίσταται ιδιαίτερα πολύπλοκη, όταν περιλαμβάνει και αξιολογικές κρίσεις και ερμηνεία αόριστων νομικών εννοιών, γεγονός το οποίο αποτυπώνεται και στον Ευρωπαϊκό Χάρτη Δεοντολογίας για τη χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης, όπως αυτός υιοθετήθηκε κατά την 31^η σύνοδο της ολομέλειας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την αποτελεσματικότητα της Δικαιοσύνης (CEPEJ), στο Στρασβούργο το Δεκέμβριο του 2018 (CEPEJ, 2018).

Η θεωρία των παιγνίων, δύναται να αποτυπώσει εναργώς τις δυνατότητες και τα προβλήματα που ανακύπτουν, όταν ένα πρόγραμμα θα κληθεί να αποδώσει μία δικαστική διαμάχη, και θα προκύψει βάσει πιθανοτήτων ένα αποτέλεσμα. Για παράδειγμα, όταν έχουμε δύο κατηγορούμενους, σε περίπτωση που αλληλοκατηγορηθούν και οι δύο, θα έχουν μία όμοια ποινή, αντίθετα στην περίπτωση

που δεν κατηγορήσει κανείς τον άλλον θα τους επιβληθεί μία ηπιότερη ποινή, εν αντιθέσει με την περίπτωση που ο ένας εξ αυτών ενοχοποιήσει τον έτερο, ενώ ο άλλος δεν επιρρίψει ευθύνη (Κανέλλος, 2021).

Ως εκ τούτου, η λογική και τα δεδομένα οδηγούν, τους «παίκτες» στο ότι καλύτερο είναι να επιλέξουν την στρατηγική της επίρριψης ευθυνών στον έτερο κατηγορούμενο, με περισσότερες πιθανότητες να διασφαλίσουν μία καλύτερη έκβαση, ο καθένας για τον εαυτό του. Η παράθεση του ως άνω παραδείγματος το καθιστά απλοϊκό. Στην πραγματικότητα, η κατάσταση δύναται να διαμορφωθεί πολύ διαφορετικά, διότι ο δικηγόρος της κάθε πλευράς θα εστιάσει σε όλα τα ελαφρυντικά που δύνανται να βοηθήσουν τον πελάτη του, στις συγκεκριμένες συνθήκες που υπήρχαν τη δεδομένη στιγμή, τη συμμετοχή του κάθε δράστη, εάν αυτοί καθίστανται συναυτουργοί, τη μορφή του δόλου που είχαν, τα κίνητρα και πολλά άλλα δεδομένα που θα παρουσιάσουν και ο δικαστής θα κληθεί να εκτιμήσει. Άρα η στρατηγική του ενός, επιδρά καθοριστικά στον τρόπο που θα δράσει το έτερο μέρος και στην έκβαση τελικά μίας δικαστικής διαμάχης (Κανέλλος, 2021).

Η συνθήκη αυτή, καθίσταται περισσότερο δυσχερής, όταν πολλά πρόσωπα, εμπλέκονται σε μία κατάσταση. Καθώς η αλληλεπίδραση όλων των μερών μεταξύ τους με βάση πολλές πιθανότητες είναι αδύνατο, να προβλεφθεί. Την πραγματικότητα αυτή εντείνει η συλλογιστική κάθε δικαστή, προκειμένου να καταλήξει σε μία κρίση, καθώς ο δικαστής ως εφαρμοστής του δικαίου υποχρεούται να διερευνήσει εις βάθος την εκάστοτε περίπτωση που θα κληθεί να εκφέρει δικανική κρίση, προβαίνοντας σε διάφορες ερμηνείες, γεγονός που δεν δύναται να αποδώσει ένα σύστημα, το οποίο δεν έχει νομική κουλτούρα, και δεν μπορεί να αφομοιώσει τη γλώσσα του δικαίου σύμφωνα με τα ανωτέρω, καθώς η μηχανική μάθηση, απαιτεί δύο βασικά χαρακτηριστικά, τα οποία όμως δεν συνάδουν με τον νομικό πολιτισμό, την επαναληπτικότητα και την τυποποίηση, και φυσικά όχι στο πλαίσιο μίας αυθαίρετης διαδικασίας, αλλά στο πλαίσιο της ουσιαστικής κρίσης και της μελέτης όλων των πτυχών της εκάστοτε υπόθεσης, και σε επίπεδο δικαστών και σε επίπεδο δικηγόρων, καθώς ο κάθε εντολέας- διάδικος καθιστά μία διαφορετική περίπτωση με τα εκάστοτε χαρακτηριστικά, με διαφορετικές προσλαμβάνουσες στη ζωή τους, στοιχεία τα οποία θα πρέπει να αναδειχθούν σε μία δικαστική διαμάχη (Κανέλλος, 2021).

Αναφορικά με τις ιδιαιτερότητες του νομικού συλλογισμού, επισημαίνεται ότι ο Ευρωπαϊκός Χάρτης Δεοντολογίας για τη χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης, αναφέρει πως οι διάφορες στατιστικές μέθοδοι που ακολουθούνται προκειμένου να αποτυπώσουν τον συλλογισμό αυτόν αδυνατούν να τον αναπαράγουν (Μυλώση, 2021).

3. Τεχνητή Νοημοσύνη: Εφαρμογές σε όλους τους τομείς της Δικαιοσύνης

Αφού αναδείχθηκε ένας από τις βασικότερους παράγοντες που καθιστά “δύσβατη” την εισχώρηση της TN στη Δικαιοσύνη, σημαντικό κρίνεται να επισημανθεί πως η δυσχέρεια-ιδιαιτερότητα αυτή, δεν σημαίνει αφορισμός της τεχνητής νοημοσύνης και των δυνατοτήτων και των ευκαιριών που αυτή προσφέρει, καθώς υπάρχουν νομικές διαδικασίες οι οποίες διεκπεραιώνονται επιτυχώς και θα αναλυθούν στη συνέχεια, καθώς και η TN, εξελίσσεται με ταχύτατους ρυθμούς. Κατωτέρω θα γίνει ανάδειξη των τρόπων που μπορεί να γίνει χρήση της TN στους βασικούς τομείς της Δικαιοσύνης μέσα από την κατηγοριοποίηση της σε βασικούς τομείς της (δικηγόροι, δικαστές), ενώ θα γίνει αναφορά και σε παραδείγματα που έχουν ήδη τεθεί σε εφαρμογή.

3.1 Δικηγόροι και Τεχνητή Νοημοσύνη

Στην σύγχρονη εποχή, η TN επηρεάζει το σύνολο των ανθρώπινων πτυχών, γεγονός που εκ των πραγμάτων, αντανακλάται σε όλες τις πτυχές του δικαίου. Σε άλλες χώρες η επίδραση της TN παρουσιάζεται άμεση και περισσότερο εξελιγμένη, και σε άλλες περιορισμένη. Σε περιοχές, όπως το Παρίσι και οι Βρυξέλλες, πραγματοποιούνται προσπάθειες η TN, να αποτελέσει μέρος της καθημερινότητας των δικηγόρων. Προκειμένου να επιτευχθεί, δημιουργούνται κοιτίδες τεχνολογίας, έτσι ώστε οι δικηγόροι να αποκτήσουν ευχέρεια ως προς τη χρήση της τεχνολογίας και να μπορέσουν να εισάγουν την TN, στη ζωή τους (Κανέλλος, 2021). Τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, μεγεθύνεται η χρήση της τεχνολογίας στην καθημερινή πρακτική του δικηγορικού επαγγέλματος, χωρίς όμως να πρόκειται για εισαγωγή της TN, αλλά για μία ακροθιγώς απόπειρα ψηφιακού μετασχηματισμού.

Ως εκ τούτου, τις περισσότερες φορές, επρόκειτο, για αποσπασματική χρήση εφαρμογών πληροφορικής, οι οποίες δύναται να εμφανίζουν περιορισμένα στοιχεία τεχνητής νοημοσύνης. Βέβαια, ακόμη και η εισαγωγή της TN δεν μπορεί να εγγυηθεί

αισθητή διαφορά στο τρόπο και στην ποιότητα παροχής των υπηρεσιών ενός δικηγορικού γραφείου.

Απαιτείται ένα οργανωμένο πλαίσιο το οποίο, θα οδηγήσει σε ολική αναδιάρθρωση του δικαστικού και εν γένει του Νομικού κλάδου. Σημαντικός παράγοντας, είναι η αλλαγή του τρόπου σκέψης και οργάνωσης των δικηγορικών γραφείων.

Ιδιαίτερα κρίσιμη συνθήκη, αποτέλεσε η πανδημία του κορονοϊού, η οποία δημιούργησε ανάγκες με τις οποίες μέχρι τότε δεν είχε έρθει αντιμέτωπη η δικηγορία, όπως η παροχή υπηρεσιών απομακρυσμένα, διαδικασία η οποία όφειλε να παρέχει εγγύα ασφάλειας, εμπιστευτικότητας και διατήρησης του απορρήτου των δεδομένων. Ενδεικτική της ανάγκης προστασίας των δεδομένων, καθίσταται η αποκάλυψη της ρωσικής εταιρείας Kaspersky, ότι ομάδες χάκερς στόχευαν δικηγορικές εταιρείες σε πληθώρα περιοχών όπως Ευρώπη, Μέση Ανατολή και Αίγυπτο (Κανέλλος, 2021).

Η Ευρωπαϊκή Ένωση Δικηγορικών Συλλόγων (CCBE), σε έκθεση της αναφέρει ότι η χρήση της τεχνητής νοημοσύνης στη Δικηγορία, όπως αυτή λειτουργεί στα 27 κράτη μέλη είναι εξαιρετικά περιορισμένη, η συνθήκη δε αυτή, απαντάται φυσικά και στην Ελλάδα. Προς ενίσχυση της χρήσης της ΤΝ, από τους δικηγόρους, ήδη από το 2020, έλαβε χώρα συνεδρίαση επιτροπής με θέμα το μέλλον του δικηγορικού επαγγέλματος και των νομικών υπηρεσιών, υπό την αιγίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης Δικηγορικών Συλλόγων (Σχέδιο εργασίας σχετικά με την τεχνική νοημοσύνη επεξεργάζεται η CCBE).

Βέβαια, η μειωμένη χρήση, είναι απότοκος και της δυσχέρειας που παρουσιάζει η νομική επιστήμη, η οποία απαιτεί περίπλοκους συλλογισμούς, ως προς τη διαχείριση των πληροφοριών, οι οποίες ταυτοχρόνως παρουσιάζουν ιδιαίτερα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, τα οποία απαιτούν προσοχή και επιμέλεια κατά τη χρήση τους. Μάλιστα, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Ένωση Νομικών Συμβούλων Επιχειρήσεων (ECLA), η τεχνολογία δεν αποτελεί κρίσιμο τμήμα της εργασίας των δικηγόρων και ούτε το ποσοστό χρήσης της από αυτούς καθίσταται σημαντικό (Κανέλλος, 2021).

3.1.1 Αυτοματισμοί στο δικηγορικό γραφείο

Ήδη, όπως προελέχθη, η τεχνολογία, πόσο μάλλον η ΤΝ, αποτελεί ιδιαίτερα περιορισμένο τμήμα, της δικηγορικής πρακτικής, χωρίς όμως να καθίσταται ανύπαρκτο. Μάλιστα η Ευρωπαϊκή Ένωση Δικηγορικών Συλλόγων (CCBE), ισχυρίζεται ότι η λειτουργία των νομικών υπηρεσιών αναμένεται ότι θα καταλαμβάνεται σε μεγάλο βαθμό από τη ΤΝ, παρά τις έντονες αμφιβολίες που γεννά ο ανωτέρω ισχυρισμός. Η οργάνωση της εργασίας του δικηγόρου, βασίζεται σε ψηφιακές διαδικασίες, όπως επί παραδείγματι, το ημερολόγιο, η αλληλογραφία, και εν γένει η επεξεργασία και η μετάφραση κειμένου (Κανέλλος, 2021).

Βέβαια, και στον τρόπο που αλληλεπιδρούν με τους εντολείς και τα δικαστήρια, ενυπάρχουν στοιχεία ψηφιοποίησης, όπως η ηλεκτρονική κατάθεση και επίδοση δικογράφων, η δυνατότητα παράστασης σε γενικές συνελεύσεις μέσω τηλεδιάσκεψης καθώς και η χρήση ψηφιακών βοηθών ομιλίας (chatbots), πρακτική που βοηθά στην εξοικονόμηση χρόνου, καθώς δύνανται να μετατρέπουν τη φωνή σε κείμενο (Μυλώση, 2021).

Μεγαλύτερη εξέλιξη παρατηρείται, όταν χρησιμοποιείται η επιστήμη της στατιστικής, όποτε με τη χρήση των πιθανοτήτων δύναται να αξιοποιηθούν συστήματα ΤΝ, τα οποία βοηθούν στην πρόβλεψη της έκβασης μίας υπόθεσης, στην ανάλυση δικαστικών αποφάσεων αλλά και στη δημιουργία προφίλ δικαστή (judge analytics). Ο νομικός δηλαδή, και δη ο δικηγόρος, χρησιμοποιεί λογισμικά ανάλυσης δεδομένων, τα οποία παραμετροποιούν τα διάφορα κριτήρια που διαθέτουν, τόσο από ποιοτική όσο και από ποσοτική οπτική, προκειμένου να αναπτύξουν μία «επιτυχημένη» στρατηγική, η οποία θα οφείλεται σε παρόμοια γεγονότα, - όπως επί παραδείγματι, η σύναψη συμβάσεων και η μελέτη της υφιστάμενης νομολογίας (Μυλώση, 2021).

Συνάμα και προγράμματα που οδηγούν με αυτόματο και απλοποιημένο τρόπο στην αναζήτηση αποδείξεων από διάφορες ηλεκτρονικές πηγές - συνομιλίες, βίντεο, ηλεκτρονικά αρχεία (Κανέλλος, 2021).

3.1.2 Βάσεις δεδομένων και τεχνητή νοημοσύνη στα δικηγορικά γραφεία

Η απαρχή της χρήσης της τεχνολογίας στα δικηγορικά γραφεία και εν γένει στη

δικηγορική πρακτική, σημαίνει την παροχή πληροφοριών, βασισμένη σε μία σειρά εξαγωγή συμπερασμάτων, κατά μία ευρέως αποδεκτή άποψη. Σήμερα, η τεχνολογία της TN επιδιώκει, και εν συνεχεία θα εξετάσουμε εάν καταφέρνει να φέρει εις πέρας, την τέλεση νομικών εργασιών, όχι μόνον υπό τη μορφή της αρχειοθέτησης αλλά με τη μορφή της συλλογιστικής μεθόδου προκειμένου να εξαχθούν λογικά επιχειρήματα. Παρατηρείται λοιπόν, να υπάρχουν διαρκώς πλατφόρμες σύνταξης νομικών κειμένων, αυτοματοποιώντας πληθώρα διαδικασιών η οποία αφορά σε πολλούς τομείς, και ενδεχομένως κάποιες φορές η διαδικασία αυτή άρχεται κατόπιν επαφής με έναν επαγγελματία δικηγόρο, στο πλαίσιο της οικοδόμησης εμπιστοσύνης με την εφαρμογή.

Επί παραδείγματι, στις ΗΠΑ, έχει αναπτυχθεί λογισμικό – το IBM Watson- το οποίο είναι απότοκος συνεργασίας δικηγορικών εταιρειών και τεχνολογικών εταιρειών, και έχει πρακτική εφαρμογή κυρίως στο εταιρικό δίκαιο, το οποίο καλείται να απαντήσει στα ερωτήματα, μέσω τεχνικών αναγνώρισης της φυσικής γλώσσας, χωρίς όμως να αποδίδει το σύστημα τη συλλογιστική περιγραφή στην οποία προβαίνει και χωρίς να μπορεί να ανταποκριθεί σε σύνθετες νομικές ερωτήσεις (Μυλώση, 2021).

Ακόμη, δικηγορικά γραφεία, αξιοποιούν διάφορα προγράμματα AI, τα οποία δύνανται να προβαίνουν σε ανάλυση νομικών κειμένων και δη συμβόλαια και συμβάσεις και να ενημερώνουν τον χρήστη αυτών για πιθανές αστοχίες των κειμένων. Ενδεικτικό τέτοιο πρόγραμμα είναι το Luminance, το οποίο αξιοποιείται στη Μεγάλη Βρετανία (Ρήγα, 2024).

Παράλληλα, όμως δημιουργούνται περισσότερο εξελιγμένα προγράμματα εξόρυξης επιχειρημάτων (*argument meaning*), τα οποία στηρίζονται στην τεχνητή νοημοσύνη, και αξιοποιούν εκατομμύρια δεδομένων, προς εξαγωγή συμπερασμάτων τα οποία βασίζονται σε τεχνικές μεγαλύτερης ακρίβειας και σε επιχειρήματα τα οποία αναφέρουν τις πηγές στις οποίες στηρίζονται – *διαφανής τεχνητή νοημοσύνη*. Οι τεχνικές αυτές συνοδευόμενες από βελτίωση της αναγνώρισης φυσικής φωνής δύνανται να αποτελέσουν αρωγό για κάθε σύγχρονο δικηγόρο, εάν αναλύουν δεδομένα, και συνάμα καταφέρνουν να συνδέσουν γεγονότα – που αφορούν τα ζητήματα στα οποία καλούνται να ανταποκριθούν, με νομικά επιχειρήματα. Βεβαίως, η εξαγωγή τέτοιων συμπερασμάτων μπορεί να παραχθεί για συγκεκριμένο νομικό

αντικείμενο, χωρίς να υπάρχει δυνατότητα επίλυσης του συνόλου των νομικών θεμάτων. Η μέχρι σήμερα πρακτική έχει δείξει ότι πλατφόρμες οι οποίες, χρησιμοποιούνται για αναζήτηση νομολογιακών δεδομένων, δεν δύναται να οδηγηθούν πάντοτε στην εξαγωγή όμοιων συμπερασμάτων (Κανέλλος, 2021).

Καταληκτικά, οι βάσεις δεδομένων, αποτελούν σε ένα βαθμό, χρήσιμο εργαλείο για τον δικηγόρο, καθώς, διαθέτουν συγκεντρωτικά δεδομένα, από υποθέσεις που εκδικάζονται και από τη νομοθεσία, και δύναται να προβούν σε λεπτομερέστερα και με μεγαλύτερη ταχύτητα αποτελέσματα, από τον μέσο δικηγόρο. Η πρόσβαση στη πληροφορία καθίσταται άμεση, και χωρίς γεωγραφικούς περιορισμούς (Μυλώση, 2021).

3.1.3 Εταιρίες Νομικής Τεχνολογίας

Τα παραδοσιακά δικηγορικά γραφεία, καλούνται να ανταγωνιστούν εταιρείες, οι οποίες υπόσχονται ταχύτητα, μικρό κόστος και επιτυχημένα αποτελέσματα, χρησιμοποιώντας ψηφιακές πλατφόρμες. Επρόκειτο για εναλλακτικούς παρόχους νομικών υπηρεσιών (Alternative Legal Service Providers), οι οποίοι έχουν ιδρυθεί σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες (Βέλγιο, Γαλλία Γερμανία) αλλά και εκτός των ορίων της Ευρώπης.

Οι εταιρείες αυτές, παρέχουν πληροφόρηση, τόσο προς δικηγόρους (Lawyer – to – Lawyer, L2L) όσο και ως προς άλλες επιχειρήσεις (Lawyer – to – Business , L2B). Οι υπηρεσίες που παρέχουν αφορούν κυρίως στη συλλογή αποδείξεων, στην κατάρτιση προτύπων. Επιπλέον, αναλαμβάνουν υποθέσεις που αφορούν σε ένα βαθμό επαναλαμβανόμενες περιπτώσεις στην νομική επιστήμη, όπως επί παραδείγματι, καταγγελίες που αφορούν καθυστερήσεις μέσων μεταφοράς, διεκδικήσεις επιδομάτων κ.λπ. Μάλιστα κάποιες από αυτές τις εταιρείες έχουν εισαχθεί στο χρηματιστήριο, καθώς το κέρδος το οποίο επιτυγχάνουν είναι ιδιαίτερα υψηλό (Κανέλλος, 2021).

Η πραγματικότητα όμως, αυτή κατακρίνεται έντονα από τον Ευρωπαϊκό Δικηγορικό Σύλλογο, καθώς δεν παρουσιάζουν τα εχέγγυα που απαιτεί το επάγγελμα του δικηγόρου, το οποίο είναι πρακτικά λειτούργημα, καθώς επιτελεί κρίσιμο ρόλο για το κράτος δικαίου, για την προστασία των δικαιωμάτων όλων των μερών της κοινωνίας

και δη των ασθενέστερων πολιτών. Γενικότερα, οι ως άνω αναφερόμενες εταιρίες, δεν δρουν σύμφωνα με μία καθορισμένη και κοινά αποδεκτή δεοντολογία των δικηγόρων (νομική κατάρτιση, διαδικασία απόκτησης της δικηγορικής ιδιότητας, ασυμβίβαστα, κωλύματα, άσκησης του δικηγορικού επαγγέλματος και πειθαρχική διαδικασία), η οποία διαφυλάσσει το λειτούργημα που επιτελεί ο δικηγόρος και συνάμα το κράτος δικαίου (Κανέλλος, 2021).

Στην Γερμανία, για παράδειγμα, η παροχή νομικών συμβουλών σε εξωδικαστικό επίπεδο, αμφισβητήθηκε. Στην συγκεκριμένη περίπτωση της Απόφασης 35/2019, το Περιφερειακό Δικαστήριο της Κολωνίας έκρινε, ότι εμπορική εταιρεία δεν δύναται να χρησιμοποιεί λογισμικό το οποίο αυτόματα δημιουργεί νομικές συμβάσεις για φυσικά και νομικά πρόσωπα (Περιφερειακό Δικαστήριο Κολωνίας, 2024).

Πράγματι, εκτός από περιπτώσεις που ορίζονται ρητά στον νόμο, η παροχή νομικών υπηρεσιών δύναται να λαμβάνει χώρα και από έτερους φορείς, όπως οι ανωτέρω εταιρείες. Το γεγονός αυτό ωστόσο, τίθεται υπό αμφισβήτηση, καθώς εταιρείες που δεν καταλαμβάνονται από δικηγόρους, «αντιποιούνται» το δικηγορικό επάγγελμα (Κανέλλος, 2021).

3.1.4 Η δημιουργία του “Δικηγόρου ρομπότ”

Οι ραγδαίες εξελίξεις της τεχνολογίας και δη της τεχνητής νοημοσύνης, δημιουργούν βοηθούς, οι οποίοι δύνανται μέσα από ελεγχόμενο περιβάλλον διαλόγου με δυνατότητα κατανόησης της ανθρώπινης γλώσσας να απαντούν σε προφορικά αλλά και γραπτά, ερωτήματα, τα οποία όμως αφορούν σταθερά συγκεκριμένους τομείς. Το chatbot και συγκεκριμένα όταν πρόκειται για νομικά ρομπότ διαλόγου (lawbots), λειτουργούν με μία βάση δεδομένων με προϋπάρχουσες, απαντήσεις.

Ως χαρακτηριστικό παράδειγμα, δύναται να αναφερθούν η DoNotPay, για την υποβολή ενστάσεων σε θέματα που αφορούν κλήσεις αναφορικά με τη στάθμευση, η Visabot που αφορά στην συγκέντρωση δικαιολογητικών αναφορικά με την απόκτηση βίζα στις ΗΠΑ. Μάλιστα, οι πολίτες παρατηρείται να είναι φιλικά προσκείμενοι στα ρομπότ, ενδεικτικά αναφέρουμε έρευνα που έλαβε χώρα στην Μεγάλη Βρετανία, κατά την οποία, μεγάλο ποσοστό της τάξης του 69%, θεώρησαν επωφελής τη

«συζήτηση» με ένα ρομπότ, πριν πραγματοποιήσουν συνάντηση με δικηγόρο (Κανέλλος, 2021).

Επίσης, στη Γερμανία δημιουργήθηκε, από μία ιδιωτική εταιρεία, chatbox, το οποίο απέβλεπε στη διασφάλιση του δικαιώματος σημαντικού αριθμού εργαζομένων, να έχουν πρόσβαση στη δικαιοσύνη, καθώς το εν λόγω chatbox, παρείχε νομικές συμβουλές στον τομέα του εργατικού δικαίου. Οι εργαζόμενοι αυτοί, είχαν την ευχέρεια να επικοινωνήσουν δωρεάν, μέσω ενός παραθύρου επικοινωνίας. Η ακολουθούμενη διαδικασία, ήταν να προβαίνει σε κάποιες ερωτήσεις προς τον εργαζόμενο αναφορικά με τον τρόπο απόλυσής του, και εν συνεχεία δύναται να χαρακτηρίζει το σύννομο ή μη της απόλυσής του και να «προβλέπει» τις πιθανότητες επιτυχούς έκβασης της υπόθεσης του και τα ποσά πιθανόν αποζημιώσεων (Ρήγα, 2024).

Υπό αυτή τη μορφή, θα μπορούσε να θεωρηθεί ως ένα πολύτιμο εργαλείο της δουλειάς του δικηγόρου, που πραγματοποιεί μία πρώτη συλλογή πληροφοριών αναφορικά με την εκάστοτε υπόθεση που θα κληθεί να διαχειριστεί.

Η νέα αυτή πραγματικότητα, καταδεικνύεται και από την ανάδειξη ως νικητή, του δικηγόρου – ρομπότ έναντι των δικηγόρων σε διαγωνισμό που έλαβε χώρα το 2017, κατά τον οποίο το ρομπότ, επέδειξε καλύτερα αποτελέσματα ως προς την κατανόηση των μη νομικών παραμέτρων της υπό κρίση υπόθεσης (Μυλώση, 2021).

3.1.5 Τεχνητή Νοημοσύνη εργαλείο εξωδικαστικής επίλυσης διαφορών

Στο τομέα της εξωδικαστικής επίλυσης διαφορών, είναι εντονότερη η παρουσία ιδιωτικών εταιρειών οι οποίες βασισμένες στην θεωρία των παιγνίων, δημιουργούν αλγόριθμους, οι οποίοι επικεντρώνονται κυρίως στην επίτευξη, αμφίπλευρης ικανοποίησης των μερών. Η ραγδαία ανάπτυξή τους στηρίζεται στο χαμηλό κόστος και στην ευχέρεια χρησιμοποίησης των πλατφορμών και εξ αποστάσεως. Τέτοιες εφαρμογές απαντώνται κυρίως στην Αυστραλία, αλλά και στην Γαλλία, στον Καναδά και στην Κίνα (Κοφίνης, 2021).

3.1.6 Δικηγόροι και TN: Η περίπτωση της Αυστραλίας

Στην Αυστραλία, δικηγόροι οι οποίοι είχαν εξειδίκευση στο οικογενειακό δίκαιο, σε

συνεργασία με ομάδα ειδικών, δημιούργησαν, ένα σύστημα τεχνητής νοημοσύνης, με νευρωνικά δίκτυα, για την επίλυση ζητημάτων διατροφής. Το σύστημα αυτό επιλύει διαφορές online, αλλά χρησιμοποιείται και ως βοηθός δικαστών, για να εντοπίσουν τα περιουσιακά στοιχεία και τα εισοδήματα των γονέων, συνδυαστικά με τις ανάγκες που ανακύπτουν αναφορικά με τα τέκνα τους (Ρήγα, 2024).

3.2 Νέα εργασιακά δεδομένα στο δικηγορικό επάγγελμα

Το δικηγορικό επάγγελμα έρχεται αντιμέτωπο, με μία νέα πραγματικότητα η οποία διαρκώς μεταβάλλεται και διαμορφώνεται. Η μία όψη έγκειται στο γεγονός, ότι η νέα πραγματικότητα διευκολύνει σε ένα βαθμό τη διεκπεραίωση της εργασίας, αλλά ταυτοχρόνως διασαλεύει κομβικής σημασίας δικαιώματα των διαδίκων αλλά και των μετεχόντων στην δικαιοδοτική διαδικασία.

Πράγματι, η τεχνητή νοημοσύνη έρχεται να μεταβάλλει ριζικά την οικονομική ισορροπία, όπως αυτή είχε διαμορφωθεί. Η πρόσβαση στη δικαιοσύνη, ενέχει ένα υψηλό οικονομικό κόστος, για τους πολίτες, το οποίο παρατηρείται να έχει διαρκώς ανοδική πορεία. Χαρακτηριστικά, στο Ηνωμένο Βασίλειο από το 2006 έως το 2009, παρουσιάστηκε αύξηση του κόστους της πρόσβασης στη δικαιοσύνη, παρακωλύοντας εν τούτοις πράγμασι της άσκηση ενός θεμελιώδους δικαιώματος. Μάλιστα, σύμφωνα με μελέτες της εταιρείας LexisNexis, οι αμοιβές των δικηγόρων στις ΗΠΑ αυξάνονται διαρκώς, ενώ η αύξηση της χρήσης της τεχνητής νοημοσύνης, θα έχει αντίρροπο αποτέλεσμα, καθώς θα οδηγήσει σε σημαντική μείωση του κόστους των νομικών υπηρεσιών (Κανέλλος, 2021).

Βέβαια, η συνθήκη αυτή θα αυξήσει την ανάγκη εκπαίδευσης των δικηγόρων στην νέα διαμορφούμενη, πραγματικότητα, θα αμβλυνθεί το ποσοστό των γραμματέων, των ασκούμενων και των νέων δικηγόρων, οι οποίοι επωμίζονται την περισσότερο γραφειοκρατική διαδικασία του επαγγέλματος και συνάμα θα αυξηθεί άρδην η συνεργασία των νομικών με τους ειδικευμένους στην πληροφορική (Griffin, 2016).

Συγκεκριμένα, αναφέρουμε την περίπτωση της δικηγορικής εταιρείας Baker&Hostetler, η οποία υιοθέτησε στην καθημερινή πρακτική της ένα λογισμικό και συγκεκριμένα της εταιρείας IBM - το AI Ross, το οποίο δύναται να απαντάει σε

ερωτήσεις ως κανονικός συνομιλητής και χωρίς να χρησιμοποιεί κωδικοποιημένες απαντήσεις στον συνομιλητή του. Απόρροια της ως άνω συνεργασίας, κατέστη η απώλεια της εργασίας μιας ομάδας δικηγόρων, οι οποίοι απασχολούνταν στο τμήμα που ασχολούνταν με τις πτωχευτικές διαδικασίες και επρόκειτο για περίπου 50 άτομα.

Γενικότερα, από την δεκαετία του 2000 και έπειτα, παρουσιάστηκαν πολλές, εταιρείες οι οποίες προσέφεραν την δυνατότητα, μέσω πλατφόρμας, κατάρτισης νομικών κειμένων, όπως η Legalzoom στις ΗΠΑ, η οποία επιτυγχάνει μεγάλα οικονομικά κέρδη, παρά τις συνεχείς καταγγελίες εκ μέρους της δικηγορικής κοινότητας για αντιποίηση του δικηγορικού επαγγέλματος (Κανέλλος, 2021).

Αντιστοίχως στην Μεγάλη Βρετανία, ρομπότ μέσα σε μία πενταετία, κατάφερε να αντικρούσει μέσω ενστάσεων πρόστιμα για παράνομη στάθμευση συνολικού ύψους 2,5 εκ. ευρώ για περισσότερους από 86.000 πολίτες, οι οποίοι έκαναν χρήση της ως άνω εφαρμογής. Παράλληλα, σχετικές έρευνες της εταιρείας Deloitte, προβλέπουν ότι 114.000 θέσεις νομικών μέχρι το 2037, θα αυτοματοποιηθούν με ότι αυτό συνεπάγεται για το νομικό κόσμο και το δικηγορικό επάγγελμα. Πράγματι, σε ευμενέστερη θέση θα βρεθούν, όσοι δικηγόροι είναι ή καταφέρουν να μνηθούν, όντας περισσότερο ευπροσάρμοστοι στη νέα τεχνολογική πραγματικότητα, όπως για παράδειγμα, η νεφοϋπολογιστική (cloud computing) και η τεχνολογία συστοιχίας κόμβων (block chain) (Κανέλλος, 2021).

Σύμφωνα με έκθεση της εταιρείας McKinsey, η νέα πραγματικότητα δεν σημαίνει καθολική εξάλειψη του δικηγορικού και εν γένει των νομικών επαγγελμάτων, αλλά είναι αναμενόμενο πολλές διαδικασίες να αυτοματοποιηθούν, ως τέτοιες δύναται να θεωρηθούν η μετάφραση κειμένου, η οποία αποτελεί μέχρι και σήμερα τμήμα της δικηγορικής ύλης και η τιμολόγηση των παρεχόμενων υπηρεσιών, ηλεκτρονικά ανάλογα με το χρόνο ενασχόλησης των δικηγόρων με την εκάστοτε υπόθεση. Φυσικά δεν μπορεί να αυτοματοποιηθεί ότι απαιτεί νοητική διεργασία, όπως η συζήτηση με τον πελάτη προκειμένου να ακολουθηθεί μία συγκεκριμένη υπερασπιστική γραμμή, η παράσταση στο ακροατήριο, αλλά και άλλες δικονομικές ενέργειες, όπως η εξέταση μάρτυρα. Άρα, εν προκειμένω και σύμφωνα με την McKinsey, κυρίως θα επηρεαστεί ο τρόπος με τον οποίο θα επιτελούν οι δικηγόροι την εργασία τους. Συνεπώς, επρόκειτο, περισσότερο για μεταβολή της μέχρι πρότινος

καθορισμένης πρακτικής του επαγγέλματος και όχι για κατάργηση του επαγγέλματος καθαυτού (McKinsey, 2023).

Άλλη περίπτωση, αξιοποίησης της τεχνητής νοημοσύνης μπορεί να θεωρηθεί και η ανάλυση δεδομένων ανθρώπινου δυναμικού (people analytics), κατά την οποία γίνεται συλλογική χρήση και αξιολόγηση δεδομένων για την μέτρηση και την καταγραφή της απόδοσης των εργαζομένων. Μεγάλες δικηγορικές εταιρείες στην Αμερική χρησιμοποιούν τέτοιου είδους λογισμικά, και ένα εξαιρετικά υψηλό ποσοστό της τάξης του 91% των εταιρειών συνδέουν, την απόδοση των δικηγόρων με την επιτυχή έκβαση μίας υπόθεσης και το αντίστοιχο κέρδος (Κανέλλος, 2021).

Μάλιστα, στην ελληνική δικαστική πρακτική, με το νόμο 4605/2019 με τον οποίο δινόταν δυνατότητα εξωδικαστικής ρύθμισης οφειλών και οι οφειλέτες αναρτούσαν τα δικαιολογητικά σε πλατφόρμα, σε έλεγχο των οποίων προέβαινε είτε δικηγόρος με πενταετή προϋπηρεσία είτε διαπιστευμένος διαμεσολαβητής και, και εν συνεχεία η διαδικασία αναμορφώθηκε με τον νέο Πτωχευτικό Κώδικα (νόμος 4738/2020), ο οποίος προβλέπει την αυτοματοποιημένη λύση, η οποία είναι η πρόταση σύμβασης αναδιάρθρωσης, και προκύπτει από τη χρήση του υπολογιστικού εργαλείου, με δυνατότητα χρήσης της πλατφόρμας ελεύθερα σε κάθε πρόσωπο, συνέβαλε στην απώλεια της δικηγορικής ύλης και την μεταφορά της σε λογιστικοποιημένο πρόγραμμα, με αποτέλεσμα οι δικηγόροι να απολέσουν τον ρόλο τους είτε ως πληρεξουσίων είτε ως διαμεσολαβητών. Μάλιστα, δόθηκε αναλυτική περιγραφή των υπολογισμών του ως άνω συστήματος, οι οποίοι όμως δεν είναι κατανοητοί στον μέσο συναλλασσόμενο ή στον νομικό επιστήμονα (Καραναστάσης, 2024).

Ως εκ τούτου, η αφομοίωση της τεχνητής νοημοσύνης στην δικηγορική πρακτική, συνιστά εν τοις πράγμασι, απαραίτητο εφόδιο για την επιβίωση των δικηγόρων στην σύγχρονη πραγματικότητα, όπως αυτή σήμερα διαμορφώνεται και συνάμα διαρκώς μεταβάλλεται.

3.3 Δικαστές και Τεχνητή Νοημοσύνη

Στο παρόν κεφάλαιο πρόκειται να μελετηθεί η δυνατότητα συνεισφοράς της τεχνητής νοημοσύνης στη Δικαιοσύνη και τα τυχόν προβλήματα που δύναται να ανακύψουν. Πράγματι, η δικαιοσύνη και δη η ελληνική βρίθει προβλημάτων. Είναι χαρακτηριστικό

ότι ανάμεσα στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σύμφωνα με τις ετήσιες εκθέσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ), η Ελλάδα κατέχει από τις πρώτες θέσεις, αναφορικά με την υπερβολική καθυστέρηση στην απονομή της δικαιοσύνης, σύμφωνα με το άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ). Ενδεικτικά αναφέρουμε, ότι το 2016, μία υπόθεση εμπορικού δικαίου, χρειαζόταν να επιλυθεί από τα ελληνικά δικαστήρια, περίπου, κάτι περισσότερο από τέσσερα χρόνια, και ενώ απαντάται υπερπροσφορά Ελλήνων δικηγόρων, οι δικαστικοί υπάλληλοι είναι εξαιρετικά λίγοι, ενώ ταυτοχρόνως, κατά τα προηγούμενα χρόνια, μειώνονταν διαρκώς, οι δαπάνες για τη δικαιοσύνη (Κανέλλος, 2021) & (Παναγοπούλου-Κουτνατζή, 2023).

Η ελληνική πραγματικότητα όμως απέχει αρκετά από την εισαγωγή – χρήση προγραμμάτων τεχνητής νοημοσύνης - καθώς τα τελευταία χρόνια αρχίζει να επιδιώκεται να λάβει χώρα ψηφιοποίηση των διαδικασιών. Προσέτι, αξίζει να αναφερθεί πως επτά δικαστές προέβησαν σε πρόταση της ψηφιακής δικογραφίας προκειμένου να είναι ευχερέστερη η εικόνα της πορείας του φακέλου από τα εμπλεκόμενα μέρη, και ταυτοχρόνως προτάθηκε η επιβολή μίας οικονομικής επιβάρυνσης, στην υποβολή έντυπων εγγράφων, προκειμένου να ενισχυθεί η ηλεκτρονική επιβολή τους.

Σύμφωνα, με Έλληνες δικαστές, σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχουν λάβει χώρα οργανωμένα εγχειρήματα, προκειμένου να θεσμοθετηθεί ένα πλαίσιο, καθώς από το Δεκέμβριο του 2018, υιοθετήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ο Ευρωπαϊκός Χάρτης Δεοντολογίας για τη χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης (Ε.Χ.Δ.Τ.Ν.), ως το πρώτο βήμα, χωρίς μέχρι το 2021 να πραγματοποιηθεί κάποιου είδους καθοδήγηση για τη νέα πραγματικότητα όπως αυτή διαμορφώνεται παρά την ύπαρξη τέτοιας σύστασης στον ως άνω αναφερόμενο Χάρτη, (Σεβαστίδης, 2024).

Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καλεί τα κράτη μέλη να μελετήσουν και τελικά να αυξήσουν την εφαρμογή εργαλείων της Τεχνητής Νοημοσύνης, παράλληλα, καλεί την Επιτροπή να καθορίσει το πλαίσιο εφαρμογής και εν συνεχεία να θέσει αυστηρά όρια ώστε να μην επηρεαστούν οι θεμελιώδεις αρχές των συστημάτων δικαιοσύνης των κρατών μελών. Στη συνέχεια θα εξετάσουμε που βρίσκεται σήμερα η Ευρωπαϊκή Ένωση, και που τοποθετείται η Ελλάδα αναφορικά με την τεχνητή

νοημοσύνη, πως εξελίσσεται παγκοσμίως η αλληλεπίδραση TN, και δικαιοσύνη, ποια τα προβλήματα που ανακύπτουν και ποιες προοπτικές.

3.3.1 Προβλεπτική Δικαιοσύνη (predictive justice)

Η χρήση της ψηφιακής δικαιοσύνης οδήγησε στην δημιουργία του όρου προβλεπτική δικαιοσύνη. Η TN, όμως δύναται να αξιοποιηθεί αποφαντικά, με κύριες περιπτώσεις την επίλυση μικροδιαφορών, ή το υπολογισμό αποζημιώσεων. Ως προς τον προβλεπτικό ρόλο της, η TN δύναται να συσχετίσει δεδομένα (είτε αφορούν σε δικαστές, σε διοικητικές αρχές, σε κατηγορούμενους, σε πολίτες, σε νομολογιακό προηγούμενο) και να προβεί σε ταξινόμηση αποφάσεων, σε πρόβλεψη δικανικής κρίσης, σε εντοπισμό υφιστάμενου ή και μελλοντικού κινδύνου. Χαρακτηριστικά, το πανεπιστήμιο Univercity College London (UCL), προέβη στη δημιουργία ενός συστήματος το οποίο είχε ως στόχο την εκτίμηση των αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, παρουσιάζοντας αρκετά μεγάλη προβλεπτική ικανότητα. Σε όμοια απόπειρα προβλεπτικής δικαιοσύνης, προέβη και η Γαλλία, χωρίς επιτυχή αποτελέσματα, περίπτωση η οποία εξετασθεί ενδελεχώς στη συνέχεια (Ρήγα, 2024)& (Παναγοπούλου-Κουτνατζή, 2023).

Στο παρόν κεφάλαιο θα μελετηθούν οι ως άνω δυνατότητες, στο μέτρο και στο κανονιστικό πλαίσιο στο οποίο πραγματοποιούνται και δύναται να πραγματοποιηθούν στο μέλλον.

3.3.2 Το ζήτημα της κατανομής των υποθέσεων σε δικαστές

Η κυβέρνηση της Πολωνίας από το 2018, έθεσε υπό εφαρμογή ένα σύστημα τυχαίας κατανομής των αποφάσεων σε δικαστές, το οποίο σύστημα εφαρμοζόταν πιλοτικά από το 2017, σε 3 πολωνικές πόλεις. Το διάστημα εκείνο ζητήθηκε να αποκαλυφθεί ο τρόπος λειτουργίας του κώδικα και πως είχε διαμορφωθεί ο αλγόριθμος, προκειμένου να κατανέμει στους δικαστικούς λειτουργούς τις υποθέσεις. Ωστόσο, δόθηκε εν γένει ο τρόπος λειτουργίας αλλά οι πολωνικές αρχές, αρνήθηκαν να δημοσιοποιήσουν τον πηγαίο κώδικα, μάλιστα αντιτάχθηκε σαν ισχυρισμός εκ μέρους των αρχών, ότι χρησιμοποιείται ο σχετικός κώδικας, υπό την εποπτεία αρμόδιου συμβουλίου, που παρέχει τα απαραίτητα εχέγγυα για τη λειτουργία του. Εν συνεχεία, όμως η κυβέρνηση

παραδέχτηκε αστοχίες του συστήματος, μετά από δημοσιεύματα που έκαναν λόγο για μεροληπτική κατανομή των υποθέσεων και δεσμεύτηκε να προβεί σε βελτίωση του ως άνω κώδικα (Κανέλλος, 2021).

3.3.3 Το ζήτημα της προγνωστικής κωδικοποίησης

Έχει κριθεί από τοπικό δικαστήριο της Νέας Υόρκης, το 2015, ότι ο έλεγχος εγγράφων μπορεί να γίνει με τη χρήση αλγορίθμου, εφόσον γίνεται αποδεκτό από τα διάδικα μέρη. Αντίθετη απόφαση, λαμβάνουν τα δικαστήρια όταν επιδιώκεται ο εξαναγκασμός του ενός μέρους των διαδίκων, αναφορικά με τη χρήση της αλγοριθμικής τεχνολογίας προς έλεγχο του εγγράφου (Κανέλλος, 2021).

3.3.4 Η μηχανική μάθηση στην αποδεικτική διαδικασία

Η μηχανική μάθηση δύναται να αποβεί ένα κρίσιμο εργαλείο για την οικονομία της δίκης. Είναι εφαρμοστέα όταν απαντάται μεγάλου όγκου αποδεικτικό υλικό, αλλά τίθεται ζήτημα αξιοπιστίας, καθώς δεν γίνεται αποδεκτό ότι μπορεί με ασφάλεια να οδηγηθεί κανείς σε ένα αποτέλεσμα και να αρκεστεί σε αυτό, και εν συνεχεία να μην χρειαστεί ο εκάστοτε δικαστής – αλλά σε κάθε περίπτωση και ο δικηγόρος - να μελετήσει τα έγγραφα προκειμένου να προκύψει η συσχέτισή τους με το δικαστήριο. Επίσης τα προγράμματα αυτά, παρουσιάζουν αρκετά τρωτά σημεία. Όπως, ότι πρέπει τα έγγραφα τα οποία θα κληθούν μέσω της μηχανικής μάθησης να αξιοποιηθούν θα πρέπει να είναι στα Αγγλικά, και το αποτέλεσμα που θα προκύψει θα οδηγεί υπέρ της μίας ή της άλλης περίπτωσης (για παράδειγμα, έγκυρο ή άκυρο έγγραφο, δημόσιο ή ιδιωτικό (Κανέλλος, 2021).

3.3.5 Παραδείγματα εφαρμογής της ΤΝ στο δικαστικό σύστημα:

Το σύστημα Predictice των Εφετείων της Rennes και της Douai

Στα εφετεία της Rennes και της Douai, έλαβε χώρα ένα πείραμα, από ορισμένους δικαστικούς λειτουργούς προκειμένου να θέσουν υπό λειτουργία για ένα μικρό χρονικό διάστημα κάποιων μηνών, ένα λογισμικό πρόβλεψης δικαστικών αποφάσεων το σύστημα Predictice. Τα αποτελέσματα της πειραματικής χρήσης του κατέστησαν αποθαρρυντικά. Ο Πρόεδρος του Εφετείου, Xavier Ronsin, σε δήλωσή του σημείωσε την αδυναμία του αλγορίθμου να κατανοήσει κρίσιμα στοιχεία της αιτιολογίας μιας

δικαστικής απόφασης και ότι εστιάζει εν τοις πράγμασι, στην έκδοση ενός διατακτικού μιας δικαστικής αποφάσεως. Ανέφερε πως η χρήση του δεν είχε να προσδώσει αξία στην προτέρα κατάσταση αναφορικά με τον τρόπο εργασίας των δικαστών. Μάλιστα, ο αλγόριθμος αδυνατούσε να αντιληφθεί σε περίπτωση μερικής αποδοχής της απόφασης του εφετείου, ποιο μέρος της δικαστικής αποφάσεως εξαφανιζόταν (Κοφίνης, 2021).

Η περίπτωση του Ομοσπονδιακού Βραζιλιάνου Δικαστή του Άκρε

Η χρήση της τεχνητής νοημοσύνης, αποδείχθηκε επισφαλής στην περίπτωση του δικαστή της βόρειας Βραζιλίας, Τζέφερσον Ροντρίγκες. Στηριζόμενος στην εφαρμογή «ChatGPT», προέβη σε εσφαλμένη δικανική κρίση καθώς, συνέπεια της αξιοποίησης της εν λόγω εφαρμογής, ήταν να στηρίζει τα νομικά του επιχειρήματα σε εσφαλμένες νομολογιακές αναφορές, και συγκεκριμένα ψευδείς αναφορές, αναφορικά με το δεδικασμένο, κορυφαίων δικαστηρίων της Βραζιλίας. Η αστοχία αυτή, τον έφερε ενώπιον του Εθνικού Συμβουλίου Δικαιοσύνης, προκειμένου να παράσχει εξηγήσεις, καθώς το εν λόγω συμβούλιο αποτελεί το όργανο που επιβλέπει την σύννομη και ομαλή λειτουργία του δικαστικού συστήματος της Βραζιλίας. Η υπόθεση αυτή, ενίσχυσε την άποψη όσων υποστηρίζουν ότι κανένα σύστημα τεχνητής νοημοσύνης δεν δύναται να αντικαταστήσει τον δικαστή, ίσως μόνον και υπό προϋποθέσεις να καταφέρει η TN να επιτελέσει βοηθητική λειτουργία (Ρήγα, 2024).

Κατάρτιση προφίλ δικαστών (judge analytics)

Οι εταιρείες νομικής τεχνολογίας, οι οποίες αποτέλεσαν αντικείμενο μελέτης σε προηγούμενο κεφάλαιο, προβαίνουν και στην δημιουργία προφίλ των δικαστών (judge analytics) – με τον όρο analytics, αποδίδεται η ανάλυση μεγάλου αριθμού δεδομένων, αποσκοπώντας στην παραγωγή αποτελεσμάτων, προς παραγωγή προϊόντων και εν προκειμένω προς παροχή υπηρεσιών, και μάλιστα στοχευμένα (Κανέλλος, 2021).

Τα δεδομένα αυτά, δεν περιλαμβάνουν μόνο προσωπικά στοιχεία του δικαστή, όπως ηλικία, εκπαίδευση και προϋπηρεσία, αλλά η συλλογή τους λαμβάνει χώρα κυρίως μέσω της ανάλυσης των αποφάσεων αλλά και της επιστημονικής αρθρογραφίας που έχουν εκδώσει. Η συλλογή αυτή των δεδομένων δύναται να οδηγήσει στην εξαγωγή συμπερασμάτων αναφορικά με τον χαρακτήρα, την προσωπικότητα, τις θέσεις και τις

αντιλήψεις του εκάστοτε δικαστικού λειτουργού.

Η συνθήκη αυτή, φαλκιδεύει τη δημοκρατική αρχή, η οποία επιτάσσει την εκδίκαση της υποθέσεως από ανεξάρτητο δικαστή, υπό την αρχή του φυσικού δικαστή. Η αρχή αυτή συνιστά θεμέλιο λίθο των δημοκρατικών κοινωνιών. Απαντάται στη Γηραιά Ήπειρο, ήδη, από την Magna Charta, ενώ στην Ελλάδα ήδη από τα Συντάγματα του Άστρους και της Τροιζήνας. Σήμερα σύμφωνα με το άρθρο 8 παρ. 1 του Συντάγματος της Ελλάδος «Κανένας δεν στερείται χωρίς τη θέλησή του το δικαστή που του έχει ορίσει ο νόμος», καθιστώντας επιτακτικό ο δικαστής να μην επιβάλλεται από νόμο ο οποίος καθίσταται ατομικός – φωτογραφικός, αλλά με κριτήρια αντικειμενικά τιθέμενος γενικά και αφηρημένα (Βλαχόπουλος-Χρυσόγονος, 2017).

Εν συνεχεία η παρ. 2 του άρθρου 8 του Συντάγματος, απαγορεύει τη σύσταση έκτακτων δικαστηρίων και δικαστικών επιτροπών. Τα πρώτα, αποτελούνται εν τοις πράγμασι από δικαστές που καλούνται *ad hoc* να δικάσουν, οι επιτροπές, από την άλλη πλευρά, εμφανίζουν το ιδιαίτερο στοιχείο της ύπαρξης τρίτων που δεν κατέχουν την δικαστική ιδιότητα (Βλαχόπουλος-Χρυσόγονος, 2017).

Τα δεδομένα αυτά, που συνιστούν προφίλ του δικαστή, αποτελούν για τον δικηγόρο που χειρίζεται μια υπόθεση, μίας μορφής συνιστώσα της *προβλεπτικής δικαιοσύνης* και κατά συνέπεια για τον εντολέα του, καθώς θα έχει την ευχέρεια, να ανιχνεύσει, κατά ένα σημαντικό βαθμό τυχόν προκαταλήψεις, και εν γένει τον τρόπο λήψης αποφάσεων του συγκεκριμένου δικαστή. Με πλέον σημαντικό κίνδυνο την άγρα δικαστηρίου (*forum shopping*), γεγονός που δύναται να οδηγήσει σε ανάπτυξη τεχνασμάτων, προκειμένου να οδηγηθεί η υπόθεση σε ένα δικαστήριο, που οι δικαστές αυτού θα «εξυπηρετήσουν» ίδια συμφέροντα. Η τακτική αυτή, έχει λάβει χώρα, στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής αλλά και στη Γαλλία, όπου η μελέτη των περιπτώσεων αυτών θα εξεταστεί διεξοδικά στη συνέχεια (CEPEJ, 2018).

Η ίδια δυνατότητα, δύναται να αξιοποιηθεί όχι μόνο για τους δικαστές αλλά και για τους δικηγόρους. Μπορεί δηλαδή να ανιχνευθεί ο τρόπος που αντιμετωπίζει αντίστοιχες περιπτώσεις ένας δικηγόρος, αποτελώντας σημαντικό εφόδιο για τον τρόπο δράσης του αντιδίκου.

Εφαρμογή στον αγγλοσαξονικό χώρο

Στον αγγλοσαξονικό χώρο, ο δικαστής βασίζεται σε προηγούμενες δικαστικές αποφάσεις προκειμένου να εκδώσει δικαστική απόφαση, στην λογική ότι πανομοιότυπα πραγματικά περιστατικά οφείλουν να αντιμετωπίζονται με όμοιο τρόπο. Εν προκειμένω δηλαδή, ο δικαστής έχει υποχρέωση να ακολουθήσει την πρότερη κρίση άλλων δικαστών, εφόσον διαπιστώσει όμοια περιστατικά (stare decisis- η απόφαση να παραμείνει). Το νομολογιακό προηγούμενο που δεσμεύει το δικαστή, ο οποίος σε κάθε περίπτωση οφείλει να αιτιολογήσει την απόφασή του, προσδίδει μεγαλύτερη δυνατότητα στην εφαρμογή της TN.

Υπάρχουν βάσεις δεδομένων και εφαρμογές κινητών, οι οποίες δύνανται με βάση προγενέστερες αποφάσεις και στοιχεία που αφορούν τον εκάστοτε δικαστή να προβούν σε πρόγνωση της δικαστικής απόφασης, όπου η στατιστική ανάλυση διαθέτοντας εξαιρετικής ποιότητας δεδομένα, μπορεί να προβεί σε εξαγωγή συμπερασμάτων με μεγάλη ασφάλεια, κατά μία άποψη. Εν προκειμένω, οι εφαρμογές αυτές, κάνουν μνεία σε συγκεκριμένες υποθέσεις, αναφερόμενες σε λεπτομερή στοιχεία, όπως πόσες από αυτές οδηγήθηκαν σε ανώτερη δικαιοδοτική κρίση, ακόμα και με στοιχεία, τα οποία προσδιορίζουν τις προηγούμενες συνθέσεις, των δικαστηρίων, παρέχουν επαρκή στοιχεία, για την έκβαση μιας υπόθεσης (Κανέλλος, 2021).

Εδώ, διαφαίνεται και η δυνατότητα αξιοποίησης του eDiscovery, έννοια που αποτυπώνεται στον αγγλοσαξονικό χώρο και αποδίδει την δυνατότητα αξιοποίησης οποιασδήποτε πληροφορίας, στο πλαίσιο της αποδεικτικής διαδικασίας, και μάλιστα σε αρχικό στάδιο πριν την έναρξη της δίκης, τα διάδικα μέρη παρέχουν όλα τα αποδεικτικά μέσα. Εδώ, ιδιαίτερος μεγάλη διευκόλυνση παρέχει η τεχνητή νοημοσύνη, η οποία εν τοις πράγμασι, αμβλύνει σημαντικά το χρόνο που απαιτείται για να ληφθούν και να μελετηθούν όλα τα υπό κρίση έγγραφα. Ωστόσο, ακόμα και στο χώρο του αγγλοσαξονικού δικαίου, η αξιοποίηση της εφαρμογής καθίσταται περιορισμένη, ιδιαίτερα λόγω του υψηλού κόστους (Κανέλλος, 2021).

Εφαρμογή στον χώρο του ηπειρωτικού δικαίου

Σε αντίθεση με το χώρο του αγγλοσαξονικού δικαίου, στο χώρο του ηπειρωτικού

δικαίου, - Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία και Ελλάδα – η δυνατότητα συλλογής και αξιολόγησης δεδομένων προκειμένου, να αξιοποιηθούν για την δημιουργία προφίλ δικαστή αμβλύνεται σε μεγάλη κλίμακα. Έρεισμα, στην μη χρήση των δεδομένων αποτελεί η νομοθεσία, περί προσωπικών δεδομένων που απαντάται, στην Ευρωπαϊκή Ένωση, και συγκεκριμένα του Κανονισμού περί προστασίας προσωπικών δεδομένων, ο οποίος έχει άμεση και γενική ισχύ στα κράτη μέλη της Ε.Ε., τα οποία δύνανται να εξειδικεύουν περαιτέρω κρίσιμα θέματα, που προβλέπει ο Κανονισμός, με βασική αρχή την ελαχιστοποίηση της χρήσης των δεδομένων (Μυλώση, 2021).

Η περίπτωση της Γαλλίας

Η γαλλική νομοθεσία, προέβλεψε ρητή απαγόρευση, στην ανάλυση των δικαστικών αποφάσεων με στατιστικά μοντέλα, με απώτερο στόχο τη δημιουργία προφίλ, το οποίο εν συνεχεία δύναται να χρησιμοποιηθεί και να αξιοποιηθεί για σύγκριση των δικαστικών αποφάσεων, αλλά και αξιολόγηση και ενίοτε άσκησης κριτικής σε δικαστικούς λειτουργούς. Όμοια πρόβλεψη πραγματοποιήθηκε και για τους δικαστικούς γραμματείς. Η πρόβλεψη αυτή της γαλλικής νομοθεσίας – και δη άρθρο 33 του Γαλλικού Νόμου 2019-222 της 13ης Μαρτίου 2019, έθεσε ως περιορισμό τη συσχέτιση των αποφάσεων με του δικαστικούς λειτουργούς και γραμματείς και όχι την ανάλυση των δικαστικών αποφάσεων καθαυτή. Δικαιολογητικός λόγος της θέσπισης της προειρημένης διατάξεως καθίσταται, η αποφυγή χρήσης μοντέλων τεχνητής νοημοσύνης τα οποία, θα οδηγήσουν σε κατηγοριοποίηση των δικαστών, και η προστασία των προσωπικών δεδομένων των δικαστών, δυνάμει και του ΓΚΠΔ (2016/679), ενώ ταυτοχρόνως τα ονόματα των δικαστών συνεχίζουν να καταγράφονται στις αποφάσεις, για λόγους δημοσιότητας και διαφάνειας (Ρήγα, 2024).

Πράγματι, αδικήματα αναφορικά με τον τύπο, όπου παρέχεται στο διάδικο μέρος η δυνατότητα να επιλέξει μεταξύ διαφορετικών περιοχών όπου εκδόθηκαν τα δημοσιεύματα, είχε ως αποτέλεσμα να επιλεγούν αυτά τα δικαστήρια τα οποία θα τους διασφάλιζαν τη μεγαλύτερη αποζημίωση. Η ανάλυση των αποφάσεων, επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την αρχή του φυσικού δικαστή, κατά την οποία ο κάθε δικαστής θα πρέπει να επιλέγεται αντικειμενικά, και να μην υφίσταται επιλεκτική εκδίκαση της υπόθεσης, από τον διάδικο. Με αποτέλεσμα, η ύπαρξη των στοιχείων αυτών, να μπορεί να αξιοποιηθεί κυρίως καταχρηστικά, από τους εκάστοτε ισχυρούς σε βάρος

των ασθενέστερων αλλά και δολίως, εν γένει από τους διαδίκους, προς επίτευξη μίας ηπιότερης δικαιοδοτικής κρίσης (CEPEJ, 2018).

Έτσι, η δικαιοσύνη δεν καθίσταται ανεξάρτητη, αλλά μεθοδεύεται και χειραγωγείται, παραβιάζοντας ταυτοχρόνως και σε μεγάλο βαθμό τα δικαιώματα και κυρίως την ιδιωτικότητα των δικαστών. Η Ολομέλεια των Γαλλικών Δικηγορικών Συλλόγων, ζήτησε να μην αναφέρονται τα προσωπικά δεδομένα – στοιχεία, των δικηγόρων στις δικαστικές αποφάσεις, προκειμένου να διασφαλίζονται (Κανέλλος, 2021).

Υποστηρίζεται ότι δεν καθίσταται σαφές εάν η γαλλική νομοθεσία, επιτρέπει τη συλλογή δεδομένων, που αφορούν δικαστές για ιδιωτική χρήση. Προσέτι, η άποψη, που τάσσεται υπέρ της δημιουργίας προφίλ, ισχυρίζεται πως είναι προς όφελος του κράτους δικαίου, καθώς θεωρεί πως αμβλύνει εναργώς την πιθανή μεροληψία των δικαστών και αυξάνει την μεθοδική και αντικειμενική κρίση, την οποία οφείλουν να έχουν και να απομένουν δικαιοσύνη, ως λειτουργοί. Σύμφωνα με την άποψη αυτή, η ανάλυση των δεδομένων καθίσταται, όχι επικίνδυνη, αλλά επιβεβλημένη για το κράτος δικαίου (Ρήγα, 2024).

Σε κάθε περίπτωση, η μοντελοποίηση της γνωστικής λειτουργίας, μέσω της Τεχνητής Νοημοσύνης, ενέχει έναν τεράστιο κίνδυνο, την εξαγωγή ανακριβών πορισμάτων, και αυτό διότι δημιουργούνται παραπλανητικές συσχετίσεις, σε μεγάλη κλίμακα, λόγω της ιδιάζουσας μορφής της νομικής επιστήμης, η οποία απαιτεί πολλές φορές γραμματική, συστηματική ή τελολογική ερμηνεία (Ρήγα, 2024).

Στην διαδικασία λοιπόν την οποία καλείται να ακολουθήσει ο δικαστής προκειμένου, να εξάγει ασφαλές πόρισμα, συντρέχουν ad hoc διάφορες συνιστώσες οι, οποίες θα αξιολογηθούν διαφορετικά κάθε φορά, όπως η οικονομική θέση των διάδικων μερών, η συνδρομή ελαφρυντικών, κοινωνικά κριτήρια. Η συλλογή και η επεξεργασία όμως τυπικών δεδομένων, μέσω ενός συστήματος, δεν δύνανται να προσμετρήσουν κρίσιμους παράγοντες ανά περίπτωση με αποτέλεσμα να οδηγούνται σε επισφαλές αποτέλεσμα, καθότι ο δικαστής συνεκτιμά και δεδομένα όπως το επάγγελμα, η οικονομική επιφάνεια και ο ίδιος πολλές φορές επηρεάζεται από αντιλήψεις και εν γένει από διάφορους παράγοντες ακόμα και από την κοινή γνώμη. Επί παραδείγματι, ένας δικαστής δύναται να θεωρήσει μια διαθήκη αντίθετη προς τα χρηστά ήθη, λόγω ένδειας

της συζύγου και της πολύτεκνης οικογένειας του θανόντος, σε περίπτωση εξωσυζυγικής σχέσης, ενώ σε περίπτωση που δεν συντρέχει οικονομικό ζήτημα, μπορεί να αποφανθεί ότι αυτή κατέστη καθόλα νόμιμη (Κανέλλος, 2021).

3.4 Ποινική Δικαιοσύνη: Εισαγγελικές και ανακριτικές αρχές

Η ποινική δίκη εμφανίζει αρκετά ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, όπως φυσικά η νομική επιστήμη στο σύνολό της, αλλά συγκεκριμένα ο ποινικός κλάδος του δικαίου παρουσιάζει διττό ρόλο, από τη μία προστατεύει τα έννομα αγαθά και ταυτοχρόνως διασφαλίζει την ελευθερία των πολιτών (Παπαδαμάκης, 2024).

3.4.1 Πρόβλεψη Επικινδυνότητας του δράστη

Στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, επιδιώκουν να προβλέψουν μέσω συστημάτων AI, (όπως COMPAS, PSA), τις πιθανότητες υπότροπής ενός εγκληματία αλλά και εν γένει, την επικινδυνότητα του. Ο αλγόριθμος συλλέγει ένα εύρος δεδομένων, που αφορούν στα πραγματικά στοιχεία του εγκλήματος και στην εν γένει κατάσταση του κρατουμένου, όπως η χρήση βίας, ο πρότερος έντιμος βίος, η ψυχιατρική του κατάσταση, η χρήση ουσιών και εν γένει η εξάρτηση από αυτές, η ηλικία, το φύλο, το περιβάλλον (οικογενειακό – εργασιακό – κοινωνικό). Ταυτοχρόνως, ο κατηγορούμενος, καλείται να συμπληρώσει ένα ερωτηματολόγιο, με αποτέλεσμα να αξιολογείται με μία συγκεκριμένη κλίμακα η πιθανότητα υποτροπής του. Αυτή τη μέτρηση σε συνδυασμό με τα έτερα στοιχεία της δικογραφίας, καλείται να αξιολογήσει ο ποινικός δικαστής προκειμένου να προβεί σε μια σειρά δικαστικών κρίσεων (Ρήγα, 2024)& (Βλαχόπουλος, 2023).

3.4.2 Η θετική επίδραση των προβλεπτικών συστημάτων

Οι υπέρμαχοι αυτής της πρακτικής υποστηρίζουν ότι η αξιοποίηση της προειρημένης μεθόδου βοηθά στην άμβλυνση των ποσοστών του εγκλήματος, και στην μείωση της φυλάκισης ατόμων με χαμηλή επικινδυνότητα υποτροπής, δημιουργώντας παράλληλα σωρεία συνεπειών επιβοηθητικές για το σωφρονιστικό σύστημα, όπως η μείωση του κόστους, καθώς στις ΗΠΑ, απαντάται το 5% του παγκόσμιου πληθυσμού και στις φυλακές της, το 25% των φυλακισμένων παγκοσμίως. Παράλληλα, θεωρούν ότι

αποτελεί η αξιοποίηση τέτοιων εργαλείων AI, εχέγγυο διασφάλισης ισότητας των πολιτών που εμπλέκονται σε τέτοιου είδους διαδικασίες, αφού ο αλγόριθμος, αντιμετωπίζει όλες τις περιπτώσεις με όμοιο τρόπο, βοηθώντας ταυτόχρονα στην αποσυμφόρηση των δικαστηρίων. Η επιβοηθητική λειτουργία τέτοιων αλγορίθμων, θεωρούν ότι βοηθά στην εξασφάλιση της δίκαιης δίκης (Κανέλλος, 2021).

3.4.3 Προβλεπτικά Συστήματα, δυσχέρειες και παραδείγματα

Τα προβλεπτικά συστήματα, έχουν κατηγορηθεί από πληθώρα οργανώσεων, για προκατάληψη, η οποία πηγάζει από το γεγονός ότι το λογισμικό που χρησιμοποιείται έχει δημιουργηθεί από ιδιωτικές εταιρίες, για τις οποίες αποτελεί εμπορικό απόρρητο, και ως εκ τούτου, τα πορίσματα που εξάγονται δεν μπορούν να ελεγχθούν. Η συνθήκη αυτή οδηγεί σε παραβίαση θεμελιωδών δικαιωμάτων των διαδίκων, και κυρίως του κατηγορουμένου ο οποίος εκ προοιμίου βρίσκεται σε δυσμενέστερη θέση (Κανέλλος, 2021). Ενδεικτικά, αναφέρουμε ότι τα ποσοστά των εγκληματιών που εμφανίζονται από τον αλγόριθμο να υποτροπιάζουν, είναι διπλάσια στον αριθμό, όταν αφορούν έγχρωμους εγκληματίες (Μυλώση, 2021).

Στις ΗΠΑ, μάλιστα, το δικονομικό σύστημα που εφαρμόζεται διαφέρει από την ελληνική δικαιοσύνη. Η ειδοποιός διαφορά έγκειται στο γεγονός ότι εκεί η εισαγγελική αρχή, στρέφεται κατά του κατηγορουμένου, ο οποίος οφείλει να αποδείξει την αθωότητά του, εν αντιθέσει με την ελληνική πραγματικότητα, όπου η εισαγγελική αρχή καλείται να αναζητήσει την αλήθεια, και έχει υποχρέωση να αναζητήσει όλα τα στοιχεία που εδράζονται τόσο υπέρ όσο και κατά του κατηγορουμένου (Παπαδαμάκης, 2024) & (Μήτρου, 2023).

Συνεπώς, επειδή ο αλγόριθμος, βασίζεται εν τοις πράγμασι, σε στατιστικά στοιχεία ο κατηγορούμενος, βρίσκεται εκ προοιμίου σε δυσμενέστερη θέση, διότι θα κριθεί με βάση ένα στατιστικό δείγμα και όχι ως εξατομικευμένη περίπτωση.

Το γεγονός δηλαδή ότι ο κατηγορούμενος αντιμετωπίζεται αναφορικά με ένα σύνολο περιπτώσεων ενός αλγορίθμου, του στερεί το δικαίωμα εκδίκασης της υπόθεσης του από φυσικό δικαστή, της εξατομικευμένης κρίσης της υπόθεσης του, του δικαιώματός του να ασκήσει ένδικα μέσα και τελικά το δικαίωμα του σε δίκαιη δίκη, καθώς ο

αλγόριθμος συνιστά ένα μαύρο κουτί, που διακυβεύει ύψιστα αγαθά της ανθρώπινης φύσης, όπως η τιμή και η ελευθερία. Συγκεκριμένα, η χρήση του συστήματος COMPAS, θεωρείται ότι παραβιάζει την 14η τροπολογία του Συντάγματος, της Αμερικής, αναφορικά με την ισότιμη μεταχείριση και το δικαίωμα στη δίκαιη δίκη των αφροαμερικανών (Ρήγα, 2024).

Ένα έτερο ιδιαίτερα κρίσιμο στοιχείο στην συνθήκη των προβλεπτικών συστημάτων, είναι οι δικαστές, οι οποίοι τις περισσότερες φορές δεν έχουν τη δυνατότητα να αμφισβητήσουν την απόφαση του λογισμικού, με αποτέλεσμα να οδηγούνται σε δικαστικές κρίσεις οι οποίες κατ' επίφαση παρουσιάζονται ως αντικειμενικές, αλλά καθίστανται μεροληπτικές για τους λόγους που ήδη αναφέρθηκαν, πόσο μάλλον όταν δεν μπορούν να διασφαλίσουν την αποφυγή σφάλματος, την δυνατότητα κατεύθυνσης τους από διάφορους εξωτερικούς παράγοντες και όταν αποτελούν δημιούργημα νέων προγραμματιστών που δεν δύναται να προσομοιάσουν στην εμπειρία και στη σοφία του δικαστή, να ανιχνεύσουν τυχόν προκαταλήψεις στην εξαγωγή των συμπερασμάτων και εν γένει την ανάδειξη των κινδύνων που έχουν ανακύψει. Μάλιστα, η χρήση τους έχει αυξήσει θεαματικά τις περιπτώσεις όπου αθώοι άνθρωποι οδηγούνται στη φυλακή, καθώς βλέποντας τα αυξημένα ποσοστά επικινδυνότητας που εξάγει γι' αυτούς το σύστημα, επιλέγουν να ομολογήσουν χωρίς να δικαστούν, μέσω διαπραγματεύσεων προκειμένου να τύχουν μίας ηπιότερης ποινικής μεταχείρισης. Ενδεικτικά, το σύστημα COMPAS, δεν προβαίνει σε επιτυχείς και ακριβείς προβλέψεις σε ποσοστό άνω του 65% (Ρήγα, 2024).

Εκτός από τον αλγόριθμο COMPAS, για τον οποίο θα πραγματοποιηθεί μελέτη περίπτωσης δικαστικής απόφασης, σωρεία τέτοιων αλγορίθμων χρησιμοποιούνται σήμερα στην Αμερική για την επίτευξη προβλέψεων. Ενδεικτικά αναφέρουμε το PSA (Public Safety Assessment- Court), που παρουσιάζει σε γενικές γραμμές όμοια στοιχεία, όπως η επικινδυνότητα ενός κατηγορούμενου, η πιθανότητα υποτροπής και οι πιθανότητες να μην προσέλθει για να δικαστεί. Οι δημιουργοί του PSA – που χρησιμοποιείται σε μεγάλο βαθμό, σε μόλις 21 αμερικανικές πολιτείες, υποστηρίζουν την αμεροληψία του συστήματος καθώς έχει βασιστεί σε 1,5 εκ. ποινικές υποθέσεις των οποίων τα στοιχεία είναι δημοσιευμένα. Ένα έτερο σύστημα, που στην συγκεκριμένη περίπτωση αφορά σε ανηλίκους, είναι το RAI (Risk Assessment

Instrument) το οποίο χρησιμοποιείται σε πάνω από 300 δικαστήρια και σε 30 πολιτείες της Αμερικής (Κανέλλος, 2021). Σε επίπεδο Ευρώπης, απαντάται το σύστημα «Oasys», στη Μεγάλη Βρετανία, το οποίο χρησιμοποιείται μόνον από τις σωφρονιστικές αρχές (Ρήγα, 2024).

Μελέτη περίπτωσης: Η δικαστική υπόθεση State v Loomis

Στις Η.Π.Α. προκειμένου το δικαστήριο να προβεί στην επιμέτρηση της ποινής ή να αποφασίσει, εάν θα πρέπει να προβεί σε αναστολή της εκτέλεσής της, λαμβάνει υπόψη του μία έκθεση η οποία συντάσσεται αναφορικά με τον υπό κρίση δράστη. Για την σύνταξη της προειρημένης εκθέσεως αρκετές πολιτείες χρησιμοποιούν προγράμματα τεχνητής νοημοσύνης, με αποτέλεσμα να αποδίδεται εν τοις πράγμασι με μαθηματικό τρόπο η διαδικασία πρόβλεψης της ανθρώπινης συμπεριφοράς (Κοφίνης, 2021).

Ιδιαίτερα σημαντική είναι η απόφαση Loomis, η οποία αφορά την υπόθεση του κατηγορούμενου Έρικ Λιούμις, ενός λευκού άντρα, ο οποίος δικάστηκε τελικά από το Ανώτατο Δικαστήριο της Πολιτείας του Ουισκόνσιν (το έτος 2016), μετά την αποστολή του υπό κρίση φακέλου από το εφετείο (Μυλώση, 2021).

Ο κατηγορούμενος, κατά τους ισχυρισμούς του οδηγούσε ένα αυτοκίνητο, χωρίς τη σύμφωνη γνώμη του ιδιοκτήτη του, εμπλεκόμενο σε ανταλλαγές πυροβολισμών που έλαβαν χώρα στο υπό κρίση συμβάν, και ταυτοχρόνως ομολόγησε ότι δεν σταμάτησε στον έλεγχο της αστυνομίας. Ο ίδιος κατέθεσε και ομολόγησε τις δύο από τις πέντε κατηγορίες που του είχαν απαγγελθεί (Κανέλλος, 2021).

Πριν την έκδοση απόφασής του το πρωτοβάθμιο δικαστήριο, ζήτησε την έκδοση προδικαστικής έκθεσης με τη χρήση του συστήματος COMPAS, που αποτελεί ένα σύστημα που με τη βοήθεια της τεχνητής νοημοσύνης προβαίνει σε εκτίμηση της επικινδυνότητας του δράστη. Η έκθεση αυτή κατά τους ισχυρισμούς του κατηγορουμένου επηρέασε καθοριστικά τη κρίση του δικαστή, καθώς του επιβλήθηκε η υψηλότερη δυνατή ποινή για όχι και τόσο σημαντικά εγκλήματα, και επιπροσθέτως ότι παραβιάστηκαν τα συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα που απαιτούν εξατομικευμένη κρίση για κάθε υπόθεση (Μυλώση, 2021).

Προσέθεσε ότι τα στοιχεία που λήφθηκαν υπόψη από το σύστημα COMPAS, εκτός του μεροληπτικού στοιχείου, που ενυπάρχει λόγω των στοιχείων και των δεδομένων που διαθέτει το σύστημα, δεν είναι επικαιροποιημένα και δεν αφορούν χωροχρονικά την υπό κρίση περιοχή με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που παρουσιάζει ο τοπικός πληθυσμός. Ταυτοχρόνως το σύστημα αυτό πρέπει να χρησιμοποιείται μετά την καταδίκη του καθού, προκειμένου να καταδειχθεί και ο βαθμός επικινδυνότητας του (Κανέλλος, 2021).

Επιπλέον, προέβαλε τον ισχυρισμό, ότι το συγκεκριμένο σύστημα αποτελεί, εμπορικό απόρρητο και ως εκ τούτου, στερείται του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη καθώς δεν δύναται να ελεγχθεί το πόρισμα που αυτό εξάγει. Ωστόσο, το Ανώτατο Δικαστήριο απέρριψε τους ισχυρισμούς του, καθώς το δικαστήριο εκτός των στατιστικών στοιχείων αξιοποίησε και άλλα στοιχεία, που ήταν δημόσια και αφορούσαν τον συγκεκριμένο κατηγορούμενο, όπως η συμπλήρωση ερωτηματολογίου. Μάλιστα κατά την κρίση του Δικαστηρίου για την έκδοση της απόφασης, αξιοποιήθηκε το σύνολο των στοιχείων της δικογραφίας και το αποτέλεσμα του λογισμικού δεν καθίστατο δεσμευτικό για το δικαστήριο αλλά μπορούσε να συνεκτιμηθεί κατά την ελεύθερη κρίση των δικαστών.

Το δικαστήριο αποφανθεί ότι η πρωτόδικη κρίση δεν παραβίασε κάποιο δικαίωμά του αναφορικά με τη υποχρέωση εξατομικευμένης κρίσης της κάθε υπόθεσης, όμως ταυτοχρόνως δέχθηκε αδιαφάνεια του συστήματος και την ανάγκη χορήγησης στοιχείων στους κατηγορούμενους μέσω υπομνήματος από την εταιρεία που κατείχε το λογισμικό - την Equivant. Σε κάθε περίπτωση δεν μπόρεσε να ανταποδείξει ότι η στατιστική λειτουργία του συστήματος έδρασε καταλυτικά στην ποινή που του επιβλήθηκε (Κανέλλος, 2021).

Η απόφαση αυτή επικρίθηκε από τους νομικούς καθώς δεν είχε την απαραίτητη αιτιολογία προκειμένου να γίνει αποδεκτό ότι δεν παραβιάστηκαν τα δικαιώματα σε δίκαιη δίκη, καθώς βασίστηκαν στο πόρισμα ενός λογισμικού, χωρίς τουλάχιστον να αποκαλυφθεί ο πηγαίος κώδικας στους δικηγόρους των εμπλεκόμενων μερών, οι οποίοι δεσμεύονται από το απόρρητο (Μυλώση, 2021). Εν κατακλείδι, το Δικαστήριο παρουσίασε νομολογιακή απόκλιση από προγενέστερες αποφάσεις, οι οποίες

ανέδειξαν την ανάγκη επαλήθευσης με επιστημονικό τρόπο των εξαγόμενων πορισμάτων από το λογισμικό (Κανέλλος, 2021).

Οι προσφυγές που ασκούνται εις βάρος αυτών των συστημάτων τις περισσότερες φορές απορρίπτονται με την αιτιολογία ότι τα συστήματα αυτά αποτελούν αρωγό, στο πρόσωπο το οποίο έχει την αποφασιστική αρμοδιότητα και το οποίο δεν είναι άλλο από τον δικαστή. Ομοίως στις υποθέσεις *People v. Younglove* και *Malenchik v. State*, το δικαστήριο απεφάνθει ότι η κατάρτιση της εκθέσεως από σύστημα με τη χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης δεν παραβιάζει τα δικαιώματα του κατηγορουμένου και δη το δικαίωμά του σε δίκαιη δίκη καθώς, ο δικαστής δεν δεσμεύεται και εκτιμά ελεύθερα αυτό όπως και κάθε άλλο αποδεικτικό μέσο, χωρίς να προσδίδεται κάποιο ειδικό βάρος στην προειρημένη έκθεση (Κοφίνης, 2021).

Kansas κατά Walls και Kansas κατά Easterling

Στην πρώτη περίπτωση *Kansas κατά Walls* το δικαστήριο, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ο κατηγορούμενος πρέπει να μπορεί να λάβει γνώση του συστήματος, το οποίο συνεκτίμησε για να προβεί στην καταδίκη του, και η μη παροχή της δυνατότητας αυτής, συνιστά παραβίαση του δικαιώματος του να αμφισβητήσει το αποτέλεσμα του αλγόριθμου.

Στην έτερη περίπτωση, *Kansas κατά Easterling* το δικαστήριο προέβη στο συμπέρασμα ότι η άρνηση να δοθεί στον κατηγορούμενο ολόκληρη η έκθεση του LSI-R, συνιστά παραβίαση του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη (Κανέλλος, 2021).

Περιπτώσεις χρήσης λογισμικών στην εκδίκαση υποθέσεων: Η περίπτωση της Αργεντινής

Η Αργεντινή χρησιμοποιεί το λογισμικό Προμηθέας (Prometea), από τα τέλη του 2017 έως και σήμερα στην Εισαγγελία του Μπουένος Άιρες, και επιτελεί σημαντικές εργασίες, όπως στην αυτοματοποίηση διαδικασιών και στη διατύπωση νομικής γνώμης, το αποτέλεσμα όμως του οποίου πάντοτε ελέγχεται από εισαγγελικό ή δικαστικό λειτουργό, πριν η υπόθεση προχωρήσει στο επόμενο στάδιο. Σε καμία περίπτωση δεν έχει δικαιοδοτικό ρολό αλλά δρα μόνον επιβοηθητικά.

Η κριτική που έχει ασκηθεί μέχρι στιγμής έχει μόνο αισιόδοξα αποτελέσματα, καθώς

έχει επιταχύνει σημαντικά την πορεία των υποθέσεων. Ένας υπάλληλος, όφειλε, πριν τη χρήση του συστήματος, να ενημερώσει 40 καρτέλες – βιβλία, για κάθε υπόθεση που εισάγεται στο ποινικό σύστημα. Η εργασία που πριν τη χρήση του Προμηθέα χρειαζόταν, περίπου 6 μήνες, με τη χρήση του λογισμικού επιβλεπόμενης μηχανικής μάθησης, απαιτεί τον ίδιο αριθμό αλλά σε εβδομάδες (Κανέλλος, 2021).

Η περίπτωση της Εσθονίας

Στην Εσθονία σχεδιάστηκε ρομποτ – δικαστής προκειμένου να επιλύει διαφορές που προκύπτουν μέχρι ενός μικρού ποσού της τάξης των 7.000 ευρώ, αποσκοπώντας στην αποσυμφόρηση των τακτικών δικαστών. Οι αντίδικοι θα έχουν τη δυνατότητα να εισάγουν τα αποδεικτικά τους στοιχεία σε ένα σύστημα και αυτό με τη σειρά του, θα αναλύει τα στοιχεία και μέσω αυτών θα εκδίδεται απόφαση μέσω της Τεχνητής Νοημοσύνης, παρέχοντας την δυνατότητα εφόσον το επιθυμούν, η υπόθεσή τους να επανακριθεί από φυσικό δικαστή (Κοφίνης, 2021).

Η περίπτωση της Ολλανδίας

Στην Ολλανδία, υπάρχει ιδιωτική πλατφόρμα στην οποία τα μέρη εισάγουν τα οικονομικά στοιχεία, αναφορικά με τις διαφορές τους και αυτή εξάγει μία απόφαση, χωρίς την εμπλοκή καθόλου του ανθρώπινου παράγοντα. Εν συνεχεία, αποστέλλονται στο τακτικό δικαστήριο, όπου υπόκεινται σε έλεγχο από τους δικαστές, οι οποίοι ή τις επικυρώνουν ή μεταβάλλουν την απόφαση της πλατφόρμας. Το «E-court», διεκπεραίωσε 20.000 αιτήσεις για ληξιπρόθεσμες οφειλές, ωστόσο το 2018, αμφισβητήθηκε η δίκαιη έκβαση των υποθέσεων και διακόπηκε η λειτουργία του (Ρήγα, 2024).

Η περίπτωση της Κίνας

Το πληθυσμιακό εύρος της Κίνας απαιτεί τη χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης προς επιβοήθηση του δικαιοδοτικού έργου. Υπάρχει το ρομποτικό σύστημα Xiaofa στο Πεκίνο ή το σύστημα Xinhua σε πολλές πόλεις, όπου ψηφιακοί δικαστές εμφανίζονται ως φυσικοί δικαστές, με τα χαρακτηριστικά δηλαδή ανθρώπου, συνομιλούν με τους πολίτες και τους καθοδηγούν ως προς την διαδικασία χρησιμοποίησης της πλατφόρμας προκειμένου να επιλυθεί η διαφορά τους.

Στην πόλη Hangzhou λειτουργεί διαδικτυακό δικαστήριο το οποίο λειτουργεί από το 2017, κάθε μέρα 24 ώρες, με αντικείμενο όμως διαφορές που άπτονται του ηλεκτρονικού εμπορίου. Το δικαστήριο αυτό διαθέτει ψηφιακή γραμματεία και τα μέρη δύνανται να συζητούν ή να ανταλλάσσουν μηνύματα. Τελικά εξάγεται απόφαση, η οποία όμως ελέγχεται από φυσικό δικαστή πριν εκδοθεί και αποκτήσει ισχύ.

Η εκάστοτε ανάγκη καλεί την τεχνητή νοημοσύνη να επιτελέσει και το αντίστοιχο έργο. Όπως επί παραδείγματι, στο Θιβέτ και στη Xinjiang, που υπάρχουν εθνοτικές μειονότητες έχει αναπτυχθεί ιδιαίτερα ο τομέας της μετάφρασης. Επιπροσθέτως, όλη η πληροφορία των πολιτών στην Κίνα, βρίσκεται διασυνδεδεμένη, με αποτέλεσμα να διευκολύνεται σε μεγάλο βαθμό η αξιοποίηση των στοιχείων αυτών, εις βάρος βέβαια της προστασίας των δεδομένων των πολιτών. Μάλιστα, η Κίνα διαθέτει επίσημη ιστοσελίδα απευθείας μετάδοσης δικών, η οποία παρακολουθείται από δισεκατομμύρια Κινέζους. Τέλος, ήδη από το 2019, έχουν δημοσιευθεί εκατομμύρια αποφάσεις, χωρίς να αποκρύπτονται τα στοιχεία των δικαστών αποσκοπώντας στην εκπαίδευση των αλγορίθμων (Κανέλλος, 2021).

3.4.4 Νευρολογικά συστήματα ποινικής διερεύνησης

Πληθώρα νευρολογοτεχνολογικών μεθόδων, απαντώνται στα σύγχρονα κράτη, προκειμένου μέσω διάφορων αντιδράσεων που πραγματοποιούνται στον ανθρώπινο εγκέφαλο να μπορεί να καταστεί σαφές εάν ο κατηγορούμενος σε μία ποινική υπόθεση είναι ένοχος ή αθώος. Τόσο ανατομικές όσο και λειτουργικές απεικονίσεις του εγκεφάλου, παρουσιάζονται προκειμένου να αποτυπωθεί εναργώς η εμπλοκή του κατηγορουμένου στην υπό κρίση περίπτωση. Κάθε κράτος, ανάλογα και σε συνάρτηση με τον νομικό πολιτισμό, έχει διαφορετική αντιμετώπιση, ως προς τη δυνατότητα αξιοποίησης τέτοιων μεθόδων. Το σύστημα αυτό χρησιμοποιείται και από τις ανακριτικές αρχές-αστυνομία με τον όρο προβλεπτική αστυνόμευση.

Μια τέτοια μορφή αποτελεί η Λειτουργική Απεικόνιση Μαγνητικού Συντονισμού (Functional magnetic resonance imaging- Fmri), μία μέθοδος η οποία στηρίζεται στην αιμοδυναμική αντίδραση, που λαμβάνει χώρα μέσω του εγκεφάλου και του νωτιαίου μυελού. Βασίζεται στην οξυγόνωση του εγκεφάλου, στην ροή του αίματος και μεβάση τους νευρώνες τους οποίους ενεργοποιούν μπορούν να καταλήξουν οι επιστήμονες εάν

το υπό εξέταση άτομο καταθέτει ψευδώς ή αληθώς ανάλογα με τα πρότυπα εγκεφαλικής αλήθειας.

Έτερη ανακριτική μέθοδος είναι το ηλεκτροεγκεφαλογράφημα (brain fingerprinting) κατά την οποία όταν ο εγκέφαλος αναγνωρίζει κάποια στοιχεία τα οποία προκύπτουν από το έγκλημα, λαμβάνει χώρα μία ηλεκτρική αντίδραση, η οποία δεν αποτυπώνεται όταν ο εγκέφαλος δεν έχει κάποια σύνδεση με τα πραγματικά περιστατικά (Κανέλλος, 2021).

Υπόθεση Harrington

Η μέθοδος αυτή – ηλεκτροεγκεφαλογραφήματος (brain fingerprinting) - κατατάσσεται από τους επιστήμονες στις πλέον αξιόπιστες. Η μεθοδολογία αυτή έπαιξε καίριο ρόλο στην υπόθεση Harrington, στην οποία ένας 17 χρόνος αφροαμερικανός κατηγορήθηκε για τη δολοφονία ενός συνταξιούχου αστυνομικού και παρά την ύπαρξη ισχυρού άλλοθι, με την κατάθεση του μοναδικού μάρτυρα κατηγορίας, οδηγήθηκε στην φυλακή. Είκοσι τέσσερα χρόνια μετά, ο δικηγόρος του καταδικασμένου αιτήθηκε την εξέταση εκ νέου, καθώς η διαδικασία του ηλεκτροεγκεφαλογραφήματος ταίριαζε απόλυτα με το άλλοθι, που είχε παρουσιάσει στο δικαστήριο ο τότε 17 χρόνος αφροαμερικανός. Μάλιστα, το δικαστήριο αρνήθηκε να αξιοποιήσει το νέο αυτό στοιχείο, αλλά υπό την πίεση της κοινής γνώμης μέσω της δημοσιότητας, κρίθηκε εκ νέου, χωρίς να οδηγηθεί στην αθώωση λόγω του ηλεκτροεγκεφαλογραφήματος, αλλά διότι ο μάρτυρας κατηγορίας, αποκάλυψε πως είχε καταθέσει ψευδώς (Farewell, χ.χ.).

Έτερη περίπτωση που η τεχνητή νοημοσύνη χρησιμοποιείται στην ποινική διαδικασία είναι τα βιομετρικά στοιχεία. Πέραν της αναγνώρισης προσώπου, η τεχνητή νοημοσύνη, παρέχει τη δυνατότητα αξιολόγησης της ψυχολογικής και της συναισθηματικής κατάστασης, ενός προσώπου, όπως αυτή αποτυπώνεται στον τρόπο με τον οποίο συμπεριφέρεται. Εδώ και πολλά έτη, η Interpol, χρησιμοποιεί συστήματα προκειμένου να αναγνωρίζει τη φωνή προσώπων τα οποία θεωρεί ύποπτα, ή που κατά το παρελθόν έχουν προβεί σε εγκληματικές ενέργειες. Όμοιο σύστημα, διαθέτει από το 2018, και η Ευρωπαϊκή Ένωση το (Speaker Identification Intergrated Project), με σημαντικότερο πρόβλημα ότι η φωνή επηρεάζεται από διάφορους παράγοντες, όπου δεν δύναται πάντοτε να δοθούν ασφαλή αποτελέσματα προκειμένου να χρησιμοποιηθούν από τις αρχές (Κανέλλος, 2021).

Ελλάδα

Στην Ελλάδα, ισχύει η αρχή της ηθικής απόδειξης, κατά το άρθρο 177 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (ΚΠΔ), ενώ το άρθρο 137Α του ποινικού κώδικα (ΠΚ), θεωρεί τη χρήση του ανιχνευτή αλήθειας ως αξιόποινη πράξη, στο μέτρο που συνιστά προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

Στα ελληνικά δικαστήρια, με την απόφαση 93/2002 του Μικτού Ορκωτού Δικαστηρίου, για πρώτη φορά γίνεται δεκτή η μέθοδος *Ενδογενών Γνωστικών Προκλητικών Δυναμικών* – με αίτηση του κατηγορουμένου, ενώ η κατηγορία αντέτεινε τον ισχυρισμό ότι επρόκειτο, για παραβίαση της αξιοπρέπειας, καθώς η χρήση του ανιχνευτή αλήθειας, συνιστά βασανιστήριο. (Δημητρόπουλος, 2024).

4. Τεχνητή Νοημοσύνη & Δικαιοσύνη στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ελλάδα

Προκειμένου να αντιληφθεί κανείς τόσο τη δυνατότητα όσο και τη χρησιμότητα, της εισαγωγής της ΤΝ στη Δικαιοσύνη και δη στη δικαστηριακή πρακτική, αλλά και στο πλαίσιο ένταξης της παρούσας διπλωματικής εργασίας με το παρών ΜΠΣ “Δίκαιο και Πολιτικές της Ε.Ε.” καθίσταται απαραίτητο να γίνει μνεία το περιβάλλον στο οποίο καλείται να εφαρμόσει νέες τεχνικές και μεθόδους, τη δεκτικότητα αυτού και την πορεία της ΤΝ, μέχρι σήμερα τόσο σε ευρωπαϊκό πλαίσιο όσο και σε κρατικό.

4.1 Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ για την εφαρμογή της ΤΝ στη Δικαιοσύνη

Σύμφωνα, με την δωδέκατη έκδοση του πίνακα αποτελεσμάτων για το έτος 2022, της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα της δικαιοσύνης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε μεταξύ των αποτελεσμάτων πως έξι κράτη μέλη, με βάση τους κώδικες της δικονομίας τους, καθιστούν εφικτή την προσκόμιση και αξιοποίηση αποδεικτικών μέσων σε ψηφιακή μορφή στο σύνολο των τομέων του δικαίου, και δη στο αστικό, εμπορικό, διοικητικό και ποινικό δίκαιο. Σε 26, έτερα κράτη μέλη, προβλέπεται η δυνατότητα αυτή, αλλά, αφορά περιορισμένες περιπτώσεις του δικαίου, που προβλέπονται στο πλαίσιο της αποδεικτικής διαδικασίας, χωρίς δηλαδή να θεσπίζεται καθολική εφαρμογή μίας στρατηγικής, που ίσως θα ανέμενε κανείς να έχει προβεί η Ευρωπαϊκή Ένωση το 2022. Μάλιστα η έκθεση του 2024, διαπίστωσε ότι υπάρχουν σημαντικά περιθώρια

βελτίωσης της ηλεκτρονικής πορείας της διαδικασίας, ακόμη και για την ηλεκτρονική κατάθεση της αγωγής – καθώς μόνον εννέα κράτη μέλη επιτρέπουν την δυνατότητα αυτή.

4.2 Αλγόριθμοι και ευρωπαϊκή δικαιοσύνη

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ως εφιαλτήριο κάθε δράσης της, την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, πληθώρα νομοθετημάτων. Αποτυπώνει, αυτόν το πρωταρχικό στόχο της Ένωσης, το άρθρο 21 παρ. 1 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (ΧΘΔΕΕ), το οποίο προβλέπει ότι «απαγορεύεται κάθε διάκριση ιδίως λόγω φυλής, φύλου, χρώματος, εθνοτικής καταγωγής ή κοινωνικής προέλευσης, γενετικών χαρακτηριστικών, γλώσσας θρησκείας ή πεποιθήσεων, πολιτικών φρονημάτων ή κάθε άλλης γνώμης, ιδιότητας μέλους εθνικής μειονότητας, περιουσίας γέννησης, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού».

Ανεξαρτήτως από την απαγόρευση κατάρτισης εγκληματολογικού προφίλ - αιτ. σκέψη 71 άρθρο 22 του Γενικού Κανονισμού για την προστασία προσωπικών δεδομένων(ΓΚΠΔ)- , σε κάθε περίπτωση η συλλογή δεδομένων και η επεξεργασία τους από ένα αυτοματοποιημένο αλγοριθμικό μοντέλο και που δεν παρέχει εχέγγυα αμεροληψίας, έρχεται σε πλήρη αντίθεση με βασικές αρχές της νομιμότητας, της αντικειμενικότητας και της διαφάνειας επεξεργασίας κατά το άρθρο 5 του ΓΚΠΔ. Μάλιστα η χρήση τέτοιων λογισμικών θα απαιτούσε εκτίμηση αντίκτυπου ιδιωτικότητας και τυχόν παραβίαση των οριζόμενων στον κανονισμό θα οδηγούσε στην επιβολή των προστίμων όπως αυτά προβλέπονται σε αυτόν.

Η ευρωπαϊκή επιτροπή για την Αποτελεσματικότητα της Δικαιοσύνης (CEPE) διαθέτει κώδικα δεοντολογίας, που περιέχει πέντε βασικές αρχές – κατευθύνσεις για όσους χρησιμοποιούν αλγορίθμους, προκειμένου να αξιοποιηθούν στο πλαίσιο της απονομής της δικαιοσύνης, με ευθύνη των συντακτών χωρίς να αποτελεί επίσημη θέση της ΕΕ, αλλά πριν η παρούσα μελέτη οδηγηθεί στο αμάλγαμα των προοπτικών και των προβληματισμών της TN στη δικαιοσύνη, καθίσταται χρήσιμη η ανασκόπηση, των κάτωθι αρχών

1. *Σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων:* απαραίτητη προϋπόθεση σε κάθε ενέργεια είναι ο σεβασμός των δικαιωμάτων των ανθρώπων, όπως αυτά

αποτυπώνονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ). Σε κάθε περίπτωση πρέπει να διασφαλίζεται η εφαρμογή του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ, για την διασφάλιση του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη και όλες οι δεοντολογικές αρχές πρέπει να τίθενται σε εφαρμογή από το στάδιο του σχεδιασμού, με βάση την αρχή human rights by design.

2. *Αρχή της ισότιμης αντιμετώπισης:* Τα συστήματα τεχνητής νοημοσύνης εν τοις πράγμασι, στηρίζονται σε μεγάλο βαθμό στη συλλογή δεδομένων, με αποτέλεσμα να υποβόσκει ο κίνδυνος της διακριτής μεταχείρισης σε βάρος ανθρώπων οι οποίοι εμφανίζουν στοιχεία μειονοτικών ομάδων. Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να διασφαλίζεται ότι η χρήση της τεχνητής νοημοσύνης, δεν θα διατηρεί τέτοιου είδους καταστάσεις που χαρακτηρίζονται από διακρίσεις, ούτε σε αποτελέσματα τα οποία έχουν προδιαγεγραμμένη πορεία εκ των προτέρων. Η διασφάλιση της χρήσης του αλγορίθμου κατά τρόπο σύννομο, θα πρέπει να προκύπτει από τη δυνατότητα διορθωτικής χρήσης του σε κάθε στάδιο της διαδικασίας κατά την οποία χρησιμοποιείται.

3. *Αρχή της ποιότητας και της αξιοπιστίας:* η συλλογή των δεδομένων πρέπει να πραγματοποιείται από έγκυρες πηγές. Προς επίτευξη της αξιοπιστίας του αλγορίθμου, απαιτείται η ύπαρξη ομάδων εργασίας, οι οποίες θα έχουν εκπροσώπους όλων των επιστημών. Νομικοί, προγραμματιστές, οικονομολόγοι και κοινωνιολόγοι, είναι οι πλέον απαραίτητοι προκειμένου να δημιουργηθούν ομάδες οι οποίες θα αποτυπώσουν συνολικά τις ανάγκες που παρουσιάζει η χρήση της τεχνητής νοημοσύνης, προκειμένου να σχεδιαστούν να λειτουργήσουν και τελικά συντηρηθούν τέτοιου είδους συστήματα. Όχι μόνον, ως προς την απαραίτητη προϋπόθεση ενός τεχνολογικού περιβάλλοντος, το οποίο θα παρέχει εχέγγυα αξιοπιστίας και αποτροπής κάθε ενέργειας που θα μπορούσε να συνιστά παραβίαση του τρόπου λειτουργίας του, αλλά και εν γένει προκειμένου να εξασφαλιστεί η αποφυγή οποιοδήποτε αποτελέσματος το οποίο, αποτυπώνει μεροληπτικές κρίσεις.

4. *Αρχή διαφάνειας, αμεροληψίας και δίκαιης μεταχείρισης:* Η διαδικασία και ο τρόπος λειτουργίας ενός συστήματος, παρά την ιδιωτικότητα των συστημάτων θα πρέπει να είναι διαθέσιμα τόσο στους κρατικούς, και δη δικαστικούς λειτουργούς, όσο

και στους πολίτες οι οποίοι θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να γνωρίζουν πως λειτουργεί ένα σύστημα το οποίο θα χρησιμοποιηθεί ακόμη και επιβοηθητικά, στον τρόπο, που θα απονεμηθεί η δικαιοσύνη σε μία ένδικη διαφορά. Άρα, αδήριτη ανάγκη καθίσταται ο αλγόριθμος να παρουσιάζει απόλυτη τεχνική διαφάνεια και σε κατανοητή γλώσσα. Εδώ εξέχουσας σημασίας καθίσταται η διενέργεια ελέγχων από εξωτερικούς ελεγκτές οι οποίοι θα είναι ανεξάρτητοι εμπειρογνώμονες και θα μπορούν να ελέγχουν και να παρέχουν συμβουλές, ανάλογα με όποιο θέμα ανακύπτει αναφορικά με τα συγκεκριμένα συστήματα που θα χρησιμοποιηθούν. Ενδεικτικό της ανάγκης αυτής καθίσταται στις 29 Οκτωβρίου 2019 η εκδίκαση υπόθεσης κατά του ολλανδικού Υπουργείου Κοινωνικών Υποθέσεων, το οποίο χρησιμοποιούσε μυστικό αλγόριθμο προκειμένου να εντοπίσει πολίτες οι οποίοι, παρουσιάζονταν ως περισσότερο επιρρεπείς σε απάτες. Ωστόσο, το δικαστήριο της Χάγης, έκρινε ότι παραβιάζει το άρθρο 8 παρ.2 της ΕΣΔΑ, με αδιαφανή κριτήρια, καθιστώντας επιτακτική τη μη χρήση του συστήματος.

5. *Αρχή ελέγχου από τον Χρήστη*: Η δημιουργία προγραμμάτων τεχνητής νοημοσύνης επιβάλλει οι χρήστες τους, να έχουν λάβει την απαραίτητη εκπαίδευση ώστε να μπορούν να επανεξετάσουν όλα τα απαραίτητα στοιχεία τα οποία προκύπτουν ως αποτέλεσμα της λειτουργίας ενός τέτοιου συστήματος. Ο δικαστικός λειτουργός, όποτε κριθεί αναγκαίο, με βάση το εκάστοτε δικονομικό σύστημα, να μπορέσει να εξετάσει όλα τα μέσα – παράγοντες - που οδήγησαν στην λήψη μίας δικαστικής απόφασης, χωρίς ένας αλγόριθμος να μπορεί να δεσμεύει τη κρίση του και να τον απομονώνει από την απαραίτητη συνθήκη να αποφανθεί *ad hoc* για την εκάστοτε απόφαση. Από την άλλη πλευρά, τα διάδικα μέρη θα πρέπει να μπορούν, μέσω ένστασης σε κάθε περίπτωση να αιτηθούν την εκδίκαση της υποθέσεως τους από δικαστήριο, που συγκροτείται από φυσικούς δικαστές, δυνάμει του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ (Κανέλλος, 2021) & (Παναγοπούλου-Κουτνατζή, 2023).

4.3 Κανονισμός για την Τεχνητή Νοημοσύνη (2024/1689)

Η Ευρωπαϊκή Ένωση προέβη, σε ρύθμιση των θεμάτων που αφορούν την τεχνητή νοημοσύνη, με τον Κανονισμό (ΕΕ) 2024/1689, προκειμένου να παράσχει στους απασχολούμενους με αυτή σαφείς κατευθύνσεις, αναφορικά με τις υποχρεώσεις και εν γένει τα θέματα που ανακύπτουν, αποτελώντας το πρώτο οργανωμένο κείμενο σε

παγκόσμιο επίπεδο. Σ' αυτό το εγχείρημα, καθορίζει τέσσερα επίπεδα κινδύνου, με κρισιμότερο τον υψηλό κίνδυνο, στο οποίο μεταξύ άλλων συγκαταλέγονται, η νομοθεσία που δύναται να επηρεάσει θεμελιώδη δικαιώματα (όπως για παράδειγμα, η αξιοπιστία των αποδεικτικών μέσων) και η απονομή της δικαιοσύνης (όπως οι προσφερόμενες λύσεις της TN για την αναζήτηση δικαστικών αποφάσεων). (Παναγοπούλου-Κουτνατζή, 2023).

Συνεπώς η Ευρωπαϊκή Ένωση, ανάγει τη δικαιοσύνη σε ένα ιδιαίτερα κρίσιμο θέμα, και παρουσιάζει αυξημένες απαιτήσεις, όπως συστήματα τα οποία κρίνονται κατάλληλα να διαχειριστούν τον αυξημένο κίνδυνο που ανακύπτει από τη χρήση της TN σε αυτή. Απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή, ως προς την ουσία των δεδομένων, που χρησιμοποιούν τα εκάστοτε συστήματα και την αναζήτηση τρόπων προκειμένου τα εξαχθέντα αποτελέσματα να μην δημιουργούν διακρίσεις. Παράλληλα, επιδιώκει την διαφάνεια, καθώς απαιτεί οι αρχές να έχουν στη διάθεσή τους, το σύνολο των πληροφοριών αναφορικά με το σύστημα και τον σκοπό που επιτελεί, προκειμένου να μπορούν να συνάγουν, τη συμμόρφωσή του με τις απαιτήσεις και να παράσχει τα εχέγγυα, για τα οποία δημιουργήθηκε. Εστιάζει σε αυξημένη εποπτεία από τον ανθρώπινο παράγοντα, με στόχο την ελαχιστοποίηση του κινδύνου, αυξάνοντας συνάμα τις απαιτήσεις για ασφαλή και ακριβή αποτελέσματα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Νόμος για την TN).

Επί παραδείγματι, σύστημα βιομετρικής ταυτοποίησης εξ αποστάσεως σε δημόσιους χώρους δεν επιτρέπεται. Εξάιρεση, σαφώς οριοθετημένη δύναται να προκύψει προκειμένου να αποτραπεί επικείμενη τρομοκρατική απειλή, ή για να εντοπιστεί, να μπορέσει να ταυτοποιηθεί και τελικά να διωχθεί δράστης ή ακόμα και ύποπτος κάποιας σοβαρής αξιόποινης πράξης. Σαφώς, η Ευρωπαϊκή Ένωση απαιτεί, οι εξαιρέσεις αυτές να λαμβάνουν χώρα κατόπιν συγκεκριμένης διαδικασίας η οποία θα λαμβάνεται κατόπιν έγκρισης δικαστικής αρχής, για ορισμένο χρονικό διάστημα, σε συγκεκριμένη εδαφικά ορισμένη περιοχή και σε καθορισμένες βάσεις δεδομένων. Στην πραγματικότητα όμως, το μεγαλύτερο μέρος των συστημάτων τεχνικής νοημοσύνης που απαντάται στην ΕΕ, σήμερα εμπίπτει στην κατηγορία του μηδενικού κινδύνου (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Νόμος για την TN).

4.4 Τεχνητή Νοημοσύνη και Δικαιοσύνη στο Ελληνικό κράτος

Η κατάσταση της δικαιοσύνης στον ελλαδικό χώρο όπως ήδη προελέχθει απαντά

πολλές δυσλειτουργίες και σκοπέλους, μέχρις ότου μία υπόθεση να φτάσει στην έκδοση μίας δικαιοδοτικής κρίσης. Σύμφωνα με τα στοιχεία του ως άνω πίνακα, η Ελλάδα παρά το γεγονός, ότι προβαίνει με αργούς ρυθμούς σε μία βελτιστοποίηση των διαδικασιών της εξακολουθεί να παρουσιάζει εξαιρετικά σημαντικά προβλήματα στον χρόνο έκδοσης μίας δικαστικής απόφασης, κατέχοντας μάλιστα την πρώτη θέση ως βραδύτερη διαδικασία στην απονομή της δικαιοσύνης στις αστικές και εμπορικές υποθέσεις σε επίπεδο πρωτοδικείων στην Ε.Ε. Βέβαια η διοικητική δικαιοσύνη παρουσιάζει μία βελτίωση, ως προς τον χρόνο απονομής της δικαιοσύνης. Σε κάθε περίπτωση η ψηφιοποίηση και η ηλεκτρονική διακίνηση παραμένουν σε πολύ χαμηλά επίπεδα, παρουσιάζοντας όμως πρόοδο αναφορικά με την δυνατότητα πληροφόρησης των πολιτών για τις δικαστικές αποφάσεις μέσω διαδικτύου. Καταληκτικά, σε σχέση με το έτος 2021, οι δαπάνες στην οποίες προβαίνει το ελληνικό κράτος παρουσιάζουν μία μικρή συρρίκνωση με βάση τα στοιχεία του ανωτέρω πίνακα, (Commision, n.d.).

Το ελληνικό Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης, έχει εκδώσει τη Βίβλο Ψηφιακού Μετασχηματισμού 2020-2025, στην οποία μεταξύ άλλων γίνεται λόγος για την αξιοποίηση της τεχνητής νοημοσύνης στην «επεξεργασία αρχείων» και στην «προετοιμασία αποφάσεων», χωρίς να έχει καταστεί σαφές ποια ακριβώς θα είναι η χρήση της τεχνητής νοημοσύνης και η συμβολή της στη δικαιοσύνη (Κοφίνης, 2021). Πάνω στην βίβλο αυτή, βασίστηκε και το πρόσφατα δημοσιευθέν από την Ειδική γραμματεία μακροπρόθεσμου σχεδιασμού “Σχέδιο για την μετάβαση της Ελλάδας στην εποχή της Τεχνητής Νοημοσύνης” από μια ειδικά καταρτισμένη συμβουλευτική επιτροπή υψηλού επιπέδου για την ΤΝ. Στο σχέδιο αυτό δεν λείπει φυσικά και ο τομέας της δικαιοσύνης όπου αναδεικνύονται τρόποι ένταξης της ΤΝ στο σύστημα της δικαιοσύνης και κυρίως στο δικαστικό λειτούργημα και δη στην ταχύτερη έκδοση των αποφάσεων (Δασκαλάκης κλπ, 2024).

Με τον πτωχευτικό κώδικα (νόμος 4738/2020), οι έλληνες δικαστές ήρθαν αντιμέτωποι με μία περισσότερο αυτοματοποιημένη διαδικασία σε πρώιμο στάδιο, η οποία φαινομενικά αποσκοπούσε σε μείωση του δικαστηριακού φόρτου, αλλά ο δικαστής προκειμένου να εξετάσει το αποτέλεσμα του αλγορίθμου, έπρεπε να προβεί στη μελέτη ποσοτικών κριτηρίων, τα οποία περιγράφονταν σε υπουργική απόφαση 28

σελίδων (Καραναστάσης, 2024).

5. Προοπτικές από τη χρήση της TN στην Δικαιοσύνη

Πράγματι η τεχνητή νοημοσύνη αποτελεί μία πολύτιμη κατάκτηση για την σύγχρονη πραγματικότητα και για δη για την νομική επιστήμη. Αρκετοί επιστήμονες, διαβλέπουν ένα πολύτιμο εργαλείο, το οποίο – με αμφιβολίες να εγείρονται από τους πολέμιους της TN – το οποίο, δύναται να απαλλάξει τη δικαιοσύνη από παθογένειες του προϋπάρχοντος συστήματος, όπως επί παραδείγματι, η πιθανότητα μεροληπτικής κρίσης, η αβεβαιότητα της έκβασης μιας υπόθεσης, εφόσον αυτή θα δύναται να καταστεί καθόλα προβλέψιμη μέσω αλγορίθμου και η δυνατότητα συνεκτίμησης πλήθους δεδομένων (big data) – τα οποία είναι λογικά αδύνατο, ένας μέσος επιστήμονας να μπορεί να αξιολογήσει.

Η πρωτοβουλία για την ανάδειξη εργαλείων TN, μέχρι σήμερα, εστιάζεται στον ιδιωτικό τομέα, με αναφορές και εφαρμογή κυρίως σε ασφαλιστικές εταιρείες, σε δικηγορικά γραφεία και σε εταιρείες παροχής νομικών υπηρεσιών, με απώτερο στόχο, τη διαχείριση του όγκου των δεδομένων και της πρόβλεψης με διάφορους τρόπους, της δικανικής κρίσης. Ωστόσο, ακόμα και στον ιδιωτικό τομέα, η χρήση των εφαρμογών σε ευρεία κλίμακα, θα είναι δυνατή να καταδείξει ακόμα περισσότερες προοπτικές, και συνάμα, χωρίς να δύναται να λεχθεί ότι ο δημόσιος τομέας παρουσιάζεται αδρανής, με αρκετές προσπάθειες αξιοποίησης της TN, όπως ήδη αναφέρθηκε στην παρούσα μελέτη (CEPEJ, 2018).

5.1 Ευθυγράμμιση τεχνητής νοημοσύνης

Η χρήση της TN, στη δικαστική πρακτική τόσο από την πλευρά των δικηγόρων, όσο και από την πλευρά των δικαστών, προϋποθέτει ένα κρίσιμο στοιχείο, την ψηφιοποίηση των υπαρχουσών διαδικασιών, η οποία θα πρέπει να λάβει χώρα τόσο, σε επίπεδο δικαστηρίων και δικηγορικών γραφείων, όσο όμως και σε επίπεδο διοικήσεως και πολιτών, ώστε να καταστεί εφικτό εν συνεχεία να αξιοποιηθούν, στον υπέρτατο βαθμό οι εφαρμογές της TN, στο μέτρο που αυτό καθίσταται δυνατό και ασφαλές, τόσο από άποψη διαδικασιών, όσο και από άποψη προστασίας δεδομένων των εμπλεκόμενων μερών. Επί παραδείγματι, θα απαιτηθεί τα δικόγραφα να έχουν μία αυστηρά προκαθορισμένη μορφή με συγκεκριμένα στοιχεία έτσι ώστε να μπορούν να

χρησιμοποιηθούν από εφαρμογές της TN (Κοφίνης, 2021).

Ιδιαίτερα σημαντική, στην αξιοποίηση της TN καθίσταται η λεγόμενη «ευθυγράμμιση τεχνητής νοημοσύνης», η οποία απαιτεί επιστημονική συνοχή – ανάμεσα σε αυτά που ισχύουν εν γένει, και στο μοντέλο που θα κληθεί να εφαρμοστεί στην υπό κρίση περίπτωση, και «συνοχή εφαρμογής» ανάμεσα στην εφαρμογή και στη λύση που καλείται να δώσει. Και εν κατακλείδι, «συνοχή ενδιαφερομένων», ανάμεσα στην λύση που θα οδηγήσει η εφαρμογή και σε αυτό που επιθυμούν τα ενδιαφερόμενα μέρη, που θα προβούν σε χρήση αυτής. Η προοπτική της επιτυχούς ευθυγράμμισης θα προσδώσει στην εφαρμογή της TN, βέλτιστα αποτελέσματα. Διότι η αναντιστοιχία καθιστά τα αποτελέσματα από τη χρήση της επισφαλή (Κοφίνης, 2021).

5.2 Επιτάχυνση διαδικασίας

Η TN, δύναται πράγματι να επιτελέσει κρίσιμο παράγοντα στην επιτάχυνση των διαδικασιών και στον περιορισμό της γραφειοκρατίας υπό την επίβλεψη – καθοδήγηση του ανθρώπινου παράγοντα, όπως σύμφωνα με τα προειρημένα πραγματοποιήθηκε με το σύστημα Προμηθέας, στην Αργεντινή. Συνεκτιμώντας, την απουσία γεωγραφικών περιορισμών κατά τη διαχείριση των δεδομένων και την απόκτηση πρόσβασης σε αυτά. Βέβαια, το μέλλον της πολλά υποσχόμενο, αναφορικά με τη βελτίωση των υπηρεσιών των δικαστηρίων, την καλύτερη οργάνωση τόσο των δικηγορικών γραφείων, όσο και της δουλειάς καθαυτής του δικηγόρου. Με τη χρήση της TN, δύναται να λαμβάνει χώρα η πρώτη αξιολόγηση των πραγματικών περιστατικών της υπό κρίση υπόθεσης, η πραγματοποίηση μεταφράσεων, η αξιολόγηση εγγράφων. Η επιτέλεση όμως αυτών των δυνατοτήτων απαιτεί, σε τελευταία ανάλυση την επισκόπηση, από τον ανθρώπινο παράγοντα, μέχρι σήμερα. Όμως, η μηχανική μάθηση, εξειδικεύεται διαρκώς σε μορφές βαθιάς εκμάθησης, με αποτέλεσμα, να υπάρχουν σημαντικές επιστημονικές ενδείξεις ότι τα συστήματα αυτά θα βελτιώνονται διαρκώς.

Η TN, γίνεται έναυσμα, για επαναξιολόγηση τυχόν παθογενειών των συστημάτων της δικαιοσύνης, οργανώνει τα στοιχεία σε βάσεις δεδομένων και βοηθά στον σχεδιασμό εναλλακτικών μεθόδων απόδοσης δικαιοσύνης. Η μεθοδολογία και τα εργαλεία αξιοποίησης, αυξάνουν την αποδοτικότητα των επαγγελματιών του είδους και την ίδια τη διακυβέρνηση της δικαιοσύνης και, φυσικά το θεσμικό και λειτουργικό πλαίσιο που

θα ενσωματώσει τις αλλαγές (Μυλώση, 2021).

5.3 Εξόρυξη επιχειρήματος

Η δυναμική εξέλιξη, της TN αποτυπώνεται από τη ενασχόληση των ερευνητικών ομάδων και από την οικονομική κλίμακα που προσλαμβάνει όλο το επιστημονικό εγχείρημα, και οδηγείται σταδιακά στην βελτιστοποίηση των αποτελεσμάτων. Η πρόοδος, στους τομείς της *Απάντησης Ερωτήσεων, Εξαγωγής Πληροφοριών και Εξόρυξης Επιχειρημάτων από Κείμενο* (argument mining from text), είναι πολλά υποσχόμενη. Ωστόσο, μέχρι σήμερα δεν έχει καταστεί εφικτό να προβεί το εκάστοτε σύστημα που δημιουργείται, σε νομικούς συλλογισμούς, αν και έχουν τη δυνατότητα να ανταποκριθούν, κάποια εξ αυτών, δίνοντας απαντήσεις, σε κάποια νομικά ερωτήματα, που άπτονται εξειδικευμένου νομικού ζητήματος - τομέα. Στο μέλλον, οι προειρημένοι τομείς, θα μπορούσαν να αποτελέσουν το υπόβαθρο για τη δημιουργία ενός νέου Υπολογιστικού Μοντέλου Νομικού Συλλογισμού (computational model of legal reasoning), το οποίο θα έχει την ικανότητα να επιχειρηματολογεί σε προβλήματα, που θα εισάγονται με τη μορφή κειμένου, προκειμένου να προβεί σε λύση, την οποία θα είναι σε θέση να αιτιολογήσει με τρόπο που θα μπορεί να κατανοηθεί, και να γίνει αποδεκτός από την νομική επιστήμη. Στην περίπτωση, που οι δυνατότητες της TN, φτάσουν σε αυτό το σημείο θα μπορεί να εισαχθεί αξιόπιστα, με τους απαραίτητους μηχανισμούς διασφάλισης, ως μέρος του δικαστικού συστήματος (Κοφίνης, 2021).

Φυσικά η TN, δεν αποτελεί έναν κίνδυνο ο οποίος, δύναται να καταργήσει τα επαγγέλματα της νομικής επιστήμης, αλλά μάλλον να μεταβάλλει τον παραδοσιακό τρόπο εργασίας των επαγγελματιών του κλάδου, με τη μεγαλύτερη δυναμική να παρουσιάζουν οι πλέον ευπροσάρμοστοι, στις τεχνολογικές εξελίξεις.

6. Προβληματισμοί από τη χρήση της TN στη Δικαιοσύνη

Η καλπάζουσα πρόοδος και εφαρμογή της TN, όπως προέκυψε από την παρούσα μελέτη, είχε ως απότοκο, δυσχέρειες, οι οποίες ανέκυψαν σε όλες τις πτυχές της δικαιοσύνης, που έχει τεθεί υπό εφαρμογή. Η διαμόρφωση της πραγματικότητας, κατ' αυτόν τον τρόπο, αποτελεί τροχοπέδη για την χρήση της και συνάμα, ευκαιρία αέναης εξέλιξης, μέσω της κατανόησης των δυσχερειών και ανεύρεσης τρόπου η TN, να

αποτελεί λειτουργικό εργαλείο με δυναμική εξέλιξη και προοπτική. Εν συνεχεία, θα εξεταστούν τα καίρια ζητήματα που ανακύπτουν.

6.1 Η αξιολόγηση των αποδείξεων

Ο δικαστής, προκειμένου να προβεί στην αξιολόγηση των αποδείξεων, αξιοποιεί την αντιληπτική του ικανότητα - εν προκειμένω κρίνεται σκόπιμο να διευκρινιστεί ότι σε όλη την διαδικασία, και σε κάθε αξιολόγηση που καλείται να προβεί - το ήθος του δικαστή εν τοις πράγμασι, επηρεάζεται από την ηθική του, αλλά δεν ταυτίζεται με αυτήν. Η δυνατότητα αξιολόγησης, είναι ένα αμάλγαμα ετερόκλητων στοιχείων, που αποκτάται με την αγωγή, την παιδεία, και την εμπειρία του δικαστή, στοιχεία που δεν παρουσιάζουν τα προγράμματα TN (Τασόπουλος, 2016).

Πράγματι, ένα σύστημα δύναται να επεξεργαστεί μία μαρτυρική κατάθεση, αδυνατεί όμως, να αξιολογήσει τα αντικρουόμενα αποδεικτικά μέσα, και να προσδώσει την κατάλληλη βαρύτητα σ' αυτά (Κοφίνης, 2021).

Η αξιολόγηση των αποδεικτικών μέσων, και εν γένει η αιτιολογία προκειμένου να καταλήξει η δικανική κρίση στο διατακτικό της απόφασης είναι αποτέλεσμα της ικανότητας του δικαστή να σκέφτεται ψύχραιμα, λογικά και νηφάλια, συνεκτιμώντας αντικειμενικά όλα τα δεδομένα (Τασόπουλος, 2016).

Η αξιολόγηση, συνεπώς, των αποδείξεων, αποτελεί την φαιά ουσία της δικανικής κρίσης, με επόμενα στάδια αυτής, την αιτιολογία και το διατακτικό της αποφάσεως, να διαφυλάσσουν το δικαίωμα του πολίτη, να αμφισβητήσει μία εις βάρος του δικαστική κρίση, και εν τέλει το δικαίωμά του σε δίκαιη δίκη και τον ίδιο τον νομικό πολιτισμό και το θεσμό της δημοκρατίας, με αποτέλεσμα αποφάσεις που στηρίζονται σε «μαύρα κουτιά», να καθίστανται μη ανεκτές. Διότι η ανεξαρτησία του δικαστή που απαντάται και στο ελληνικό Σύνταγμα, υπάρχει χάριν της αμεροληψίας, η οποία ενισχύεται από το γεγονός ότι απαιτείται ειδική και εμπειριστατωμένη (άρθρο 93 παρ. 3 του Ελληνικού Συντάγματος) αιτιολογία της δικανικής κρίσης του, η οποία απαγγέλλεται σε δημόσια συνεδρίαση.

6.2 Αόριστες Νομικές Έννοιες

Το δίκαιο και η νομική επιστήμη όπως τη γνωρίζουμε σήμερα στηρίζεται σε πληθώρα γενικών αρχών και αόριστων νομικών εννοιών- όπως επί παραδείγματι η δικαιολογημένη εμπιστοσύνη, το δημόσιο συμφέρον, - που στην υπό κρίση περίπτωση ο νομικός (δικαστής ή και δικηγόρος) θα κληθεί να την εξειδικεύσει. Προκειμένου να εξειδικευτούν αυτές οι έννοιες καταβάλλεται απαιτητική επιστημονική σκέψη, με δυσκολία να ανακύπτει ακόμη και για έμπειρους νομικούς, με αποτέλεσμα να φαντάζει αδύνατη η μετουσίωσή τους σε κώδικα. Βέβαια, πιθανόν στο μέλλον μέσα από τους τεχνητούς νευρώνες και εν γένει τη διαδικασία της βαθιάς εκμάθησης να προκύψει μία τέτοια δυνατότητα, εντούτοις στην παρούσα συνθήκη δεν καθίσταται εφικτή (Κοφίνης, 2021).

Το «ευαίσθητο αυτό νεύρο του δικαίου», οι γενικές ρήτρες κατά τον Καθηγητή Τασόπουλο, αποτελούν γκρίζο τμήμα του δικαίου, και εδώ εν τοις πράγμασι, αποτυπώνεται, ο καίριος ρόλος του δικαστικού λειτουργού και εν γένει του νομικού.

6.3 Νομολογία

Αν και η ΤΝ, χαρακτηρίζεται από τη δυνατότητα ακρίβειας και επαναληπτικότητας, τα χαρακτηριστικά αυτά δύναται να αποτελέσουν τροχοπέδη στο πλαίσιο της νομικής επιστήμης. Επί παραδείγματι, μία μεταβολή της νομολογίας, δύναται να καταστήσει χωρίς νόημα προγενέστερες δικαστικές αποφάσεις ή να απαιτείται ο συνδυασμός νεότερων και παλαιότερων νομολογιακών δεδομένων ή επιπροσθέτως το σύστημα να μην μπορεί να προβεί στην επιλογή της απόφασης που θα είναι ορθή (Κοφίνης, 2021).

Αντιπροσωπευτική της προειρημένης κατάστασης, καθίσταται η υπόθεση του Ομοσπονδιακού Βραζιλιάνου Δικαστή του Άκρε, που η επιλογή του να αξιολογήσει την ΤΝ, τον εξέθεσε με αποτέλεσμα να προβεί σε εσφαλμένη δικαιοδοτική κρίση και να οφείλει να απολογηθεί ενώπιον των αρμόδιων κρατικών αρχών (Ρήγα, 2024).

6.4 Ποιότητα δικανικής κρίσης και δικαίωμα σε δίκαιη δίκη

Σύμφωνα με τη παρούσα μελέτη, στα περισσότερα κράτη η χρήση κάποιας εφαρμογής ΤΝ, είναι υποβοηθητική ή η τελική κρίση αφήνεται στον δικαστή, όπως επί παραδείγματι συμβαίνει με την έκθεση επικινδυνότητας του συστήματος COMPAS, η οποία συνεκτιμάται από τον δικαστή με τα έτερα στοιχεία της υπόθεσης.

Ωστόσο, η τεχνητή νοημοσύνη έχει χαρακτηριστικό μαύρου κουτιού, με αποτέλεσμα να μην δύναται ο δικαστής να ελέγξει το αποτέλεσμα – πόρισμα στο οποίο οδηγείται. Επιπλέον, πως ο δικαστής μπορεί να σταθμίσει τη χρήση και να προσδώσει την αντίστοιχη βαρύτητα, σε οτιδήποτε προέρχεται από κάποιο προηγμένο σύστημα ΤΝ, το οποίο δεν γνωρίζει πως δημιουργήθηκε, χωρίς ταυτόχρονα να μπορεί να το αμφισβητήσει και να το χρησιμοποιήσει στην αιτιολογία, και εν συνεχεία στο διατακτικό της απόφασής του. Η διαμορφούμενη αυτή κατάσταση, δεν εξυπηρετεί σε κάτι την οικονομία της δίκης, πολλώ δε μάλλον την παρακωλύει, αφού ο δικαστής θα κληθεί από το μηδέν να αξιολογήσει την υπό κρίση περίπτωση.

Επιπροσθέτως, η δικανική κρίση, από δικαστικό λειτουργό χαρακτηρίζεται από τους υποστηρικτές της ΤΝ ως ενέχουσα κίνδυνο μεροληψίας, ενώ του αλγορίθμου ως αντικειμενική. Η όμοια όμως αντιμετώπιση διαφορετικών περιπτώσεων συνιστά παραβίαση του δικαιώματος της ισότητας, και προκρίνεται η εξειδικευμένη διαχείριση και μελέτη της κάθε υπόθεσης. Συνάμα, καλός δικαστής είναι ο αποδεκτός δικαστής αυτός, που η συλλογιστική του πρακτική μετατρέπεται από προσωπική σκέψη του, σε κτήμα πολλών έτσι ώστε να δύναται να ελεγχθεί και τελικά να εφαρμοστεί στο επίπεδο της εκάστοτε, εκδικαζόμενης υπόθεσης, όσο και σε συλλογικό επίπεδο (Τασόπουλος, 2016).

Το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, δεν δύναται να αναπτυχθεί, ερειδόμενο σε μαύρα κουτιά ιδιωτικών εταιριών, τα οποία πέραν της ταχύτητας, δεν παρέχουν εγγυήσεις αμεροληψίας και δίκαιης κρίσης, αφήνοντας ταυτόχρονα έκθετο τον νομικό επιστήμονα, ο οποίος δεν δύναται να ελέγξει το αποτέλεσμα της ΤΝ, οδηγούμενος σε ένα φαύλο κύκλο, είτε πρόκειται για δικηγόρο, είτε για δικαστή, είτε για τις διωκτικές αρχές. Συνεπώς, έτερο ζήτημα συνιστά, ο θεσμός του δικαστικού λειτουργού, καθώς το πρόγραμμα που θα έχει στη διάθεσή του να τον βοηθήσει, ή και στην εξελικτική πορεία των πραγμάτων να τον αντικαταστήσει, έρχεται σε πλήρη αντίθεση με το θεσμό του φυσικού δικαστή. Στο σχεδιασμό και τελικά στην υλοποίηση του προγράμματος, δεν καθίσταται εφικτό να διαφυλαχθούν θεμελιώδη δικαιώματα και συνταγματικές αξίες αιώνων και ταυτόχρονα η αντικατάσταση του δικαστή βρίθει προβλημάτων εγγυήσεων διαδικασίας πέραν των ανωτέρω, όπως η απαγγελία της απόφασης σε δημόσια συνεδρίαση, και εν γένει η δημοσιότητα όπου απαιτείται, προς

εμπέδωση της δικαιοσύνης από το σύνολο των παραγόντων της δίκης.

Μάλιστα, τόσο ο δικαστής, όσο και ο δικηγόρος, έχουν υποχρέωση και καθήκον να ακολουθούν, κατά την άσκηση του λειτουργήματός τους ένα θεσμικό πλαίσιο δεοντολογίας. Η επιτέλεση αμιγώς νομικών εργασιών από μη νομικούς, φαλκιδεύει τη δημοκρατία, μετατρέπει τον χειριστή της υπόθεσης, σε επιχειρηματία με απώτερο σκοπό το κέρδος, και όχι την απονομή της δικαιοσύνης και δεν παρέχει τα εχέγγυα που διαφυλάσσουν τα δικαιώματα των διαδίκων και συνάμα τις υποχρεώσεις τους.

Ιδιαίτερα δυσχερές ζήτημα, καθίσταται και ο τρόπος διαφύλαξης των δικαιωμάτων των προσώπων που εμπλέκονται σε δικαστική διαμάχη, τόσο όμως και άλλων προσώπων, τα οποία με απαρχή ανακριτικές διαδικασίες και εν γένει κατά την εφαρμογή προβλεπτικών συστημάτων δύνανται να εμπλακούν, και να παραβιαστούν τα προσωπικά τους δεδομένα. Γι' αυτό η ΕΕ, σύμφωνα με τα προειρημένα έθεσε το θεσμικό πλαίσιο προστασίας προσωπικών δεδομένων αλλά και τον κανονισμό που κατά το τρέχον έτος, αποτέλεσε εγχείρημα ρύθμισης ζητημάτων ΤΝ.

Η δημιουργία ενός δικαστικού συστήματος το οποίο, υπό την επίδραση της ΤΝ θα χαρακτηρίζεται από διάθεση μικρότερων οικονομικών πόρων και προβλέψιμα αποτελέσματα, μπορεί να οδηγήσει σε εξοικονόμηση κρατικών πόρων, αλλά ταυτοχρόνως σε «οικονομία» δικαιοσύνης και εν συνεχεία δημοκρατίας, διότι χωρίς τα εχέγγυα που αποδίδει το ίδιο το Σύνταγμα στη δικαστική εξουσία, η εκτελεστική και η νομοθετική εξουσία κινδυνεύουν να ταυτισθούν με την επιβολή της πολιτικής δύναμης στερούμενες το νομιμοποιητικό κύρος που προσδίδει ο ανεξάρτητος και αμερόληπτος δικαστής, διότι η επιχειρηματολογία του, συνδέεται άρρηκτα με την έλλογη φύση της δικαστικής απόφασης ως κρίσης.

Επομένως, γίνεται λόγος όχι για υποκατάσταση του δικαστικού από ένα μηχάνημα διότι παραβιάζεται καταφανώς το δικαίωμα στη δίκαιη δίκη και η λειτουργική ανεξαρτησία του δικαστή, αλλά για υποστήριξη του δικαστικού από μηχάνημα ώστε να ενισχύεται το δικαίωμα δικαστικής προστασίας και να ανακουφιστεί ο δικαστηριακός φόρτος που οδηγεί σε καθυστέρηση της έκδοσης αποφάσεων (Παναγοπούλου-Κουτνατζή, 2023).

Συμπέρασμα

Η ΤΝ, το καινοφανές αυτό επίτευγμα, καλεί τη δικαιοσύνη, να διαχειριστεί μία διαρκώς μεταβλητή συνθήκη, και τον νομικό κόσμο να ρυθμίσει συλλήβδην το πλαίσιο στο οποίο θα λειτουργεί η δικαιοσύνη, έχοντας ως συνοδοιπόρο προηγμένα τεχνολογικά συστήματα, και συνεργασία με τους εμπειρογνώμονες του είδους.

Ο βαθμός επίδρασης της ΤΝ, είναι συνάρτηση πολλών παραγόντων, όπως η εξέλιξη των συστημάτων, η έκβαση που θα παρουσιάσουν αυτά τα συστήματα, ως προς τα επιτυχή ή ανεπιτυχή αποτελέσματά τους, η αποδοχή τους από τους πολίτες και από την ίδια την ευελιξία που θα παρουσιάσουν τα δικονομικά συστήματα των κρατών.

Η παρούσα μελέτη της υφιστάμενης κατάστασης, ανέδειξε ως κύριο μειονέκτημα της ΤΝ, όπως αυτή υφίσταται προς το παρόν, την αδυναμία να παράξει έναν νομικό συλλογισμό, λόγω της ιδιάζουσας φύσης του. Συνάμα αδυνατεί να εφαρμόσει την αρχή της επιείκειας, υπό τον αριστοτελικό ορισμό, προσδίδοντας τη δέουσα ερμηνεία, όπου αυτό απαιτείται.

Ωστόσο, ο ρόλος της ΤΝ, εφόσον υπάγεται θεσμικά σε ένα πλαίσιο που διασφαλίζει την προστασία των δικαιωμάτων των ανθρώπων, δύναται να είναι χρήσιμος, και κάποιες φορές η αξιοποίησή του καθίσταται επιτακτική, ως προς την αναζήτηση, τη διαχείριση και την επεξεργασία μεγάλου όγκου δεδομένων, την αναζήτηση νομολογίας, ζητημάτων παραδεκτού, αλλά στο μέλλον και εφόσον τεχνολογικά και θεσμικά καθίσταται εφικτό και σε έκδοση αποφάσεων σε τομείς όπως οι μισθολογικές διαφορές ή ενστάσεις κατά προστίμων, πάντα με γνώση του πηγαίου κώδικα και υπό την τελική επισκόπηση και κρίση δικαστικού λειτουργού. Οι μεγάλες δυνατότητες της ΤΝ, διαφαίνονται ήδη και στην οργάνωση του δικηγορικού επαγγέλματος, στην αξιοποίησή της ως αρωγό, σε περισσότερο απλοϊκά ζητήματα και στη διαχείριση όγκου δεδομένων.

Η πραγματοποίηση πρόβλεψης της δικανικής κρίσης, με επιτυχία σήμερα καθίσταται αδύνατη. Δύναται όμως να λεχθεί, ότι η σταδιακή ένταξη της ΤΝ, θα μπορούσε να επιδράσει θετικά καθώς ένα σύστημα δύναται να εκπαιδευτεί και να βελτιωθεί, ως προς τον επιβοηθητικό ρόλο, που προσλαμβάνει στην απονομή της δικαιοσύνης, αλλά και σε επίπεδο διωκτικών αρχών, με τη δέουσα στάθμιση των δικαιωμάτων όλων των

πολιτών. Τεχνικές, όπως κατάρτιση προφίλ δικαστών, δεν μπορούν να γίνουν αποδεκτές, διότι δεν οδηγούν σε ασφαλή πρόβλεψη, εξαιτίας του καθήκοντος του δικαστικού λειτουργού να προβαίνει σε εξειδικευμένη (ad hoc) κρίση για κάθε περίπτωση και συνάμα συνιστούν κατάφωρη παραβίαση των προσωπικών δεδομένων των δικαστών. Προσέτι, η αξιοποίηση τέτοιων εργαλείων, δεν δύναται να αμφισβητηθεί από τους ίδιους, ως προς την εγκυρότητά τους, οδηγώντας σε θεσμικό και αξιακό τέλμα.

Οι αρμόδιοι φορείς, οφείλουν να επιδείξουν άμεσα αντανακλαστικά, στην ρύθμιση θεσμικού πλαισίου, όπως επί παραδείγματι, ο Ευρωπαϊκός Κανονισμός για την τεχνητή Νοημοσύνη, 2024/1689 ο οποίος δημοσιεύθηκε το τρέχον έτος (2024). Προς επίρρωση των ισχυρισμών των υποστηρικτών της TN, η διαβούλευση του νομικού κόσμου και των επιστημόνων πληροφορικής καθίσταται επιτακτική. Η επιμόρφωση σε συνδυασμό με την ρύθμιση θεμάτων ιδιωτικότητας και δεοντολογίας, συνολικά από τον σχεδιασμό μέχρι την υλοποίηση, θα πρέπει να αποτελέσει πρωταρχικό στόχο. Η ψηφιακή δικαιοσύνη οφείλει να είναι αξιόπιστη και ανθρωποκεντρική.

Πηγές – Βιβλιογραφία

Πηγές

Α΄ Νόμοι

Γενικός Κανονισμός για την προστασία προσωπικών δεδομένων – 679/2016 Γαλλικός

Νόμος 2019-222 της 13^ης Μαρτίου 2019

Ελληνικός Κώδικας Ποινικής Δικονομίας – Νόμος 4620/2019 Ελληνικός

Ποινικός Κώδικας – Νόμος 4619/2019

Ελληνικός Πτωχευτικός Κώδικας – Νόμος 4738/2020

Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Ευρωπαϊκός Χάρτη Δεοντολογίας για τη χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης

Κανονισμός για την Τεχνητή Νοημοσύνη (2024/1689)

Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Β΄ Ιστοσελίδες

Ανιχνευτής Ψεύδους, Ανδρέας Δημητρόπουλος
<http://www.greeklaws.com/pubs/uploads/1269.pdf> (πρόσβαση στις 28/10/2024).

Ένωση Δικαστών και Εισαγγελέων, Τεχνητή Νοημοσύνη στη Δικαιοσύνη, Χρ. Σεβαστίδη, Α. Ντόκα, Ι. Ξυλά <https://ende.gr> (πρόσβαση στις 20/09/2024).

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Νόμος για την ΤΝ, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/el/policies/regulatory-framework-ai> (πρόσβαση στις 2/10/2024).

Ευρωπαϊκός Χάρτη Δεοντολογίας για τη χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης:
EX<https://tm.coe.int/cepej-chart-ai-en-grec/16809f43d5> (πρόσβαση στις 16/9/2024)

Μαζικά δεδομένα – Επίσημος ιστότοπος της Ε.Ε. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/el/policies/big-data> (πρόσβαση στις 5/9/2024).

Οι βασικοί κίνδυνοι της ΤΝ: <https://bigblue.academy/gr/kindunoi-texnitis-noimosunis>
(πρόσβαση στις 02/09/2024).

Περιφερειακό Δικαστήριο Κολωνίας: <https://perma.cc/U5K8-DDUL> (πρόσβαση στις
2/9/2024)

Πως η μηχανική μάθηση σχετίζεται με την τεχνητή νοημοσύνη: <https://www.sap.com/greece/products/artificial-intelligence/what-is-machine-learning.html> (πρόσβαση στις 2/10/2024).

Πως λειτουργεί η μηχανική μάθηση: <https://www.sap.com/greece/products/artificial-intelligence/what-is-machine-learning.html> (πρόσβαση στις 2/10/2024).

Σχέδιο εργασίας σχετικά με την τεχνική νοημοσύνη επεξεργάζεται η CCBE: <https://www.lawspot.gr/nomika-nea/shedio-ergasias-shetika-me-tin-tehniki-noimosyni-epexergazetai-i-ccbe> (πρόσβαση στις 9/10/2024).

Σχέδιο για την μετάβαση της Ελλάδας στην εποχή της Τεχνητής Νοημοσύνης από την Συμβουλευτική επιτροπή υψηλού επιπέδου για την τεχνητή νοημοσύνη: <https://foresight.gov.gr/studies/sxedio-gia-ti-metavasi-tis-elladas-stin-epoxi-tis-techniti-noimosynis/?privacy=updated> (πρόσβαση στις 21/01/2025).

Britannica - artificial intelligence: <https://www.britannica.com/technology/artificial-intelligence> (πρόσβαση στις 30/09/2024).

DeepLearning: <https://eclass.upatras.gr/modules/document/file.php/PT187/11.DEEP%20LEARNING%2C%20MACHINE%20LEARNING.pdf> (πρόσβαση στις 16/9/2024).

European Commission; The 2024 EU Justice Scoreboard: https://commission.europa.eu/document/download/84aa3726-82d7-4401-98c1-fee04a7d2dd6_en?filename=2024%20EU%20Justice%20Scoreboard.pdf&prefLang=el (πρόσβαση στις 10/10/2024).

Innocent Man Freed After 24 Years in Prison <https://farwellbrainfingerprinting.com/ruled-admissible/> (πρόσβαση στις 10/9/2024).

McKinsey: Η τεχνητή νοημοσύνη απειλεί περισσότερο τις δουλειές των γυναικών: <https://www.moneyreview.gr/business-and-finance/international/118171/mckinsey-i-techniti-noimosyni-apeilei-perissotero-tis-doyleies-ton-gynaikon/> (πρόσβαση στις 21/10/2024).

What is deep learning <https://www.sap.com/resources/what-is-deep-learning> (πρόσβαση στις 16/09/2024).

Ο Ευρωπαϊκός Κανονισμός για την Τεχνητή Νοημοσύνη: Μία πρώτη Θεώρηση της Φερενίκης Παναγοπούλου : <https://www.syntagmawatch.gr/trending-issues/ai-act-mia-proti-thewrиси/> (πρόσβαση στις 18-01-2025)

Βιβλιογραφία

Ελληνική

Βλαχόπουλος Σ., Χρυσόγονος Κ. (2017). Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Βλαχόπουλος Σ. (2023). Το ‘εγωιστικό γονίδιο’ του δικαίου και το δίκαιο της Τεχνητής Νοημοσύνης, Αθήνα Εκδόσεις Ευρασία

Γεωργιάδης Α. (2019). Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου . Αθήνα: Σάκκουλας.

Κανέλλος Λ. (2021). Εφαρμογές Τεχνητής Νοημοσύνης στο δίκαιο και στη δικαστική πρακτική. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Καραναστιάσης Β. (2024). Υπάρχει εφαρμογή της τεχνητής Νοημοσύνης στην Ελληνική Δικαιοσύνη. Το παράδειγμα των Νόμων 4605/2019 και 4738/2020. Ένωση Δικαστών και Εισαγγελέων.

Κοφίνης Σ. (2021). Από την ψηφιακή δικαιοσύνη στον ψηφιακό δικαστή: μπορεί η Τεχνητή Νοημοσύνη να αντικαταστήσει τους δικαστές; Θεσσαλονίκη: ΕΣΔΙ.

Μήτρου Λ. (2023). Μπορεί ο αλγόριθμος...να είναι ηθικός, να είναι δίκαιος, να είναι διαφανής, να δικάζει και να διοικεί; Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.

Μυλώση Μ. (2021). Οι αλγόριθμοι στην υπηρεσία της δικαιοσύνης. Αμεροληψία ή προκατάληψη στην επεξεργασία δεδομένων και τη λήψη αποφάσεων. Θεσσαλονίκη: ΕΣΔΙ.

Νίκας Ν. (2022). Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας. Αθήνα- Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας.

Παναγοπούλου - Κουτνατζή Φερενίκη (2023). Τεχνητή νοημοσύνη: Ο δρόμος προς έναν ψηφιακό συνταγματισμό. Μια ηθικο-συνταγματική θεώρηση. Αθήνα Εκδόσεις Παπαζήση

Παπαδαμάκης Α. (2024). Ποινική Δικονομία. Αθήνα- Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας.

Πολυβίου Π. (2024). Δίκαιο και Δικαιοσύνη. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Ρήγα Ε. (2024). Η τεχνητή νοημοσύνη στην απονομή της δικαιοσύνης. Συγκριτική Προσέγγιση. Ένωση Δικαστών και Εισαγγελέων.

Τασόπουλος Γ. (2016). Το ήθος του δικαστή. Εφημερίδα Διοικητικού Δικαίου: Σάκκουλας.

Ξενογλώσσα

Gardner H. (1999). Intelligence Reframed: Multiple intelligence for the 21st century. New York: Basic Book

